

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“เด็กในวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันหน้า” คือคำกล่าวที่ได้รับฟังกันโดยทั่วไปอยู่เสมอ ซึ่งหากได้พิจารณาพิจารณา ก็จะสะท้อนให้เห็นถึงสัจธรรมอันเป็นธรรมชาติพื้นฐานของชีวิตมนุษย์ประการหนึ่งที่ว่า วงจรแห่งชีวิตที่สำคัญก็คือ การเกิด การเจริญวัย ขยายเผ่าพันธุ์ เพื่อสร้างสรรอนาคตของสังคมและมวลมนุษย์อย่างต่อเนื่อง และหมุนเวียนโดยไม่รู้จบ

ดังนั้น เด็กคือทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าต่อสังคมเป็นอย่างยิ่ง เงื่อนไขประการสำคัญของความมีคุณค่าของเด็ก ขึ้นอยู่ที่ว่า เด็กที่ก้าวเดินผ่านชีวิตและประสบการณ์จนเติบโตเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ มีคุณสมบัติหรือสิ่งสมคุณสมบัติพื้นฐานภายในของความเป็นมนุษย์มาอย่างไร มีความพร้อมด้วยวุฒิภาวะอันประกอบด้วยความรู้สึกรู้คิด จิตวิญญาณ ตลอดจนพฤติกรรมอันเป็นรากฐานของการดำรงชีวิตของตนและสังคมให้ดำเนินไปด้วยความผาสุกสงบร่มเย็นมากน้อยเพียงใด องค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้ย่อมมีความสัมพันธ์สอดคล้องมาจากการพัฒนาตั้งแต่วัยเด็ก ให้เส้นทางการพัฒนาชีวิตตั้งแต่วัยเด็กดำเนินไปด้วยความสมดุลย์ ทรงคุณค่าแห่งความดีงาม ผลที่เกิดขึ้นต่อชีวิตตนและครอบครัว สังคม ก็ย่อมบรรลุมรรคผลของความสงบสุขเรียบร้อยและมั่นคง แต่ในขณะเดียวกันหากเส้นทางเดินดังกล่าวไม่สามารถดำเนินไปด้วยความถูกต้องดีงาม ผลที่เกิดขึ้นก็คือความล้มเหลว และอาจนำมาซึ่งผลกระทบในทางพฤติกรรมและสังคมที่ไม่พึงประสงค์ที่ติดตามมาอีกนานับประการ

คำกล่าวข้างต้นนี้ จึงมุ่งที่จะชี้ให้เห็นถึงสภาพความสำคัญเกี่ยวกับเด็ก ซึ่งหมายถึงถึงมนุษย์ทุกคนที่อายุต่ำกว่า 18 ปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านั้นตามกฎหมายที่ใช้บังคับแก่เด็กนั้น¹ ว่ามีความสำคัญอย่างไร และการเลี้ยงดูอบรมสั่งสอน เพื่อให้เด็กได้เจริญ

เติบโตก้าวเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ เพื่อปฏิบัติหน้าที่ในฐานะพลเมืองที่ดีของสังคมควรจะเป็นอย่างไร แต่จากสถานการณ์ทางสังคมในอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ข้อเท็จจริงปรากฏให้เห็นว่า ปัญหาเด็กถูกระงับทำทารุณกรรมในสังคมไทยยังมีอยู่ และนับวันจะทวีความรุนแรงและมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นมีทั้งในลักษณะที่เปิดเผยและซ่อนเร้นปิดบัง แต่ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในลักษณะใด ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นนั้นย่อมก่อบาปสร้างกรรมให้กับตัวเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรม ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ ลักษณะหรือรูปแบบที่กระทำทารุณกรรมต่อตัวเด็กมีทั้งการเฆี่ยนตีเด็กที่รุนแรง การกระทุ้ง ตบ ชัง บังคับให้ทำงาน อย่างหนัก การข่มขืน กระทำอนาจาร และรูปแบบอื่น ๆ ซึ่งอาจแยกแยะให้เห็นเป็นรายการนี้ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เด็กหญิง อายุ 2 เดือน ถูก มารดา โยนลงมาจากตึกชั้น 10 เสียชีวิตทันที เหตุเกิดที่กรุงเทพมหานคร²

เด็กหญิง อายุ 8 เดือน ถูก คนเลี้ยง ทบตีจนกระดูกหน้าแข้งหักทั้ง 2 ข้าง มีอาการสมองบวม เลือดออกในเยื่อหุ้มสมองและมีแผลฟกช้ำที่หน้าอก เหตุเกิดที่จังหวัดชลบุรี³

เด็กชาย อายุ 1 ปี ถูก บิดาเลี้ยง ตบตามร่างกายและใบหน้า จับตัวกระแทกกับพื้น ทำให้เด็กมีเลือดคั่งในสมอง กระโหลกศีรษะด้านหลังบวม สมองบวม ศีรษะด้านหน้าบวม เหตุเกิดที่จังหวัดสมุทรปราการ⁴

เด็กหญิง อายุ 3 ปี ถูก มารดาแท้ ๆ ร่วมกับบิดาเลี้ยง ทำร้ายร่างกายจนบอบช้ำ อวัยวะภายในทั้งช่องท้องและสมองได้รับความกระทบกระเทือนจากการถูกตีด้วยไม้แขวนเสื้อ สายไฟฟ้า และถูกชกที่หน้าจนสมองบวม กระโหลกศีรษะซ้ายร้าว เหตุเกิดที่จังหวัดปทุมธานี⁵

เด็กชาย อายุ 4 ปี ถูก บิดาเลี้ยง ใช้ไม้ขีดเปลตีตามลำตัวจนไม้ขีดเปลหัก และเตะเด็กชายจนกำแพง 4 ครั้ง พร้อมทั้งใช้สายยางฟาดตามลำตัว และจับศีรษะเด็กกระแทกกับพื้น เหตุเกิดที่กรุงเทพมหานคร⁶

เด็กหญิง อายุ 13 ปี ถูก บิดาแท้ ๆ ทำการข่มขืนกระทำชำเราตั้งแต่อายุ 11 ปี เหตุเกิดที่จังหวัดปทุมธานี⁷

จากรายงานของกองคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก กรมประชาสงเคราะห์ พบว่า สถิติการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม ในปีงบประมาณ 2540 มีจำนวน 200 ราย^๑ และปรากฏว่า นอกจากเด็กจะถูกกระทำทารุณกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว หากการดำเนินการช่วยเหลือและคุ้มครองไม่สามารถกระทำได้อย่างถูกต้อง และทันกับช่วงเวลาที่เหมาะสมแล้ว เด็กมีโอกาสดูกกระทำทารุณกรรมซ้ำอีกจนถึงขั้นพิการหรืออาจเสียชีวิตได้ ซึ่งบาดแผลทางกายที่เกิดขึ้นต่อตัวเด็กก็ต้องรีบเร่งให้การช่วยเหลือดูแลบำบัดรักษาให้ครบถ้วนทั้งในด้านการแพทย์และการสังคมสงเคราะห์ สำหรับบาดแผลทางใจที่เกิดขึ้นและฝังซ่อนเร้น เก็บกดอยู่ในมโนสำนึกของเด็กนั้น เป็นสิ่งที่ยากจะหยั่งถึงความรู้สึกที่แท้จริงของเด็กได้ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความรู้ความชำนาญการในวิชาชีพสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อการช่วยเหลือคุ้มครอง สวัสดิภาพเด็ก และความละเอียดอ่อนเป็นอย่างมาก มิฉะนั้นผลกระทบย่อมเกิดขึ้นต่อตัวเด็กทั้งในด้านอารมณ์ จิตใจ และพฤติกรรม และอาจกลายเป็นปัญหาสังคมอื่น ๆ ตามมา อาทิ การเร่ร่อน หนีออกจากบ้าน ความก้าวร้าวจนเป็นนิสัย การติดยาเสพติด การถูกชักจูงไปสู่ปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น หากกล่าวโดยสรุปก็คือย่อมส่งผลกระทบต่อศีลธรรม จริยธรรมในสังคมนั่นเอง ดังนั้นในการช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรม จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงมาตรการต่าง ๆ อย่างละเอียดรอบคอบ โดยมุ่งเป้าหมายที่จิตใจของเด็กเป็นหลักสำคัญด้วย

ในการศึกษาถึงสาเหตุของการกระทำทารุณกรรมเด็ก พบว่า อาจเกิดจาก^๑

1. ความอ่อนแอของสถาบันครอบครัว สังคม ส่งผลกระทบต่อการทำหน้าที่ของสถาบันครอบครัวและสังคม การเลี้ยงดูเด็กและกระทำต่อเด็ก ดำเนินไปตามจารีตประเพณีเก่า ๆ รวมไปถึงการใช้อำนาจนิยมเป็นหลัก ประกอบกับลักษณะสังคมแบบตัวใครตัวมันทำให้สังคมขาดความประสานเชื่อมโยง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สภาพครอบครัวที่เป็นครอบครัวเดี่ยว มีความเครียด แตกแยก ทะเลาะเบาะแว้ง ไม่อบอุ่น

2. ลักษณะพฤติกรรมของเด็ก เด็กมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ เช่น สมาธิต่ำ หรือมีปัญหาในการเรียนรู้ เป็นเด็กที่เลี้ยงยาก การมีปัญหาในการดูแลเด็ก เหล่านี้ จะทำให้ผู้ใหญ่เหนื่อยและโมโหเด็กได้มาก ก็อาจลงโทษเด็กด้วยอารมณ์โกรธ

3. สภาวะแวดล้อมวิกฤติ อันเกิดจากสถานการณ์การพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้น การพัฒนาทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยม เน้นสร้างความทันสมัยในเมืองศูนย์กลาง จนทำให้เกิดสภาวะชะงักงันทางเศรษฐกิจอย่างไม่เหมาะสม สังคมขาดดุลยภาพ เกิดช่องว่าง ระหว่างคนในสังคม เกิดสิ่งยั่วยุ กระตุ้นให้เกิดลัทธิบริโภคนิยมทางวัตถุและอบายมุขประเภท ต่าง ๆ ทั้งทางเพศและความรุนแรงในสื่อมวลชนหลายแขนง

สำหรับการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมที่ผ่านมา สิ่งที่ต้องคิดหรือหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องยึดถือเป็นกรอบแนวทางพื้นฐานในการดำเนินงาน ไม่ว่าจะเป็นกฎหมาย ระเบียบ ปฏิบัติในระดับต่าง ๆ อาทิ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก กฎหมายจารีตประเพณี กฎหมาย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 294 ประมวลกฎหมาย อาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ รวมไปถึงแผนงานนโยบายที่เกี่ยวข้องก็ได้มุ่ง ประเด็นสาระสำคัญไปที่วิธีปฏิบัติในการช่วยเหลือเด็ก ลักษณะปัญหา ข้อจำกัด หรือข้อขัด ข้องในการปฏิบัติงาน รวมถึงการให้ความสำคัญต่อกระบวนการหรือระบบการทำงานในการ ช่วยเหลือเด็ก

ในกระบวนการดำเนินงานคุ้มครองสิทธิเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรม จะพบว่า การ ช่วยเหลือและคุ้มครอง มีทั้งมาตรการด้านกฎหมาย ด้านการแพทย์ และการสังคมสงเคราะห์ ซึ่งในส่วนของมาตรการทางกฎหมายนั้น องค์การของรัฐที่ทำหน้าที่ในการคุ้มครองให้ความ เป็นธรรมกับเด็กที่ถูกทารุณกรรม และมีบทบาทในการดำเนินการตามกฎหมายได้แก่หน่วย งานในสายงานกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ ตำรวจ อัยการ และผู้พิพากษา และยังมีหน่วยงาน ด้านการแพทย์ และสังคมสงเคราะห์ ซึ่งจะดำเนินการในด้านการให้การช่วยเหลือแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาเด็กที่ถูกทารุณกรรมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจให้มีสภาพปกติ นั้น ทั้งนี้ หน่วยงานหลักที่สำคัญของรัฐหน่วยงานหนึ่งที่มารองรับการดำเนินงานในการคุ้มครอง สวัสดิภาพเด็กด้านการสังคมสงเคราะห์ก็คือ กรมประชาสงเคราะห์

อย่างไรก็ตาม หากได้พิจารณาวิเคราะห์ถึงสภาพแวดล้อมทางสังคม จะพบว่า ปัญหาการกระทำทารุณกรรมเด็กมีความรุนแรงมากขึ้น และเกิดขึ้นได้ทั่วไปในบ้าน โรงเรียน สถานับทางสังคมอื่น ๆ แม้แต่วัด เป็นต้น โดยผู้ที่กระทำทารุณกรรมเด็กนั้น เป็นบุคคลที่ใกล้ชิด ชิดสนิทสนม หรือเป็นบิดามารดา หรือเครือญาติเสียด้วยซ้ำ ประกอบกับความรุนแรงที่เด็กได้รับนั้น มิได้มีผลต่อด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น หากยังส่งผลกระทบต่อสภาพองค์รวมของเด็ก ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก ศักดิ์ศรี คุณค่าในตัวเอง อันเป็นผลกระทบที่ซับซ้อนและลึกซึ้งอย่างยิ่ง และจำเป็นที่จะต้องใช้กระบวนการในการช่วยเหลือที่ละเอียดอ่อนลึกซึ้ง ทันการณ์ เข้ามาดำเนินการ จึงจะสามารถให้ความช่วยเหลือได้ทันทั่วทั้งที่ ตอบสนองต่อปัญหา และผลกระทบได้รวดเร็ว

ดังนั้นในการศึกษาการให้ความช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กถูกทารุณกรรม ในครั้งนี้ จึงได้พยายามที่จะศึกษาในภาพรวมของการบริหารความช่วยเหลือตามกระบวนการ และขั้นตอนต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อบทบาทของกรมประชาสงเคราะห์ในการประสาน เครือข่ายการปฏิบัติงาน การกำหนดรูปแบบการให้ความช่วยเหลือแบบผสมผสาน รวมถึงการ ผนึกกำลังทุกฝ่ายทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายการประสานงานกันอย่าง แท้จริง

มูลเหตุจูงใจในการศึกษา

ในการดำเนินงานเพื่อช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรม สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นต่อตัวเด็กมีความรุนแรง ซับซ้อน และขยายขอบเขตปริมาณเพิ่มมากขึ้น ซึ่งในการดำเนินการช่วยเหลือต้องอาศัยกระบวนการขั้นตอน เทคนิควิธีการ รวมไปถึงความ ตระหนักของครอบครัวและสังคมต่อปัญหา บทบาทการให้ความร่วมมือจากบุคคล องค์กร และสถานต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน วัด โรงเรียน มหาวิทยาลัย สื่อสารมวลชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน จึงจะทำให้การช่วยเหลือสามารถผนึกพลังไปสู่ การแก้ไขและป้องกันปัญหาได้อย่างสมบูรณ์และเหมาะสม แต่จากการประสานงานในการ ปฏิบัติงานร่วมกัน พบว่า การทำงานยังเป็นไปในลักษณะที่ว่าต่างคนต่างคิด ต่างคนต่างทำ

ขาดความสามัคคี และไม่สามารถประสานความร่วมมืออย่างเป็นเอกภาพ ทำให้ยังไม่สามารถดำเนินการช่วยเหลือเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมได้อย่างเหมาะสม ตรงกับสภาพปัญหาและข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น

ในการศึกษาครั้งนี้จึงได้ตระหนักถึงการพัฒนาระบบโครงสร้างในการดำเนินงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมให้มีลักษณะที่ครอบคลุมรอบด้าน และสามารถนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว ชุมชน รวมถึงการพัฒนาระบบความมั่นคงทางสังคม ตลอดจนการพัฒนาการบริหารจัดการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของกรมประชาสงเคราะห์ ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างความเป็นเอกภาพในการช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหา ตลอดจนผลการดำเนินงานในการช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรม
2. เพื่อเสนอแนะแนวทาง ทิศทางที่เหมาะสมในการดำเนินงานช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมในสังคมไทย
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของกรมประชาสงเคราะห์ที่เหมาะสมและสามารถทำหน้าที่เป็นองค์กรในการเชื่อมประสานการปฏิบัติงานร่วมกับองค์กรเครือข่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3. ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาข้อมูล ความคิดเห็นอันเกี่ยวกับแนวนโยบาย กระบวนการ ขั้นตอน วิธีปฏิบัติ รวมถึงผลของการดำเนินงานจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งครอบคลุมทั้งในด้านวิชาการ กฎหมาย ระเบียบปฏิบัติ การบริหาร

จัดการเพื่อการรณรงค์ส่งเสริม การกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน และการประสานงาน ร่วมกัน ตลอดจนปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการดำเนินงาน เพื่อกำหนดแนวทาง ทิศทางการ ดำเนินงานที่เหมาะสมในการช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมในสังคมไทย ให้ครอบคลุมและเกี่ยวข้องในทุกองค์การที่รับผิดชอบ โดยการศึกษาครั้งนี้จะครอบคลุมถึง

1. ผลการดำเนินงานช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมของ สังคมไทยในปัจจุบัน ตลอดจนปัญหา อุปสรรคการดำเนินงาน และปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิ ภาพการดำเนินงาน
2. แนวทางการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมใน ภาพรวม
3. แนวทางการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมของกรม ประชาสงเคราะห์

4. ประชากรที่ศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้ ได้ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้บริหาร นักวิชาชีพ และนักวิชาการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับด้านสวัสดิ ภาพของเด็กที่ถูกทารุณกรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐ 11 คน ภาคเอกชน 7 คน และนักวิชาการ 2 คน รวม 20 คน โดยประชากรที่ศึกษานี้ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ เคยผ่านการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องมาแล้วทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ประกอบด้วย

ภาครัฐ

1. นางปวีณา	หงสกุล	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (ขณะสัมภาษณ์ดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงแรงงาน และสวัสดิการสังคม)

2. นายฉิระวัชร	จันทร์ประเสริฐ	อธิบดีกรมประชาสงเคราะห์
3. นางสาวเสาวภาคย์	ศุภนิตย์	ผู้ตรวจราชการกระทรวงแรงงาน และสวัสดิการสังคม
4. พลตำรวจตรีสุรศักดิ์	สุทธารมณ	ผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง
5. นายวัชรินทร์	ปัจเจกวิญญูสกุล	ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาล เยาวชนและครอบครัวกลาง
6. นายโอภาช	วโรภาช	อัยการประจำกรม สำนักงานอัยการสูงสุด
7. นางวิลา	เบญจะมโน	ผู้อำนวยการกองคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก กรมประชาสงเคราะห์
8. นายเปลียน	แดงหวาน	หัวหน้าฝ่ายสวัสดิภาพเด็ก กองคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก กรมประชาสงเคราะห์
9. นางจงรักษ์	มุสิกะมาน	หัวหน้าบ้านพักเด็กและครอบครัว กรุงเทพมหานคร กรมประชาสงเคราะห์
10. นางเรวดี	ตันเสถียร	นักสังคมสงเคราะห์ กรมประชาสงเคราะห์
11. นางสาวณัฐวดี	ณ มโนรม	นักสังคมสงเคราะห์ หน่วยจิตเวชเด็ก โรงพยาบาลศิริราช

ภาคเอกชน

1. คุณหญิงสำหรี	จิตตินันท์	รองประธานอำนวยการมูลนิธิ สงเคราะห์เด็ก สภาภาษาไทย
2. นายวัลลภ	ตั้งคนานุรักษ์	สมาชิกวุฒิสภา และ เลขาธิการมูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก
3. นายสรรพสิทธิ์	คุมพ์ประพันธ์	ผู้อำนวยการมูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก

4. นายมนตรี	สินทวีชัย	เลขาธิการมูลนิธิคุ้มครองเด็ก
5. แม่ชีคันสนีย์	เสถียรสุต	ผู้อำนวยการกองทุนเสถียรธรรมสถาน
6. นางสาวกิตติยา	พรสัจจา	เจ้าหน้าที่บริหารโครงการคุ้มครองเด็ก องค์การยูนิเซฟ ประจำประเทศไทย
7. นางสาวบุญล้อม	กานต์ศักดิ์สราญ	หัวหน้าฝ่ายฟื้นฟูสภาพครอบครัว และ ช่วยเหลือบิดามารดานอกสมรส สหทัยมูลนิธิ

นักวิชาการ

1. นายเดชา	สังขวรรณ	คณบดีคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
2. นางอภิญา	เวชยชัย	อาจารย์ประจำ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

5. ระเบียบวิธีการศึกษา

1. การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Survey) เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องการช่วยเหลือและคุ้มครองเด็กที่ถูกทารุณกรรมจากเอกสาร บทความ หนังสือ วารสาร รายงาน รวมทั้งงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปศึกษาประกอบกับทำให้สัมภาษณ์ของประชากรที่ศึกษา

2. การศึกษาภาคสนาม (Field Survey) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลากรที่เกี่ยวข้องตามกรอบในการศึกษา ซึ่งเป็นลักษณะของการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) โดยใช้การสัมภาษณ์ทั้งในแบบเปิดกว้าง เพื่อความยืดหยุ่นและให้อิสระแก่ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้พูดถึงเรื่องราว ความรู้สึก ความคิดเห็นและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริง ซึ่งการสัมภาษณ์จะใช้

สถานที่ตามแหล่งปฏิบัติงานของประชากรที่ศึกษา ดำเนินการตั้งแต่วันที่ 20 มิถุนายน – 16 กรกฎาคม 2542

ทั้งนี้จะมีการจดบันทึกและบันทึกเสียงในระหว่างการสัมภาษณ์ โดยผู้ศึกษาจะรวบรวมแนวความคิดและจดข้อมูลบันทึกสรุปใจความสำคัญจากคำตอบของผู้ให้สัมภาษณ์ ร่วมไปกับการบันทึกเสียง เพื่อช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้สะดวกและง่ายยิ่งขึ้น ในการถอดความ และวิเคราะห์ข้อมูลในภายหลัง

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์และเครื่องบันทึกเสียง ซึ่งแบบสัมภาษณ์นี้เป็นแบบเจาะลึกไม่เป็นทางการ และเป็นเครื่องมือที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นเอง โดยศึกษาจากเทคนิคการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่เป็นลักษณะ Non-Structural Interview Guidelines โดยจะครอบคลุมตามกรอบแนวคิดและขอบเขตการวิจัยที่ต้องการศึกษา เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งการเรียงลำดับและเนื้อหาของคำถามสามารถปรับได้ตามลักษณะของผู้ถูกสัมภาษณ์ โดยอาศัยหลักการตั้งคำถามที่มีความชัดเจน เป็นข้อความที่เข้าใจง่าย ใช้คำถามปลายเปิดที่ไม่เป็นแนวคำถามนำ สำหรับแนวคำถามมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อ-สกุล ตำแหน่ง และหน่วยงานที่สังกัด
- ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการช่วยเหลือและคุ้มครองเด็กที่ถูกทารุณกรรม ในสังคมไทย ได้แก่

- ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมในสังคมไทยขององค์กรที่เกี่ยวข้องในปัจจุบัน
- ปัญหาอุปสรรคในระหว่างการทำงาน และวิธีการแก้ไขปัญหา
- ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการดำเนินงานช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมในสังคมไทย ให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ
- บทบาทที่ควรจะเป็นของสถาบัน / หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือและให้ความคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรม เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันการเมืองและกฎหมาย องค์กรภาครัฐ ทั้งด้านการแพทย์ สาธารณสุข และสังคมสงเคราะห์ องค์กรภาคเอกชนและสื่อมวลชน
- รูปแบบและบทบาทการดำเนินงานของกรมประชาสงเคราะห์ในการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมในอนาคต
- ข้อเสนอแนะอื่น ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรม

ความเชื่อถือได้ของข้อมูล

ผู้ศึกษากำหนดให้มีการตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์เจาะลึกในด้านเนื้อหา แนวคำถาม การลำดับคำถาม ลักษณะของการสอบถาม ตลอดจนการใช้ภาษา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญ รวมถึงการมี การทดลองฝึกการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับกลุ่มเป้าหมายที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่มีคุณสมบัติและสภาพใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะเก็บข้อมูลจริง จำนวน 4 ราย เพื่อศึกษาสำรวจแนวคำถาม การลำดับคำถาม และลักษณะของคำถามว่าสื่อความหมายตรงกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ และมีอุปสรรค

ในการตอบคำถาม प्रकारใดบ้าง แล้วจึงนำผลที่ได้มาทำการแก้ไขปรับปรุงในส่วนที่บกพร่อง เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ก่อนนำไปใช้กับประชากรที่ศึกษาจริง

ยิ่งไปกว่านั้น ผู้ศึกษาได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการในการจัดเก็บข้อมูลเพื่อให้เกิดความเชื่อถือได้ของข้อมูลที่เกิดจากการศึกษาวิจัยนี้ โดยกำหนดวิธีการปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างความน่าเชื่อถือของข้อมูลดังนี้

1. ก่อนการสัมภาษณ์ทุกครั้ง ผู้ศึกษาจะอธิบายให้กลุ่มเป้าหมายทราบและเข้าใจ ขั้นตอนวิธีการในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความร่วมมือด้วยความเต็มใจ สามารถให้ข้อมูลได้ตามความเป็นจริง

2. ผู้ศึกษาจะทำการบันทึกการสัมภาษณ์ โดยใช้เทปบันทึกเสียงพร้อมทั้งการจดบันทึกต่าง ๆ ระหว่างทำการสัมภาษณ์ โดยการขออนุญาตจากผู้ถูกสัมภาษณ์ทุกราย และเมื่อการสัมภาษณ์เสร็จสิ้นในแต่ละครั้ง ผู้ศึกษากำหนดถอดเทปการสัมภาษณ์อย่างละเอียดตามความเป็นจริงในทันทีวันต่อวัน ซึ่งการถอดเทปโดยทันทีนี้จะช่วยให้สามารถเรียบเรียงลำดับประเด็นและเหตุการณ์ได้ รวมถึงช่วยนำไปสู่การสรุปข้อมูลเป็นระยะ ๆ รวมถึงสามารถวางแผนการสัมภาษณ์ครั้งต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นด้วย

3. ผู้ศึกษาจะให้ความสำคัญกับจรรยาบรรณในการสัมภาษณ์ โดยถือว่าข้อมูลที่ได้มาจากผู้ให้สัมภาษณ์ที่นำมาเผยแพร่ นั้น จะเป็นข้อมูลที่เกิดจากความเต็มใจของผู้ให้สัมภาษณ์ และจะไม่ก่อให้เกิดผลเสียหายใด ๆ กับกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ด้วย

6. การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษานี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แนวคำถามในการวิจัยที่ได้กำหนดขึ้น ข้อมูลที่ผู้ศึกษาเก็บรวบรวมได้นั้นจะนำมาวิเคราะห์แบบเชิงคุณภาพ และจะใช้การนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา

7. นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

เด็กที่ถูกทารุณกรรม

ผู้ที่มีอายุไม่ครบ 18 ปีบริบูรณ์ และยังไม่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส และเป็นผู้ที่ถูกบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลอื่นทำร้ายร่างกาย จิตใจหรือล่วงเกินทางเพศ จนมีผลกระทบ หรือได้รับอันตรายต่อสุขภาพอนามัย และสุขภาพจิต (อารมณ์ จิตใจ)

การกระทำทารุณกรรม แบ่งเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. การทารุณทางร่างกาย หมายถึง การกระทำใด ๆ ที่มีสาเหตุ เป็นการทำให้เกิดการบาดเจ็บโดยเจตนา ได้แก่ การทำร้ายเด็กให้ได้รับบาดเจ็บมากกว่าการลงโทษธรรมดา เช่น การตีด้วยวัตถุ การใช้น้ำร้อนลวก การนวดด้วยเตารีด หรือการใช้ไฟฟ้ารัด
2. การทารุณกรรมทางจิตใจ หมายถึง การทำให้เด็กทุกข์ทรมานใจ เกิดความหวาดกลัว หรือทำให้เด็กรู้สึกว่าตนเองไร้ความสามารถ ไม่เป็นที่ต้องการของผู้อื่น ลักษณะการทารุณแบบนี้ได้แก่ การตั้งใจทำร้ายจิตใจเด็กด้วยคำพูด การดูต่ำ ว่ากล่าว ต่ำหนิ ประชดประชัน ที่มีความรุนแรงมากกว่าการตักเตือนสั่งสอนธรรมดา ตลอดจนการเฉยเมยทอดทิ้ง และการกักขัง เป็นต้น
3. การทารุณกรรมทางเพศ เป็นพฤติกรรมทางเพศที่กระทำต่อเด็กที่ไม่เหมาะสมต่อวัย โดยเด็กอาจจะยินยอมหรือไม่ก็ได้ ซึ่งพฤติกรรมนั้นมีผลตอบสนองต่อความต้องการทางเพศของผู้กระทำ
4. การปล่อยปละละเลยไม่ดูแลเอาใจใส่ เป็นการที่บิดา มารดาหรือผู้ปกครองไม่สนใจเลี้ยงดู อบรม สั่งสอน และไม่ให้อุปนิสัยที่จำเป็นแก่เด็กในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย รวมถึงการไม่ดูแลให้การรักษาพยาบาลเด็กเมื่อจำเป็น และไม่ให้การศึกษที่เหมาะสมแก่เด็กด้วย

การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก

การที่เด็กถูกกระทำทารุณกรรมจากบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลอื่น ทั้งภายในครอบครัวและภายนอกครอบครัว จะได้รับการช่วยเหลือดูแลทั้งในด้านการป้องกัน แก้ไข และ

พัฒนา อันเป็นพื้นฐานของสิทธิที่พึงได้รับอย่างเหมาะสมตามมาตรการทางสังคม และทางกฎหมาย

8. ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. ทำให้ได้ทราบถึงสภาพปัญหาเกี่ยวกับเด็กที่ถูกทารุณกรรม ตลอดจนผลการดำเนินงานในการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรม รวมถึงปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานทั้งด้านเทคนิค วิธีปฏิบัติโดยตรงต่อตัวเด็ก และระบบกลไกในการบริหารงานที่ผ่านมา
2. ทำให้มีแนวทางและทิศทางที่เหมาะสมในการดำเนินงานช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมในสังคมไทย ที่ครอบคลุมทุกกระบวนการขั้นตอนการปฏิบัติงานในภาพรวมของทุกองค์กรที่รับผิดชอบ
3. ทำให้กรมประชาสงเคราะห์สามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาปรับปรุงระบบและวิธีการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม ที่สามารถเชื่อมประสานการปฏิบัติงานกับองค์กรเครือข่ายได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ก. แนวคิด

1. แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็ก

แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็กนั้น มีองค์ประกอบ 3 ส่วนคือ ตัวเด็ก พ่อแม่ และสังคมหรือรัฐ ซึ่ง 3 ส่วนนี้มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในเชิงอำนาจ คือ มีปฏิสัมพันธ์ (Reaction) และโต้ตอบซึ่งกันและกัน ทำให้สามารถแบ่งแนวคิดในการปฏิบัติต่อเด็กออกเป็น 3 แนวคิดคือ¹⁰

- 1.1 แนวคิดเด็กเป็นสมบัติของพ่อแม่
- 1.2 แนวคิดเด็กเป็นสมบัติของสังคมหรือรัฐ
- 1.3 แนวคิดเด็กมีสิทธิอำนาจในฐานะปัจเจกชน

1.1 แนวคิดเด็กเป็นสมบัติของพ่อแม่

แนวคิดนี้เกิดจากความคิดที่ถือว่า ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่สำคัญที่สุดที่จะดำรงสังคมส่วนรวมเอาไว้ได้ เพราะสังคมส่วนรวมในสมัยแรกๆ ยังไม่มีความเข้มแข็งเหมือนรัฐในสมัยปัจจุบัน เช่น เป็นชนเผ่าต่าง ๆ แนวคิดนี้จึงเป็นแนวคิด “กระแสหลัก” (Mainstream) ในสังคมทุกแห่ง พบได้มากที่สุด และฝังตัวอยู่ในสังคมอย่างลึกซึ้งซึ่งมีมาตั้งแต่สังคมโบราณจนกระทั่งสังคมปัจจุบัน แนวคิดนี้ถือว่าเด็กเป็นสมบัติส่วนตัวของพ่อแม่ สังคมภายนอกหรือรัฐหรือบุคคลทั่วไปไม่เข้าแทรกแซง พ่อแม่มีสิทธิและอำนาจเหนือลูกอย่างเด็ดขาด จะปฏิบัติต่อเด็กอย่างไรดีเลิศเพียงใดก็ได้ หรือจะลงโทษถึงขนาดสังหารชีวิตก็สามารถกระทำได้¹¹

1.2 แนวคิดเด็กเป็นสมบัติของสังคมหรือรัฐ

แนวคิดนี้เกิดจากการเห็นความสำคัญของ “ส่วนทั้งหมดหรือส่วนใหญ่” ว่ามีความสำคัญกว่าส่วนย่อย โดยส่วนใหญ่เป็นหลักที่รองรับส่วนย่อยเอาไว้ ส่วนย่อยไม่อาจดำรงอยู่ได้ถ้าปราศจากส่วนใหญ่ แนวความคิดนี้เป็นความคิดของอริสโตเติล ซึ่งเป็นรากฐานของความคิดเรื่องรัฐที่ว่า รัฐเป็นส่วนใหญ่ ปัจเจกชนเป็นส่วนย่อยที่ดำรงอยู่ในรัฐ รัฐมีความสำคัญกว่าปัจเจกชน

แนวความคิดนี้ถือว่า รัฐมีความสำคัญทำให้เกิดการปฏิบัติต่อเด็กในฐานะที่เป็น “สมบัติของสังคม” (หรือรัฐ) พ่อแม่มีสิทธิอำนาจในตัวเด็กน้อยกว่าสังคมหรือไม่มีสิทธิอำนาจเหนือเด็กเลย ในบางวัฒนธรรมเด็กจะไม่ถือว่าเป็นบุคคลคนหนึ่งที่มีสมบูรณ์จนกว่าสังคมจะขนานนามเด็กอย่างเป็นทางการ แนวความคิดเด็กเป็นสมบัติของรัฐหรือสังคมของรัฐสมัยใหม่ที่ปรากฏชัดเจนคือ แนวคิดของประเทศสังคมนิยมที่รัฐมักจะเข้าไปอบรมเลี้ยงดูเด็กเพื่อสืบทอดแนวความคิดของรัฐสังคมนิยมเอาไว้¹²

1.3 แนวคิดเด็กมีสิทธิอำนาจในฐานะปัจเจกชน

รากฐานของความคิดนี้คือ แนวคิดปัจเจกชนนิยม (Individualism) ซึ่งให้ความสำคัญแก่บุคคลแต่ละคนว่า เป็นบุคคลหรือสิ่งซึ่งมีอยู่ได้ด้วยตนเอง แยกออกได้ชัดเจนจากสิ่งอื่น สามารถดำรงอยู่ มีอยู่ (being) โดยไม่ต้องอ้างอิงสิ่งอื่น ซึ่งแนวคิดปัจเจกชนเกิดจากแนวคิดมนุษยนิยม (Humanism) ซึ่งเป็นทัศนคติที่ถือว่ามนุษย์มีศักดิ์ศรี มีค่า และมีความสามารถที่จะพัฒนาตนเอง โดยอาศัยเหตุผลและวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ไม่ต้องอาศัยอำนาจเหนือธรรมชาติแต่อย่างใด¹³

ดังนั้น แนวคิดปัจเจกชนจึงมองเด็กในฐานะที่มีสิทธิอำนาจ และคุณค่าเป็นมนุษย์เท่าเทียมบุคคลทั่วไป แม้เด็กจะอยู่ในครอบครัวในความดูแลของพ่อแม่ เด็กก็มีเสรีภาพและสิทธิส่วนบุคคลอยู่ในตัวด้วย สังคมหรือรัฐจึงมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของเด็ก เช่นเดียวกับพ่อแม่ พ่อแม่มีสิทธิเป็นเจ้าของเด็กในฐานะเป็นผู้ให้กำเนิดหรือเหมาะสมสำหรับเด็ก

ข. คำจำกัดความของ "การทารุณกรรมเด็ก" มีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

กิติพัฒน์ นนทบุรีมะตุลย์ ให้ความหมายของการทารุณกรรมเด็ก หมายถึง การทำอันตรายหรือถูกคุกคามต่อสุขภาพหรือสวัสดิภาพของเด็ก โดยบุคคลซึ่งต้องดูแลรับผิดชอบต่อสุขภาพหรือสวัสดิภาพของเด็ก ด้วยการทำให้บาดเจ็บทั้งทางร่างกายและจิตใจที่ไม่ใช่เป็นอุบัติเหตุ ด้วยการกระทำทารุณทางเพศ หรือด้วยการกระทำต่อเด็กอย่างทารุณ¹⁸

วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล ให้ความหมายของการทารุณกรรมเด็ก หมายถึง บิดา มารดา ผู้ใช้อำนาจปกครอง หรือผู้ปกครองกระทำด้วยประการใด ๆ ต่อเด็ก ซึ่งอยู่ในความปกครองดูแลของตนด้วยวิธีผิดธรรมดา หรือโดยใช้อารมณ์หรือด้วยความโกรธแค้นจนเป็นเหตุให้เด็กนั้นได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ เช่น ให้อดอาหาร ให้ทำงานหนัก จนเกินกำลังความสามารถของเด็ก จับเด็กผูกโยงไว้กับข้อเท้า เหยียดแขนเลือดออก ใช้เตารีดนาบตัว ฯลฯ และให้หมายถึง การทอดทิ้งเด็กหรือประพฤติดุร้ายทางเพศกับเด็กด้วย¹⁹

จรัญญา นิตยสุวรรณ ให้ความหมายของการทารุณกรรมเด็ก หมายถึง การที่บิดามารดา ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ หรือผู้ดูแลเด็ก เลี้ยงดูอบรมเด็กอย่างไม่เหมาะสม ปล่อยปละละเลย ไม่เอาใจใส่ต่อเด็ก และมีการกระทำทารุณต่อเด็กด้วยวิธีการต่าง ๆ รวมถึงการกระทำผิดทางเพศ อันส่งผลให้เด็กได้รับความเจ็บปวดทั้งร่างกายและจิตใจ²⁰

เอลิซาเบธ เอฟแวนท์ (Elizabeth Evatt) ให้ความหมายของการทารุณกรรมเด็ก หมายถึง การที่บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง ตลอดจนญาติใกล้ชิด กระทำอันตรายแก่กายและจิตใจ การทอดทิ้งเด็ก (neglect) ตลอดจนประพฤติดุร้ายทางเพศสัมพันธ์ (sexual abuse)²¹

ดังนั้น ในการศึกษาจึงได้ให้คำจำกัดความของ เด็กที่ถูกทารุณกรรม หมายถึง ผู้ที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ และยังไม่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส ที่ถูกบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลอื่นทำร้ายร่างกาย จิตใจ หรือล่วงเกินทางเพศ จนได้รับอันตรายต่อสุขภาพอนามัย และสุขภาพจิต

2.2 ลักษณะการกระทำทารุณกรรมเด็ก

ตามความเห็นของพนม เกตุมาน²² ประกอบ องค์การชุมชนช่วยเหลือเด็กของกรุงฮอตตาวา-คาร์ลตัน ประเทศแคนาดา²³ สามารถแบ่งลักษณะการกระทำทารุณกรรมเด็กได้ดังนี้

1. การกระทำทารุณกรรมทางร่างกาย (Physical Abuse) เป็นการทำร้ายร่างกายเด็ก รวมถึงการทำให้เด็กได้รับอันตราย หรือบาดเจ็บ ซึ่งเกิดขึ้นโดยไม่ใช่อุบัติเหตุโดยสมาชิกในครอบครัวหรือบุคคลอื่น ลักษณะการทารุณกรรมเด็กทางร่างกาย ได้แก่ การทุบตี การทำให้เกิดบาดแผลจากไฟฟ้า น้ำร้อนลวก ตลอดจนการใช้กำปั้นหรืออุปกรณ์อื่น การเตะ การโยน หรือเขย่าเด็ก (Shaking) ฯลฯ

2. การกระทำทารุณทางจิตใจ อารมณ์ (Psychological and Emotional Abuse) เป็นพฤติกรรมที่ทำให้เด็กทุกข์ทรมานจิตใจ ก่อให้เกิดความหวาดกลัว ไม้มีความมั่นคงทางอารมณ์ เกิดความรู้สึกต่อตนเองในทางไม่ดี ลักษณะการทารุณกรรมเด็กทางอารมณ์ได้แก่ การตำหนิ หรือดูถูกซ้ำแล้วซ้ำเล่า ดัดความเป็นพ่อแม่หรือผู้ดูแลอย่างเปิดเผย ประชดประชัน ดู หรือว่ากล่าวที่มีความรุนแรงมากกว่าการตักเตือนสั่งสอนธรรมดา ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกทางจิตใจ และอารมณ์ไม่ดีอย่างต่อเนื่องและยาวนาน

3. การกระทำทารุณกรรมทางเพศ (Sexual Abuse) เป็นพฤติกรรมทางเพศที่กระทำต่อเด็ก โดยเด็กอาจจะยินยอมหรือไม่ก็ได้ เช่น การร่วมประเวณี การล่วงเกินทางเพศ การแสวงหาผลประโยชน์ทางเพศที่เกี่ยวกับเด็ก รวมถึงการกระทำอนาจารด้วยการแสดงอวัยวะเพศต่อเด็ก ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ตอบสนองความต้องการของผู้กระทำ ถึงแม้ว่าบางครั้งการล่วงเกินทางเพศในเด็กเล็ก ๆ เด็กอาจไม่รู้สึกเดือดร้อน เนื่องจากไม่เข้าใจว่ามีอะไรเกิดขึ้นกับตัวเอง แต่การกระตุ้นทางเพศแก่เด็กเช่นนั้น จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้และมีพัฒนาการทางบุคลิกภาพผิดปกติ

4. การปล่อยปละละเลยเด็ก (Child Neglect) เป็นการละเลยของผู้ปกครองหรือผู้ดูแลที่ไม่ให้ปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และที่อยู่อาศัย รวมถึงการไม่ให้ความสำคัญในฐานะผู้ปกครองอย่างเพียงพอ การไม่ดูแลให้การพยาบาลเมื่อจำเป็นหรือปฏิเสธที่จะให้การรักษาพยาบาลเมื่อเด็กต้องการ และยังรวมถึง

การละเลยที่จะทำให้เกิดการหยุดยั้งการเจริญเติบโตในลักษณะที่เด็กน้ำหนักไม่เพิ่มเท่าที่ควร สืบเนื่องจากปัจจัยด้านจิตวิทยาสังคม ซึ่งอาจรวมถึงการไม่มีความสัมพันธ์ที่ดี การเลี้ยงดูที่ไม่เพียงพอ การกีดกันไม่ให้มีความรู้สึกสนุกสนาน มีชีวิตชีวา (emotional deprivation) และการไร้ความสามารถในการเป็นผู้ปกครอง

2.3 สาเหตุการกระทำทารุณกรรมเด็ก

อพชา ชัยมงคล ได้อาศัยพื้นฐานทฤษฎีความไม่เป็นระเบียบทางสังคม และทฤษฎีบทบาท เข้ามาวิเคราะห์และอธิบายถึงสาเหตุการกระทำทารุณกรรมเด็ก สรุปได้ดังนี้²⁴

1. ความบกพร่องของสถาบันครอบครัว สังคมย่อมคาดหวังว่าบิดา มารดา ผู้ให้กำเนิดบุตร ย่อมจะเอาใจใส่เลี้ยงดูบุตรให้เจริญเติบโตเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม แต่บางครั้งบิดามารดาก็ไม่สามารถกระทำเช่นนั้นได้ ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่ามีบิดามารดา จำนวนไม่น้อยที่เลี้ยงดูบุตรในสภาพที่ไม่เหมาะสม (Maltreatment) ละเลยบทบาทหน้าที่หลัก 4 ประการ ของสถาบันครอบครัวคือ

- 1.1) ถ้ามีภรรยาจะต้องมีเพศสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดสมาชิกใหม่ของครอบครัวและสังคม
- 1.2) จะต้องทำหน้าที่เลี้ยงดูเด็กก่อน
- 1.3) จัดหาโภชนาการให้แก่สมาชิกในครอบครัว และ
- 1.4) ให้ความรักความอบอุ่นซึ่งกันและกัน ซึ่งการไม่กระทำหน้าที่หลักนี้เอง ทำให้เกิดความบกพร่องในครอบครัว ครอบครัวแตกแยก ส่งผลต่อการเลี้ยงดูเด็ก เช่น กรณีที่สามีภรรยามีความสัมพันธ์ทางเพศบกพร่อง อาจจะทำให้เกิดการล่วงเกินทางเพศขึ้นกับสมาชิกในครอบครัวได้ หรือกรณีที่บิดา-มารดาจะมีความรู้สึกไม่ต้องการเด็กนั้น การกระทำทารุณกรรมกับเด็กจึงมักเกิดขึ้น

2. ความบกพร่องของสถาบันเศรษฐกิจ จากสภาพเศรษฐกิจที่บีบคั้น ทำให้พ่อแม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เพื่อให้มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ ประกอบกับสภาพแวดล้อมทางสังคมบีบบังคับให้สภาพแวดล้อมในครอบครัว โดยเฉพาะครอบครัวที่ยากจน ไม่เอื้ออำนวยให้เด็กเติบโตขึ้นมาท่ามกลางความรักความเข้าใจ เด็กจึงถูกหลงโทษอย่างทารุณ ทั้งร่างกายและจิตใจจนถึงขั้นรุนแรง

3. ความบกพร่องในการทำหน้าที่ของสถาบันการศึกษา ระบบการศึกษาของไทยมุ่งเน้นการพัฒนาความเป็นเลิศทางวิชาการ และความเป็นเลิศทางปัญญาของเด็ก มากกว่าจะมุ่งเน้นพัฒนาให้เด็กดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง สถาบันการศึกษายังขาดการให้ความรู้ถึงสิทธิเด็กพึงได้รับจากการเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม ซึ่งใครจะล่วงละเมิดไม่ได้ แม้แต่บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง

4. ความบกพร่องในการทำหน้าที่ของสถาบันศาสนาและความเชื่อ หลักของทุกศาสนาสอนให้คนมีความประพฤติอยู่ในกฎระเบียบของสังคม เพื่อให้สังคมสงบสุข แต่ในปัจจุบันมักพบเห็นว่า ผู้ที่ใกล้ชิดกับศาสนาเองกระทำตัวไม่เหมาะสม ไม่เป็นตัวอย่างที่ดี เช่น กรณีพระมีเพศสัมพันธ์กับสีกา นอกจากนี้ คนไทยก็ห่างศาสนามากขึ้น ไม่เข้าใจแก่นแท้ของศาสนา แต่กลับมีความเชื่อที่ผิด ๆ และยึดถือความเชื่อนั้น ๆ อย่างเหนียวแน่น เช่น ความเชื่อที่สังคมมอบความเป็นใหญ่ให้เพศชาย ดังนั้นผู้ถูกกระทำทารุณกรรมส่วนใหญ่จึงเป็นเพศหญิง นอกจากนี้ ยังมีความเชื่อที่ว่า ลูกเป็นสมบัติของพ่อแม่ พ่อแม่จึงทำการละเมิดสิทธิเด็ก ซึ่งเป็นลูกของตนได้

5. ความบกพร่องในการทำหน้าที่ของสถาบันการเมือง และการปกครอง ปัจจุบันค่อนข้างละเอียด และไม่สามารถควบคุมและลงโทษการกระทำผิดที่มีความผิดที่มีผลต่อสมาชิกในสังคมได้ เช่น สื่อบางประเภทที่มีผลกระตุ้นต่อการกระทำผิดทางเพศ หรือก่อให้เกิดความรุนแรงในสังคม แต่รัฐควบคุมไม่ได้ ทำให้เด็กมีโอกาสเสี่ยงและตกเป็นเหยื่อของการกระทำผิดซ้ำแล้วซ้ำเล่า เช่น กรณี "น้องแอน" อายุ 4 ปี ถูกข่มขืนแล้วฆ่าโดยเด็กชายอายุ 14 ปี ที่มีพฤติกรรมชอบดูวิดีโอลามก ซึ่งมีผลกระตุ้นความอยากลองทางเพศ หรือในกรณีเด็กชายอายุ 5 ปี ถูกเด็กชายอายุ 12 ปี ใช้น้ำตาเทียนหยดทั้งตัวจนเป็นแผล เนื่องจากการลอกเลียนแบบจากภาพยนตร์ญี่ปุ่น เป็นต้น

2.4 ผลกระทบของเด็กที่ถูกทารุณกรรม

พนม เกตุมาน ได้อธิบายถึงผลกระทบของการกระทำทารุณกรรมต่อเด็ก ซึ่งทำให้มีผลกระทบต่อพัฒนาการในส่วนต่าง ๆ ของเด็กดังนี้²⁵

1. **ผลกระทบทางร่างกาย** ในเด็กเล็กการทอดทิ้งจะทำให้เด็กไม่เติบโต มีพัฒนาการช้า ภูมิคุ้มกันโรคร้าย มีพฤติกรรมผิดปกติต่าง ๆ เช่น โขกศีรษะ โยกตัว ฯลฯ การทารุณกรรมทางร่างกายในตัวเด็กเล็ก อาจทำให้เด็กบาดเจ็บกระดูกหัก มีบาดแผลทำให้เด็กพิการหรือเป็นอัมตรายถึงชีวิตได้ ในกรณีของเด็กที่ถูกล่วงเกินทางเพศ จะเกิดอาการอักเสบติดเชื้อทางเดินปัสสาวะ ปัสสาวะอักเสบ และปวด มีตกขาวหรือหนองบริเวณอวัยวะเพศมีอาการปวดท้องได้

2. **ผลกระทบทางด้านจิตใจ** เด็กอาจจะมีปัญหาทางด้านสุขภาพและมีบุคลิกภาพที่ผิดปกติได้ กล่าวคือ เด็กจะมีความวิตกกังวลสูง ทำอะไรมักจะไม่ประสบความสำเร็จ ยังผลทำให้เด็กมีความรู้สึกสิ้นหวัง ขาดความมั่นใจ ห่อเหี่ยว บางรายมีพฤติกรรมทำลายตนเอง เช่น การฆ่าตัวตาย เป็นต้น

3. **ผลกระทบด้านคุณภาพประชากร** ผลของการกระทำทารุณกรรมได้หล่อหลอมบุคลิกภาพที่ไม่พึงประสงค์ และบั่นทอนศักยภาพในการพัฒนาตนเองของเด็ก เช่น การได้รับการกระทบกระเทือนทางสมอง กลายเป็นเด็กปัญญาอ่อน หรืออาจมีบุคลิกภาพก้าวร้าว และมีปัญหาด้านความประพฤติและพร้อมที่จะทารุณลูกหลานต่อไป

4. **ผลกระทบด้านสังคม** เด็กที่ถูกกลั่นแกล้งอย่างรุนแรง อาจจะหนีออกจากบ้าน กลายเป็นเด็กเร่ร่อน ง่ายต่อการถูกชักจูงไปสู่ปัญหาอาชญากรรม หรือมีโอกาสที่จะกระทำผิดกฎหมายได้สูงมาก และเชื่อว่าเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรม นำไปสู่ความไม่มั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

3. แนวคิดเกี่ยวกับการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรม

3.1 แนวคิดด้านกฎหมาย

3.1.1 **แนวคิดเกี่ยวกับการรับรองสิทธิเด็ก** ปราบกฏอยู่ในคำประกาศและข้อตกลงต่าง ๆ ที่สำคัญเกี่ยวกับสิทธิของเด็ก ได้แก่

ก. ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ประกาศโดยสมัชชาสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2491 เป็นประกาศที่ได้รับการยอมรับโดยมติเอกฉันท์จากที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ รวมทั้งประเทศไทยด้วย โดยประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติทุกประเทศมีพันธะทางศีลธรรมที่ต้องปฏิบัติตามในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้ระบุเกี่ยวกับสิทธิของเด็กในข้อ 25 (2) ว่า มารดาและเด็กชอบที่จะได้รับการดูแลและความช่วยเหลือเป็นพิเศษ เด็กทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นในหรือนอกสมรส ย่อมได้รับความคุ้มครองทางสังคมเช่นกัน²⁶

ข. ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กและเยาวชน

สมัชชาองค์การสหประชาชาติได้ลงมติเห็นชอบในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กและเยาวชน เมื่อปี พ.ศ. 2502 ซึ่งประกาศยืนยันว่า มนุษย์โลกทุกคนมีหน้าที่ต่อเด็กในการที่จะมอบแต่สิ่งที่ดีที่สุดให้เด็ก รวมถึงการให้ความคุ้มครองป้องกันเพื่อสวัสดิภาพเด็กอย่างชัดเจน²⁷

อย่างไรก็ตาม ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กและเยาวชนดังกล่าว ไม่กำหนดข้อผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามหรือมีบทบังคับ ดังนั้น ประเทศภาคีสมาชิกอาจเพียงลงนามรับรอง แต่มิได้นำหลักการปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กและเยาวชนไปปฏิบัติตามอย่างจริงจังก็ได้ และจากจุดอ่อนของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กและเยาวชนดังกล่าว ทำให้มีการริเริ่มแนวทางใหม่ขึ้นมา นั่นก็คือ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

ค. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

เป็นเอกสารทางกฎหมายระหว่างประเทศ มีผลบังคับทางกฎหมาย ซึ่งมีความสำคัญในระดับสากล เนื่องจากมีภาคีสมาชิกถึง 187 ประเทศ โดยอนุสัญญานี้กำหนดให้รัฐภาคี จะต้องปกป้องเด็กจากการถูกใช้บริการทางเพศและการถูกล่วงละเมิดทางเพศ และจะต้องส่งเสริมฟื้นฟูสภาวะทางกายและจิตใจ ตลอดจนการกลับเข้าไปอยู่ในสังคมของเด็กที่ถูกละเมิดสิทธิ ซึ่งประเทศไทยได้ลงนามในภาคยานุวัติสารรับอนุสัญญานี้ เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2535 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 26 เมษายน 2535 โดยการรับเอาอนุสัญญาดังกล่าวเป็นผลให้ประเทศไทยต้องดำเนินการแก้ไขและปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ มาตรการ ตลอดจนสร้างมาตรฐานต่าง ๆ รวมทั้งการจัดองค์กร

หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิเด็กและหาแนวทางป้องกันมิให้เกิดปัญหาดังกล่าวได้²⁸

3.1.2 การคุ้มครองสิทธิเด็กทางกฎหมายไทยในปัจจุบัน ปรากฏในกฎหมายต่าง ๆ ดังนี้

ก. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้ให้ความสำคัญแก่เด็ก โดยได้ให้หลักประกันสิทธิเด็กไว้ในรัฐธรรมนูญจำนวน 6 มาตราด้วยกัน มาตรา 30, 43, 53, 80, 86 และ 190 สรุปได้ดังนี้²⁹

(1) มาตรา 30 กล่าวถึงความเสมอภาคและความเท่าเทียมของบุคคล และห้ามการเลือกปฏิบัติเพราะสาเหตุแห่งความแตกต่างเรื่องอายุ ซึ่งหมายความว่า เด็ก ๆ จะมีฐานะเสมือนคนอื่นในสังคม มีสิทธิ เสรีภาพ ตามรัฐธรรมนูญกำหนด นอกจากการได้รับปัจจัย 4 แล้ว เด็ก ๆ จะมีโอกาสแสดงออกทั้งทางด้านความคิดและการกระทำเท่าที่ไม่เป็นการละเมิดสิทธิของบุคคลอื่นและไม่ก่อให้เกิดความเสียหายหรืออันตรายกับตัวเด็กเอง

(2) มาตรา 43 กล่าวถึงสิทธิในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ฟรีจากรัฐ ซึ่งหมายความว่า รัฐจะต้องจัดการศึกษาในขั้นพื้นฐานฟรีแก่เด็ก โดยต้องจัดการให้ทั่วถึงและมีคุณภาพที่เท่าเทียมกัน

(3) มาตรา 53 ระบุถึงหน้าที่ของรัฐต้องคุ้มครองและเลี้ยงดูเด็กและเยาวชนที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวและไม่มีผู้ดูแลหรือถูกทอดทิ้ง ซึ่งหมายความว่า เด็กที่ได้รับความรุนแรงจากครอบครัว ไม่ว่าจะถูกทุบตี ถูกล่วงเกินทางเพศ หรือถูกทอดทิ้ง ขาดปัจจัย 4 ในการดำเนินชีวิต เป็นหน้าที่ของรัฐต้องเอื้อมมือเข้าไปช่วยเหลือเด็กเหล่านั้น

(4) มาตรา 80 ได้ระบุถึงบทบาทของรัฐที่จะต้องให้การคุ้มครองและพัฒนาเด็ก ซึ่งหมายความว่า รัฐต้องมีนโยบายพัฒนาเด็กในด้านต่าง ๆ และคุ้มครองให้เด็กอยู่รอดปลอดภัยในสังคม

(5) มาตรา 86 ระบุถึงบทบาทของรัฐที่ต้องคุ้มครองแรงงานเด็ก ซึ่งหมายความว่า รัฐต้องคุ้มครองการใช้แรงงานเด็กไม่ให้ละเมิดกฎหมายแรงงาน และส่งเสริมสนับสนุนแรงงานเด็กให้ได้รับโอกาสทางสังคมเหมือนเด็กทั่ว ๆ ไปด้วย

(6) มาตรา 190 กล่าวถึง การพิจารณากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ให้สภาตั้งผู้แทนองค์กรที่เกี่ยวข้องกับเด็กเข้าเป็นคณะกรรมการสิทธิการสามัญด้วย ซึ่งหมายความว่า ปัญหาของเด็กจะได้รับการแก้ไข เด็กจะได้รับการพัฒนาและโอกาสต่าง ๆ ตรงตามความต้องการของเด็กมากขึ้น เพราะจะมีผู้ทำงานเกี่ยวข้องกับเด็กโดยตรงเข้าไปเป็นปากเสียงแทนเด็ก

ข. กฎหมายอาญา

กฎหมายอาญา โดยเฉพาะประมวลกฎหมายอาญาเป็นบัญญัติในการคุ้มครองชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง และทรัพย์สินของบุคคลทั่วไป แต่ในกรณีที่บิดามารดากระทำทารุณกรรมต่อเด็กเกินขอบเขตที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้อำนาจในการลงโทษตามสมควร เพื่อว่ากล่าวสั่งสอน เมื่อปล่อยปละละเลยทอดทิ้งให้ตกอยู่ในสภาวะอันตราย หรือการกระทำผิดทางเพศในบางลักษณะต่อเด็กที่อายุไม่เกิน 15 ปี ซึ่งกระทำโดยผู้ปกครอง บิดามารดา หรือครูผู้ดูแลเด็กเป็นผู้กระทำผิด มีสาระสำคัญอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 277, 279, 282, 306, 307, 308, 398 นอกจากนี้ยังมีบัญญัติในเรื่องวิธีการเพื่อความปลอดภัยตามมาตรา 39 ซึ่งมีใช่เป็นโทษทางอาญา แต่เป็นการป้องกันภัยอันตรายแก่ทรัพย์สินหรือบุคคลเป็นการทั่วไป โดยเพียงแต่ผู้ที่จะถูกใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยเป็นที่สงสัยต่อศาลว่าจะก่ออันตรายขึ้น ศาลมีคำสั่งให้ใช้มาตรการดังกล่าวได้ ซึ่งมีการกักกัน ห้ามเข้าเขตกำหนด เป็นอาทิ³⁰

ค. กฎหมายแพ่ง

มุ่งเน้นเรื่องการกระทำในชั้นพิจารณาคดีอันได้แก่ การถอนอำนาจปกครองปรากฏในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1582 การกระทำละเมิด มาตรา 420 การขออำนาจศาลในการออกคำสั่งเพื่อคุ้มครองเด็กโดยวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา มาตรา 1582 และ กรณีถอนการใช้อำนาจปกครองของบิดามารดา และ มาตรา 1598/9 กรณีถอนอำนาจปกครองของผู้ปกครอง ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 264³¹

ง. กฎหมายอื่น

ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 294 ได้กำหนดวิธีการให้การสงเคราะห์และการคุ้มครองที่เหมาะสมแก่เด็ก ซึ่งหมายถึงผู้ซึ่งอายุไม่ครบสิบแปดปีบริบูรณ์ และยังไม่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส นอกจากนี้ ยังให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าแทรกแซง เช่น สอบถามความเป็นอยู่ รวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อพิจารณาให้เด็กได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพ³²

อนึ่ง ในส่วนของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น หลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ ได้เล็งเห็นถึงสภาพปัญหาและข้อบกพร่องของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในปัจจุบันในส่วนของ การสอบสวน และการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลเกี่ยวกับคดีความผิดทางเพศที่มีผู้เสียหายเป็นเด็ก จึงได้นำเสนอให้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเรื่องดังกล่าว³³ เพื่อให้มีกระบวนการสอบปากคำและสืบพยานสำหรับเด็กเป็นพิเศษ ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น โดยเน้นในเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดวิธีการสอบปากคำเด็กให้กระทำเป็นการลับไม่ปะปนกับผู้ใหญ่ และให้ทำการสอบปากคำในห้องที่จัดไว้สำหรับเด็ก และให้นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลใดที่เด็กร้องขอเข้าร่วมสอบปากคำ และจัดให้มีการบันทึกภาพและเสียงการสอบปากคำเป็นพยานหลักฐาน และพนักงานอัยการจะร่วมทำการสอบปากคำของเด็กนั้นก็ได้อีก โดยให้ถือว่าการบันทึกภาพและเสียงการสอบปากคำเป็นส่วนหนึ่งของการเบิกความในชั้นพิจารณา รวมถึงการกำหนดให้ศาลจัดพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 15 ปี อยู่ในห้องต่างหากจากห้องพิจารณาและให้ถามค้านหรือถามติงผ่านนักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ โดยมีการถ่ายทอดภาพและเสียงการเบิกความของพยานไปยังห้องพิจารณา นอกจากนั้น ยังเสนอให้มีการสืบพยานโดยศาลไว้ก่อน ในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าอาจไม่ได้เด็กมาเป็นพยานในภายหลัง ซึ่งร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังกล่าว ขณะนี้ (กรกฎาคม 2542) ได้ผ่านการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร ในวาระ 3 เรียบร้อยแล้ว

3.2 แนวคิดด้านสวัสดิการเด็ก

สวัสดิการเด็กเป็นสาขาวิชาเฉพาะในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ประเภทหนึ่ง (as a specialized field of social work practice) ซึ่งเป็นบริการที่จัดขึ้นอย่างเป็นทางการ และมีระเบียบแบบแผนในอันที่จะช่วยป้องกัน บำบัด หรือขจัดปัญหาที่เด็กจากความยุ่งยากในด้านสัมพันธภาพระหว่างบิดามารดา ผู้ปกครอง/ผู้ดูแล และเด็ก อันเนื่องมาจาก บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือผู้ดูแล ทำหน้าที่บิดา มารดา ไม่ครบถ้วน จนก่อให้เกิดปัญหาครอบครัวแตกแยก เด็กถูกทอดทิ้ง เวิร์ธอน จรจัด การทารุณกรรมเด็ก เด็กติดยาเสพติด ให้โทษ และกระทำความผิดต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักในการดำเนินงาน 2 ประการ คือ³⁴

1. เพื่อส่งเสริมชีวิตครอบครัวให้ราบรื่นมั่นคงปลอดภัย และเพื่อให้เด็กสามารถอาศัยอยู่ในบ้านของเขาเองได้ด้วยดีมีความสุข และมีเสถียรภาพที่ดีในครอบครัว มีพัฒนาการทุกด้าน ตลอดจนสามารถปรับตัวให้เข้ากับสมาชิกในครอบครัวและสังคมได้ดี จนมีคุณภาพของชีวิตที่ดีขึ้น (better quality of life) ในที่สุด
2. เพื่อจัดบริการทดแทนแก่เด็กที่ไม่สามารถอยู่กับครอบครัวได้ด้วยเหตุผลใดเหตุผลหนึ่งเพื่อเป็นการเตรียมให้เขามีชีวิตที่สดชื่น อบอุ่น และเตรียมพร้อมที่จะอำนวยความสะดวกต่อครอบครัวและสังคมได้ด้วยดีในที่สุด

ทั้งนี้ได้มีการแบ่งประเภทการให้บริการเพื่อช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. บริการสนับสนุนเกื้อกูล (Supportive Services) เป็นบริการที่จัดให้กับครอบครัวที่มีความกดดันต่าง ๆ แม้ความสัมพันธ์ในครอบครัวจะเป็นไปในทางที่ดีก็ตาม แต่หากความกดดันต่าง ๆ นั้น ไม่ได้รับการแก้ไขให้บรรเทาเบาบางลง อาจทำให้ครอบครัวแตกแยกถึงขั้นหย่าร้าง เด็กถูกทอดทิ้งและประสบปัญหาอื่น ๆ บริการสนับสนุนเกื้อกูลเด็กนี้ครอบคลุมถึงการให้คำปรึกษาทางสังคมสงเคราะห์เป็นรายบุคคล บริการครอบครัวบำบัด และชีวิตครอบครัวศึกษา (family therapy and family life education) ตลอดจนบริการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก

2. **บริการเสริม** เป็นบริการที่จัดให้แก่เด็กที่มีปัญหาด้านสัมพันธภาพกับบิดามารดาอย่างรุนแรง ทั้งนี้จะช่วยให้เด็กสามารถอยู่ในบ้านของตนต่อไป ตัวอย่างบริการนี้ได้แก่ บริการรักษาความมั่นคงทางการเงิน (financial maintenance) การบริการด้านแม่บ้าน (homemaker services) และบริการรับเลี้ยงเด็ก เป็นต้น ซึ่งจะช่วยให้ส่งเสริมหน้าที่ของบิดามารดาในด้านการอุปการะเลี้ยงดูบุตรให้ดำเนินต่อไปด้วยดีอย่างต่อเนื่อง

3. **บริการทดแทน** เป็นบริการที่จัดให้แก่เด็กที่ตกอยู่ในสภาพที่เป็นอันตรายยิ่ง เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาเด็กที่ขาดสัมพันธภาพที่ดีกับบิดามารดาเป็นการชั่วคราวหรือถาวร บริการเหล่านี้ได้แก่ บริการการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม การรับฝากเลี้ยงเด็กตามบ้าน หรือบริการอุปการะเด็กในสถานสงเคราะห์ เป็นต้น

จากแนวคิดด้านสวัสดิการเด็กข้างต้น เห็นได้ว่า เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญต่อสถาบันครอบครัว ในการทำหน้าที่ดูแลปกป้องเด็ก โดยการปรับสภาพครอบครัวในกรณีที่ครอบครัวนั้นมีปัญหา หรือจัดหาครอบครัวใหม่มาทำหน้าที่ทดแทนในกรณีที่ครอบครัวเดิมไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

อาจกล่าวได้ว่าแนวคิดด้านกฎหมายและแนวคิดด้านสวัสดิการเด็ก ในการช่วยเหลือ คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมนั้น ในหลายประเทศโดยเฉพาะประเทศที่เจริญแล้ว นอกจากจะมีมาตรการทางกฎหมายที่เข้มงวดและมีประสิทธิภาพ คนในสังคมก็เพิ่มความตระหนักต่อเด็กกลุ่มนี้ โดยปรากฏให้เห็นว่ามีหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งของภาครัฐและเอกชนได้ยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือเด็กในรูปของบริการต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับรูปแบบข้างต้น ดังเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งในกรณีที่มีเด็กหรือเยาวชนที่บิดามารดา ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลทอดทิ้งหรือทำร้ายทารุณกรรม รัฐบาลกลางและรัฐต่าง ๆ ของสหรัฐอเมริกา อาจบัญญัติให้อำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวดำเนินการ เพื่อการคุ้มครองเด็กให้อำนาจแก่ เจ้าหน้าที่องค์กรที่สนับสนุนศาลเยาวชนหรือหน่วยงานซึ่งสามารถปฏิบัติการใด ๆ เพื่อคุ้มครองเด็กก่อนมีคำสั่งศาล เพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์และความจำเป็นได้ เช่น ในปี ค.ศ.1874 ประเทศสหรัฐอเมริกามีการก่อตั้งสมาคมป้องกันทารุณ ซึ่งเป็นองค์กรทางสังคมที่ให้

12.05.6

7464

2542

7.2

สำนักงานคณะกรรมการ
คุ้มครองสิทธิและ
สวัสดิภาพเด็ก

06358

แนวทางการช่วยเหลือและ

อำนาจตำรวจในการแยกเด็กออกจากครอบครัวและลงโทษพ่อแม่เด็กขึ้น ต่อมาปี 1880 ได้เพิ่มสมาคมนี้ออกไปถึง 33 แห่ง ทั้งสหรัฐอเมริกาและในปี 1970 รัฐลอสแอนเจลิส ได้ก่อตั้งกรมตำรวจที่จัดการเกี่ยวกับเรื่องเด็กโดยเฉพาะ ปี 1965 เริ่มต้นมีกฎหมายและบริการของรัฐให้แก่เหยื่ออาชญากรรม ภายหลังจึงมีการจัดตั้งศูนย์พิทักษ์เด็ก จัดเตรียมสถานที่ที่ปลอดภัยให้แก่เด็ก ในกรณีแยกตัวเด็กออกมาเป็นการชั่วคราว มีการนำเด็กไปรับการเยียวยารักษาบำบัดและฟื้นฟูทั้งสภาพร่างกาย จิตใจและอารมณ์

ในด้านการป้องกันเพื่อไม่ให้เกิดการทารุณกรรมซ้ำ รัฐจะได้จัดเจ้าหน้าที่เพื่อดำเนินการในด้านนี้โดยเฉพาะ โดยจะเน้นให้ความสนใจกับบิดามารดา หรือครอบครัวที่อาจก่อการทารุณกรรมเด็กได้ มีการพยายามดูแลและให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิดต่อคู่สมรสที่อายุน้อย ที่ประสบปัญหาความบั่นทอนทางด้านเศรษฐกิจ แนะนำการใช้วิธีคุมกำเนิดแก่ผู้ที่ยังไม่พร้อมที่จะมีบุตร ให้ความรู้คำแนะนำแก่เด็กวัยรุ่น ผู้ที่สมรสให้เข้าใจถึงเรื่องการใช้ชีวิตคู่ว่าจะต้องเผชิญกับอุปสรรคและต้องมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว มีการให้บริการด้านการรักษา ให้คำแนะนำตามศูนย์สุขภาพจิตต่อครอบครัวที่ประสบปัญหา ทั้งแพร่ขยายให้ความรู้แก่ชาวเมืองหรือประชาชนทั่ว ๆ ไป ให้เข้าใจถึงพัฒนาการและความต้องการของเด็ก จัดบริการฉุกเฉินทางโทรศัพท์ (Lifeline Service) เพื่อให้โอกาสแก่บิดามารดาที่อยู่ใต้สภาวะตั้งเครียด โทรศัพท์มาปรึกษาขอคำแนะนำหรือระบายอารมณ์³⁵

3.3 แนวคิดการปฏิบัติงานทีมสหวิชาชีพ

การทำงานเป็นทีมเกิดขึ้นมาช้านาน แต่รูปแบบของทีมงานที่ได้รับการพัฒนา และเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปได้แก่ ทีมศัลยกรรมการแพทย์ นอกจากนี้ การปฏิบัติงานเป็นทีมยังได้มีการนำมาใช้ทางด้านสาธารณสุข เช่น ทีมงานสาธารณสุข ซึ่งประกอบด้วย แพทย์ พยาบาล นักสุขศึกษา นักสุขภาพิบาล นักโภชนาวิทยา และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ทางการศึกษา ได้แก่ การสอนเป็นทีม ต่อมาก็ได้นำแนวความคิดนี้มาใช้อย่างแพร่หลาย ทางการบริหารการปกครอง ธุรกิจและอุตสาหกรรมต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะการทำงานเป็นทีมถือเป็น

เทคนิคการประสานงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพผลของงานและผลผลิตต่าง ๆ การทำงานเป็นทีมจึงถือเป็นมรรควิธีที่สำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาองค์กร พัฒนานุคคลและการจัดการ³⁶

คำจำกัดความ

การปฏิบัติงานเป็นทีมในวิชาชีพ คือ การทำงานร่วมกันกับวิชาชีพอื่น ๆ เพื่อให้ได้ผลสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ในงานนั้น ๆ ลักษณะสำคัญของการทำงานเป็นทีมโดยสมาชิกของทีมจะต้องมีลักษณะการทำงานร่วมกัน คือ มีความร่วมมือ (Cooperation) การประสานงาน (Coordination) การแลกเปลี่ยน (Reciprocity) และความร่วมมือร่วมใจ (Collaboration) ซึ่งความร่วมมือ ถือได้ว่าเป็นกระบวนการแรกของการทำงานร่วมกันเป็นทีมที่จะทำให้เกิดองค์ประกอบอื่น ๆ ของการทำงานเป็นทีมตามมา (การประสานงาน การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การร่วมแรงร่วมใจ) การให้ความร่วมมือสามารถกระทำได้หลายลักษณะดังนี้

1. ความร่วมมือขององค์กร/หน่วยงานที่แตกต่างกัน
2. ความร่วมมือของวิชาชีพในการให้บริการความช่วยเหลือ
3. ความร่วมมือระหว่างวิชาชีพ (Professional) กับผู้ช่วยงานทางวิชาชีพ (Paraprofessional) หรือกับผู้ปฏิบัติงานที่ไม่ใช่วิชาชีพ (non-professional worker)
4. ความร่วมมือระหว่างวิชาชีพ การให้ความช่วยเหลือกับผู้รับบริการ

ประเภทของทีมสหวิชาชีพในงานสังคมสงเคราะห์

ลอนส์ดอล เวบบ์ และบริกส์ ได้แบ่งประเภทของทีมสหวิชาชีพในงานสังคมสงเคราะห์เป็น 4 ประเภทคือ³⁷

1. ทีมซึ่งประกอบด้วยผู้ปฏิบัติงานจากหน่วยงานที่แตกต่างกัน ที่มีเป้าหมายในการให้บริการกับบุคคลประเภทเดียวกัน

2. ทีมซึ่งประกอบด้วยผู้ปฏิบัติงานจากสาขาวิชาชีพที่ต่างกัน เห็นได้ชัดในหน่วยงานที่ให้บริการทางสุขภาพจิต

3. ทีมงานสังคมสงเคราะห์หมายถึง ทีมงานที่ประกอบด้วยบุคลากรที่มาจากหน่วยงานที่ให้บริการทางสังคม

4. ทีมซึ่งประกอบด้วยผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ ผู้รับบริการและสมาชิกในชุมชน

บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ จะรับภาระเป็นผู้จัดการกลุ่มซึ่งจะจัดให้แต่ละวิชาชีพให้บริการบำบัดรักษาตามกำหนดที่ควร รวมทั้งผู้ให้ข้อมูลทางสังคมเกี่ยวกับผู้ป่วยและครอบครัวแก่ผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ และประสานความเข้าใจให้แก่ผู้ร่วมงานในกรณีที่เกิดปัญหาระหว่างบุคคล นักสังคมสงเคราะห์จะไม่รับบทบาท "ตัวเอก" แต่จะมีหน้าที่เป็นผู้จัดให้การบริการต่าง ๆ ดำเนินไปจนบรรลุเป้าหมาย จึงเป็นผู้มีความสำคัญและจำเป็นในการให้บริการแก่ผู้ป่วยในการบำบัดรักษา

การทำงานในลักษณะวิชาชีพ หรือเป็นกลุ่มนั้น แต่ละคนต้องรู้จักหน้าที่ ความรับผิดชอบ มีอารมณ์เป็นผู้ใหญ่อย่างสมบูรณ์ รู้จักควบคุมตัว ยืดหยุ่นและเป็นได้ทั้งผู้ให้และผู้รับ รวมทั้งจะต้องมีความตั้งใจ เต็มใจ และสามารถที่จะเรียนรู้ให้ความนับถือและรู้จักยกย่องผู้ร่วมงานไม่ว่าจะเป็นใครก็ตาม นอกจากนี้ ยังจะต้องสามารถพิจารณาหรือวิเคราะห์ตรวจสอบสัมพันธภาพของตนเองกับผู้อื่นได้อย่างไม่มีอคติ

ข้อเตือนใจสำหรับผู้ทำงานในระบบสหวิชาชีพคือ

1. ขณะนี้ยังไม่มีรูปแบบที่พึงปรารถนาที่สุดในการให้บริการแก่ผู้มีปัญหา แต่ผู้ให้บริการทุกคนควรตระหนักในคุณค่าของประสบการณ์จากการปฏิบัติงาน

2. ความมีใจกว้าง รู้จักประนีประนอม และปรับปรุงตนเอง มีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งในการทำงานเป็นทีม

3. การแก้ไขปัญหามูลทุกเรื่องไม่จำเป็นว่าจะต้องกระทำในระบบสหวิชาชีพ ในการช่วยเหลือนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ให้บริการต้องเข้าใจในสภาพปัญหาชีวิตของผู้บริการ เช่นเดียวกับเข้าใจถึงสถานะสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้ให้บริการ

นอกจากนี้ เคน (Kane) ได้แบ่งประเภทการทำงานสหวิชาชีพออกเป็น 2 แบบ คือ³⁸

1. แบบประสานงาน (Coordinative team) หมายถึง การทำงานที่ ผู้ปฏิบัติงานจากสาขาวิชาชีพต่าง ๆ ต่างยังคงรักษาบทบาทของตน การเลือกผู้นำหรือ กระบวนการทำงาน การตัดสินใจใด ๆ อาจไม่สอดคล้องหรือเป็นเอกฉันท์ สมาชิกมีความ เกี่ยวข้องกันน้อย มีการติดต่อสื่อสารอย่างเป็นทางการหรือเป็นรูปแบบ และมุ่งเน้นการ ประเมินผลการให้บริการหรือการปฏิบัติงานเป็นระยะ ๆ ซึ่งไม่จำเป็นเสมอไปว่ามีการประสาน งานติดต่อและสนับสนุนกันและกัน บ่อยครั้งความขัดแย้งบังเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงแทบไม่ได้ และความขัดแย้งนี้ทวีความรุนแรงเท่าใด ประสิทธิภาพในการทำงานของหน่วยงานนั้นย่อม ลดลง

2. แบบบูรณาการ (Integrative team) หมายถึง การทำงานที่ผู้ปฏิบัติงาน จากสาขาวิชาชีพต่าง ๆ มีบทบาทไม่แจ่มชัดโดยเจตนา การตัดสินใจใด ๆ ถูกรับรองโดยเอกฉันท์ สมาชิกในทีมงานต่างพึ่งพาซึ่งกันและกัน และมุ่งเน้นกระบวนการปฏิบัติงาน

อย่างไรก็ตาม ในส่วนของกาให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมในต่าง ประเทศ โดยใช้การทำงานแบบสหวิชาชีพนั้น จะต้องมีบุคลากรในสาขาวิชาชีพ เช่น แพทย์ จิตแพทย์ พยาบาล ตำรวจ พนักงานอัยการ และนักสังคมสงเคราะห์ มีส่วนร่วมในการ ดำเนินงาน ซึ่งมี 2 ลักษณะคือ³⁹

1. การดำเนินงานช่วยเหลือแบบประชุมทีมสหวิชาชีพ (Multidisciplinary Team) วิธีการนี้จะใช้ดำเนินการเมื่อเด็กถูกบุคคลในครอบครัวหรือผู้ใกล้ชิดที่มีอำนาจ

ปกครองดูแลเด็กตามกฎหมายเป็นผู้ละเมิดสิทธิ หรือบุคคลเหล่านั้นมีส่วนรู้เห็นหรือปกป้องผู้
ที่ละเมิดสิทธิเด็กหรือกรณีที่มีปัญหาซับซ้อนยุ่งยาก ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กทุกสาขาวิชาชีพ จะ
ต้องเข้าประชุมระดมความคิดเห็น เพื่อหาแนวทางการช่วยเหลือเด็ก ทั้งการดำเนินการด้าน
กฎหมาย การบำบัดรักษาด้านร่างกายและจิตใจ ตลอดจนทิศทางการอนาคตของเด็กด้วยกัน
เป็นระยะ ๆ และกระบวนการต่าง ๆ จะต้องสามารถเข้าไปแทรกแซง เพื่อร่วมกันช่วยเหลือจน
กว่าเด็กจะมีหลักประกันว่าปลอดภัยและสามารถช่วยเหลือตนเองได้

2. การดำเนินงานแบบประสานความช่วยเหลือจากหลายสาขาวิชาชีพ
(Interdisciplinary) เป็นการประสานการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับเด็กทั้งหมดใช้วิธีการ
ประสานงานให้ได้ข้อมูลรอบด้าน เพื่อให้ประกอบการดำเนินการช่วยเหลือโดยไม่จำเป็นต้องมี
การประชุม วิธีการนี้จะใช้ในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิเด็กที่ไม่ซับซ้อน เช่น กรณีที่บุคคลนอก
ครอบครัวหรือ ผู้ที่ไม่มีอำนาจปกครองดูแลตามกฎหมายเป็นผู้กระทำ

นอกจากนี้ การให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองเด็กผู้เสียหายในต่างประเทศ
ยังมีการกำหนดให้หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงาน เช่น อาจจะใช้
หน่วยงานพิทักษ์สิทธิเด็ก หรือโรงพยาบาล เพื่อให้เด็กได้รับบริการครบวงจรจากหน่วยงาน
นั้นเพียงแห่งเดียว โดยไม่ต้องแวะเวียนไปตามหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอีกหลายแห่ง ซึ่งอาจจะ
ก่อให้เกิดความชอกช้ำเสียหายต่อเด็กมากขึ้น ทั้งนี้ต้องมีบุคลากรในสาขาวิชาชีพด้านการ
แพทย์ สังคมสงเคราะห์ และกฎหมาย เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้วย ในที่นี้ขอยก
ตัวอย่างการปฏิบัติงานสหวิชาชีพเพื่อช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมของหน่วยงาน/องค์กร
ต่าง ๆ ดังนี้

1. องค์กรชุมชนช่วยเหลือเด็กของกรุงออกตาวา-คาร์ลตัน ประเทศ แคนาดา⁴⁰

ในประเทศแคนาดา ได้แบ่งเขตพื้นที่แต่ละเขตให้มีหน่วยงานองค์กร ชุม
ชนช่วยเหลือเด็ก เรียกว่า Children's Aid Society หรือ CAS มีอำนาจในการดำเนินการตาม

กฎหมายว่าด้วยการช่วยเหลือให้บริการแก่เด็กและครอบครัว (Child and Family Services Act) และมีคณะกรรมการบริหารงานซึ่งมาจากชุมชน โดยในการทำงานได้รับเงินงบประมาณสนับสนุนเบื้องต้นจากรัฐบาลท้องถิ่น

สำหรับ CAS ของเมืองออตตาวา-คาร์ลตัน ได้แบ่งงานออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เรียกว่า Family Services and Child Protection และส่วนที่เรียกว่า Residential Services เฉพาะในส่วน Family Services and Child Protection นั้น ได้แบ่งลักษณะการดำเนินงานออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. หน่วยรับเรื่อง จะทำหน้าที่ตรวจสอบคำร้องทุกข์ทางโทรศัพท์ที่เข้ามาและพิจารณาว่าจะต้องให้ความช่วยเหลือประการใด ไม่ว่าในระยะสั้นหรือระยะยาว และมีหน้าที่โดยตรงในการพิจารณาข้อกล่าวหา และการให้บริการรับเรื่องดังกล่าวจะมีตลอด 24 ชั่วโมง

2. หน่วยบริการต่อเนื่อง จะทำหน้าที่ในการร่วมมือและประสานงานกับครอบครัวและผู้เกี่ยวข้องในการแก้ปัญหาระยะยาว

การดำเนินงานในขั้นตอนแรกนั้น เมื่อเจ้าหน้าที่ของ CAS ได้รับเรื่องราวร้องทุกข์ จะต้องบันทึกเป็นหนังสือพร้อมความเห็น เสนอขอรับความเห็นชอบจากหัวหน้างาน ภายใน 24 ชั่วโมงว่าจะดำเนินการอย่างไรต่อไป

เด็กที่ถูกกระทำจะได้รับการนำตัวมาพบเจ้าหน้าที่ของ CAS ภายใน 12 ชั่วโมง นับแต่ที่มีการแจ้งเรื่อง มีการดำเนินการในลักษณะทีมสหวิชาชีพ (Multidisciplinary Team) โดยองค์กร CAS จะเป็นหน่วยงานหลักในการคุ้มครองสิทธิเด็ก ส่วนตำรวจจะทำหน้าที่ร่วมพิจารณาด้านความปลอดภัยและการให้ความช่วยเหลือแก่เด็กในการบังคับใช้กฎหมายที่จำเป็น นอกจากนี้ยังมีผู้เชี่ยวชาญทางด้านกายภาพ ด้านสังคมสงเคราะห์ ด้านกฎหมาย อัยการ องค์กรชุมชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนและการดูแลบำบัด (Investigation and care) ทีมงาน Child Protection ของโรงพยาบาล เป็นต้น ลักษณะของการ

ทำงานจะมีการประสานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (Interagency Manner) ซึ่งเป็นแนวทางที่สามารถให้การคุ้มครองช่วยเหลือเด็กซึ่งตกเป็นเหยื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ศูนย์ประสานงานเพื่อพิทักษ์สิทธิเด็กจังหวัดเชียงใหม่⁴¹

ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2541 โดยความเห็นชอบขององค์กรด้านเด็ก ทั้งภาครัฐและเอกชนของจังหวัดเชียงใหม่ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาและคณะกรรมการดำเนินงานมีทั้งสิ้นกว่า 30 หน่วยงาน โดยมีความเห็นพ้องต้องกันที่จะประสานงานและร่วมมือกันสร้างเครือข่ายการทำงานเพื่อการคุ้มครองและบำบัดฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจเด็กให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น การคุ้มครองพิทักษ์สิทธิเด็กไม่สามารถกระทำโดยหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งแต่เพียงลำพัง จึงต้องประกอบด้วยหน่วยงานหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนหลายสาขาวิชาชีพ หรือที่เรียกว่า เป็นทีมสหวิชาชีพ (Multi-disciplinary Team) วิชาชีพที่ร่วมมือกันประกอบด้วย นิติแพทย์ กุมารแพทย์ สูตินรีแพทย์ จิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ อัยการ ทนายความ ตำรวจ อาสาสมัครชุมชน ฯลฯ และได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ดังนี้ คือ

1. เพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 18 ปีบริบูรณ์ ที่ถูกทอดทิ้ง ทารกนกรวม และละเลยทางด้านร่างกาย จิตใจ ทางอารมณ์ และทางเพศ ตลอดจนเด็กที่ถูกส่งลงเพื่อขายบริการทางเพศ และถูกลักพาเพื่อแสวงหาประโยชน์ โดยใช้กระบวนการทางสังคมสงเคราะห์และทางกฎหมาย เพื่อช่วยเหลือ พิทักษ์ปกป้อง และฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจให้แก่เด็กที่ถูกละเมิดสิทธิเหล่านั้น

2. เพื่อรณรงค์เผยแพร่ความรู้ในการพิทักษ์สิทธิเด็ก และให้ชุมชนในสังคมตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาละเมิดสิทธิเด็กในชุมชน

3. เพื่อเป็นศูนย์ประสานงานความร่วมมือและสนับสนุนซึ่งกันและกันระหว่างองค์กรภาครัฐและภาคเอกชน ด้านการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก และสร้างเครือข่าย

การทำงานเพื่อเป็นการเฝ้าระวังการละเมิดสิทธิเด็กด้านต่าง ๆ ทั้งในระดับกลุ่มและชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่

ซึ่งการดำเนินงานของศูนย์ประสานงานเพื่อพิทักษ์สิทธิเด็กจังหวัดเชียงใหม่ จะประกอบไปด้วยการทำงานของ 5 ฝ่าย คือ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายรับแจ้งเหตุและช่วยเหลือ ฝ่ายบำบัดและฟื้นฟู ฝ่ายการเงินและสนับสนุน และฝ่ายวิชาการ โดยมีเป้าหมายให้วิชาชีพสังคมสงเคราะห์ของหน่วยงานหลัก 2 แห่ง คือ สำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัดเชียงใหม่ และโรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ เป็นแกนกลางในการประสานงานและส่งต่อข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีรูปแบบประชุมทีมเพื่อปรึกษาหาแนวทางในการดำเนินการช่วยเหลือในกระบวนการต่าง ๆ เป็นสำคัญ

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาของจิราภา ชมชื่นจิตต์ พบว่า การดำเนินงานของศูนย์ประสานงานเพื่อพิทักษ์สิทธิเด็กจังหวัดเชียงใหม่ ประสบกับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานพอสมควร กล่าวคือ แต่ละวิชาชีพที่เข้าร่วมทีมมีหน้าที่การงานประจำ และโดยส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ ทำให้มีข้อจำกัดหลายอย่างในการปฏิบัติงาน การประสานงานเพื่อให้ความช่วยเหลือยังทำได้ไม่ทั่วถึงและทันต่อเวลาที่ เนื่องจากยังไม่มีเจ้าหน้าที่ประสานงานที่ทำงานประจำ หรือเป็นเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ เอง รวมถึงขาดสถานที่ตั้งของสำนักงาน และการขาดหน่วยงานเอกชนในพื้นที่ ที่ทำงานด้านการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมโดยตรง⁴²

3.4 แนวคิดพุทธศาสนากับการพัฒนาคนและสังคม⁴³

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยกล่าวไว้ในหนังสือพระพุทธศาสนาพัฒนาคน

และสังคม ว่าการพัฒนาคนมีความหมายสำคัญ 2 ส่วน คือ การพัฒนาคนในฐานะผู้มีความเป็นมนุษย์ และการพัฒนาคนในฐานะทรัพยากรมนุษย์

การพัฒนาคนในฐานะที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ จะช่วยให้สังคมมีทุนมนุษย์ที่มีคุณค่าและมีประสิทธิภาพในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดผลในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม หรือเรียกว่า ทุนมนุษย์ ซึ่งพร้อมที่จะสนองความต้องการของสังคม ส่วนการพัฒนาคนในฐานะผู้มีความเป็นมนุษย์ จะช่วยให้คุณคนมีคุณสมบัติพร้อมที่จะดำเนินชีวิตแห่งปัญญาเพื่อความดีงาม หรือเรียกสั้น ๆ ว่าพัฒนาให้เป็นบัณฑิตผู้สามารถนำชีวิตและสังคมไปสู่สันติสุข

ส่วนการพัฒนาสังคมถือการพัฒนาคนเป็นแกนกลาง เพื่อให้คนดำเนินชีวิตด้วยปัญญา เป็นอยู่ด้วยความไม่ประมาท พัฒนาชีวิตจนถึงประโยชน์ที่เป็นจุดหมายของชีวิต ทั้งในทางร่างกาย จิตใจของตนเอง ครอบครัวและสังคม ซึ่งการพัฒนาคนเพื่อให้ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และทางวัตถุได้อย่างถูกต้อง มีผลดีดังนี้

1. **ศีล หรือการฝึกฝนด้านพฤติกรรม** คือ การพัฒนาทางพฤติกรรมทางกาย และวาจา ที่สัมพันธ์อย่างมีผลดีต่อ วินัย หรือความรับผิดชอบต่อชุมชน หน่วยงาน องค์การ ประเทศชาติ พร้อมทั้งใช้สติปัญญาในการรู้จักแยกแยะสิ่งต่าง ๆ

2. **สมาธิ หรือการฝึกฝนด้านจิตใจ** ซึ่งเป็นการศึกษาพฤติกรรม ยิ่งกว่านั้นปัญญาจะเจริญงอกงามได้ต้องอาศัยจิตใจที่เข้มแข็ง เอาใจใส่ เพียรพยายามไม่ทอดทิ้ง การพัฒนาจิตใจที่มีสมาธิเป็นแกนหรือเป็นศูนย์กลาง อาจแยกออกได้เป็น 3 ด้าน คือ ด้านคุณธรรม ด้านสมรรถภาพ และด้านความสุข

3. **ปัญญาหรือการพัฒนาปัญญา** ซึ่งเป็นตัวนำทางและควบคุมพฤติกรรม ปลดปล่อยจิตใจ ให้ทางออกแก่จิตใจ เช่น เมื่อจิตใจยึดอัดมีปัญหาติดพันอยู่ พอเกิดปัญญา รู้ว่าจะทำอย่างไร จิตใจก็โล่งเป็นอิสระได้ การพัฒนาปัญญาแยกออกได้เป็น 3 ระดับ คือ ระดับปัญญาที่จิตให้ดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ ประสบความสำเร็จ ระดับปัญญาที่

ช่วยให้ดำเนินเข้าสู่วิถีชีวิตที่ถูกต้องดีงาม และระดับปัญญาที่ช่วยให้บรรลุจุดหมายสูงสุดของชีวิตที่ดีงาม

3.5 แนวคิดการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) ⁴⁴

ผลจากกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) และความก้าวหน้าของวิทยาการ (Technology) ที่ส่งผลกระทบต่อปัญหาที่ติดตามมาในด้านต่าง ๆ รวมถึงการเจริญเติบโตของค่านิยมประชาธิปไตย ที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้ด้อยโอกาส เกิดกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในประเด็นต่าง ๆ ประกอบกับบทบาทของสื่อมวลชน เทคโนโลยีทางการสื่อสารสมัยใหม่ ช่วยให้แนวคิดและข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ต่าง ๆ เผยแพร่ไปทั่วโลกได้อย่างรวดเร็ว ล้วนเป็นปัจจัยที่สร้างแรงกดดันให้กับภาครัฐของประเทศต่าง ๆ ต้องตอบสนองต่อแรงกดดันเหล่านี้ จึงออกมาในรูปของแนวคิดที่เรียกว่า "การบริหารภาครัฐแนวใหม่" หรือ *New Public Management (NPM)* ซึ่งประกอบด้วยหลักการสำคัญ ๆ ดังนี้

1. การให้บริการที่มีคุณภาพแก่ประชาชน เช่น การจัดระเบียบสำนักงานกฤษฎีกา รัฐมนตรีว่าด้วยการให้บริการประชาชนของหน่วยงานภาครัฐ พ.ศ. 2532
2. การลดการควบคุมจากส่วนกลาง และเพิ่มอิสระในการบริหารให้แก่หน่วยงาน เช่น การยกร่าง พ.ร.บ.องค์การมหาชน
3. การกำหนด วัตถุประสงค์ และให้รางวัลแก่ผลการดำเนินงานทั้งในระดับองค์กร และระดับบุคคล เช่น มติ ก.พ. เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2541 ให้จัดทำมาตรฐานการบริการภาครัฐ
4. การสร้างระบบสนับสนุนทั้งในด้านของบุคลากร (เช่น ระบบการฝึกอบรม ระบบค่าตอบแทน และระบบคุณธรรม) และเทคโนโลยี (เช่น ระบบข้อมูลสารสนเทศ) เพื่อช่วยให้หน่วยงานสามารถทำงานได้บรรลุวัตถุประสงค์
5. การเปิดกว้างต่อแนวคิดในเรื่องของการแข่งขัน ทั้งการแข่งขันระหว่างหน่วยงานของรัฐด้วยกันเอง และระหว่างหน่วยงานของรัฐกับหน่วยงานของภาคเอกชน ใน

ขณะเดียวกันภาครัฐก็หันมาทบทวนตัวเองว่า สิ่งใดควรทำเอง และสิ่งใดควรปล่อยให้ภาคเอกชนทำ เช่น มติคณะรัฐมนตรีในเรื่องการจัดกลุ่มภารกิจภาครัฐ เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2541

ซึ่งการดำเนินงานจะเป็นลักษณะการปฏิรูปองค์การ หมายถึง การเปลี่ยนรูปแบบของระบบราชการอย่างขนานใหญ่ ตั้งแต่บทบาทหน้าที่ของรัฐ โครงสร้างอำนาจในระดับต่าง ๆ โครงสร้างรูปแบบองค์กร ระบบบริหารและวิธีการทำงาน ระบบบริหารบุคคล กฎหมาย กฎ ระเบียบ วัฒนธรรมและค่านิยม โดยดำเนินงานครอบคลุมองค์ประกอบของระบบราชการทั้งหมด ได้แก่ การปรับปรุงบทบาทของภาครัฐ (ทำเฉพาะในสิ่งที่จำเป็นและทำได้ดีเท่านั้น โดยมีการกระจายอำนาจและสร้างความร่วมมือกับประชาชน องค์กร เอกชน ภาคธุรกิจเอกชนต่าง ๆ) การปรับปรุงโครงสร้างอำนาจและหน้าที่ของรัฐบาล การปรับปรุงระบบบริหารและกลไกการบริหาร (เกี่ยวกับงบประมาณ บุคลากร พัสดุ สรรบรณ กฎหมาย และการตรวจสอบ) การปรับปรุงโครงสร้างและการจัดรูปแบบการจัดองค์การใหม่ทั้งหมด (แยกงานปฏิบัติกับงานนโยบาย กำหนดความสัมพันธ์ที่ชัดเจนระหว่างส่วนกลางกับท้องถิ่น กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานปกติกับหน่วยงานพิเศษ สร้างรูปแบบองค์กรให้หลากหลาย) การปรับปรุงกลไก กฎเกณฑ์ และวิธีการทำงาน (กฎเกณฑ์ไม่ยุ่งเหยิงแต่เน้นผลลัพธ์ มีตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน มีระบบการรายงานผลที่ดีเพื่อเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะอย่างต่อเนื่อง) การปรับปรุงระบบข้าราชการ (พัฒนาข้าราชการเป็นมืออาชีพ มีคุณภาพและคุณธรรมสูง) การปรับปรุงวัฒนธรรมและค่านิยมของระบบราชการ (เน้นความสามารถและผลงาน ความสุจริต สร้างวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อความคิดสร้างสรรค์ และการดำรงชีพที่มีความพอดี) และการปรับปรุงเทคโนโลยี

3.6 แผนพัฒนางานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ

ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2540-2544)⁴⁵

สืบเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ให้ความสำคัญกับการจัดทำโดยให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วม เน้นคนเป็นศูนย์กลาง หรือ จุดหมายหลักของการพัฒนาที่มุ่งไปสู่วิสัยทัศน์ “ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคม มีสมรรถภาพ เสรีภาพ ยุติธรรมและมีการพัฒนาที่สมดุลบนพื้นฐานของความเป็นไทย” และ ให้ความสำคัญที่เกี่ยวกับ

1. การพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเด็กที่อยู่ในภาวะยากลำบาก เด็กและสตรีที่อยู่ในธุรกิจทางเพศ และถูกประทุษร้ายทารุณต่าง ๆ
2. การพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมฯ ให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตคน ด้วยการปรับปรุงและส่งเสริมเกี่ยวกับการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องครบวงจร การประสานงานระหว่างภาครัฐและเอกชน ทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นให้สามารถเชื่อมโยงกันได้อย่างเป็นระบบ การสนับสนุนการรวมตัวและสร้างเครือข่ายของประชาชนกับสถาบันทางสังคม เช่น วัด โรงเรียน การเข้ามามีส่วนร่วมขององค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรประชาชนโดยรัฐเป็นผู้อำนวยความสะดวก ให้การสนับสนุน และ กำกับดูแล กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับให้เอื้อต่อการดำเนินงานขององค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรประชาชน เป็นต้น

ดังนั้นในการจัดทำแผนพัฒนางานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2540-2544) จึงได้กำหนดแนวคิดการพัฒนา มุ่งคืนความสำคัญในการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่ครอบครัวและชุมชน โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการ ดูแลสวัสดิการสังคมของตนและครอบครัว โดยรัฐจะปรับเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ร่วมคิดร่วมทำ และเน้นหนักในการสนับสนุน และประสานงานให้มากขึ้น แนวคิดหลักในการพัฒนางานมีดังนี้

1. มองระบบของสังคมในการทำให้ประชาชนมีความสามารถเพียงพอในการปกป้อง คุ้มครอง ดูแลและป้องกันสมาชิกของสังคมให้ได้รับสวัสดิภาพ และรองรับสภาพปัญหาและความต้องการที่เกิดขึ้น
2. เน้นงานหลักที่จะป้องกัน แก้ไข และพัฒนาสังคม ซึ่งเป็นการทำงานด้านทางมากกว่าปลายทาง อาศัยสหวิทยาการและความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนในการดำเนินงาน โดยสนับสนุนความคิดประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดบทบาท ทิศทาง นโยบาย และการดำเนินงานฯ
3. อยู่บนพื้นฐานในการสร้างให้ประชาชนมีศักยภาพในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว และสังคมได้ในระยะยาว โดยผู้นำ กลุ่มเป้าหมายและเครือข่ายจะต้องได้รับการเอาใจใส่ ส่งเสริมและสนับสนุน

ข. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่อง แนวทางการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรม มีดังนี้

วิชา มหาคุณ และวัชรินทร์ บัจเจกวิญญูสกุล ศึกษาถึงผลกระทบของเด็กที่ถูกทารุณกรรม : มาตรการป้องกันและแก้ไข ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กและเยาวชนที่เคยต้องคดี ผลการวิจัยพบว่า มาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันเพียงลำพัง ไม่สามารถที่จะใช้คุ้มครองและป้องกันปัญหากระทำทารุณกรรมเด็กได้ สังคมจึงจะต้องหามาตรการที่เหมาะสมเพื่อคุ้มครองสิทธิเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมต่อไป¹⁶

ในการศึกษาของคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สภาการศึกษาไทยและคณะ เรื่อง การคุ้มครองเด็กที่ถูกทอดทิ้ง เด็กถูกกระทำทารุณ และเด็กถูกละเมิดสิทธิในสังคมไทย นอกจากจะเสนอเกี่ยวกับปัญหาในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับเด็กถูกกระทำทารุณ ยังได้กล่าวถึงข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นไว้กว้าง ๆ คือ การแก้ไขและเพิ่มเติมบรรดากฎหมายต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองของสิทธิเด็ก การสร้างเครือข่ายในการปฏิบัติงานด้านคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กให้ครบวงจรและมีความเข้มแข็ง การจัดหาครอบครัวทดแทน การวางแผนในการให้ความช่วยเหลือทุกขั้นตอน และเป็นไปตามความหนักเบาของปัญหา การส่งเสริมคุณภาพชีวิตและครอบครัวของประชาชนให้ดีขึ้น รวมทั้งจัดให้มีตัวบทกฎหมายกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้ประกอบวิชาชีพเฉพาะเกี่ยวกับเด็กอย่างชัดเจน⁴⁷

กิติพัฒน์ นนทบุรีมะดุลย์ ศึกษาเรื่อง ปัญหาการทารุณกรรมและการปล่อยปละละเลยเด็ก : แนวความคิด และความตระหนักต่อปัญหาของนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า นักวิชาชีพที่เกี่ยวข้องได้แก่ แพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ ครู ตำรวจ และนักกฎหมาย ให้ความสนใจต่อปัญหาการทารุณกรรมและการปล่อยปละละเลยเด็กอย่างผิวเผิน มีทัศนคติต่อการป้องกันแก้ไขและช่วยเหลือเด็กแตกต่างกันไปตามลักษณะการทำงานของแต่ละวิชาชีพที่มีความเกี่ยวข้องและใกล้ชิดเด็กที่แตกต่างกัน⁴⁸

อุไรวรรณ พันธุ์ประพันธ์ ศึกษาเรื่อง การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก : ปัญหาการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า นโยบายการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กยังขาดความชัดเจน และปัจจัยด้านทัศนคติของพนักงานเจ้าหน้าที่ และความร่วมมือของบิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กในการเปลี่ยนท่าทีและวิธีปฏิบัติต่อเด็กเท่านั้น ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กกลุ่มนี้⁴⁹

สมลักษณ์ ขนอม ศึกษาเรื่อง การคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กถูกทารุณกรรมในครอบครัว ผลการศึกษาพบว่า นักวิชาชีพที่เกี่ยวข้องเห็นว่เด็กควรจะได้รับ การปกป้องคุ้มครองทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ทั้งนี้ได้ให้ความคิดเห็นต่อมาตรการทางด้านกฎหมายของไทยที่มีอยู่ว่าอาจจะต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และรับเอามาตรการของต่างประเทศมาช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมในครอบครัวด้วย นอกจากนี้ หน่วยงานที่ทำงานด้านนี้ควรมีจิตสำนึกและความรับผิดชอบในการที่จะช่วยเหลือเด็ก บุคคลที่เกี่ยวข้องต้องมีการประสานงานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด มีมาตรการการช่วยเหลือฟื้นฟูและการป้องกันพร้อมๆ กันไปด้วย รวมถึงมาตรการทางด้านสังคมสงเคราะห์ให้มีผลงานในทางปฏิบัติ เช่น การเพิ่มบุคลากรทางด้านสังคมสงเคราะห์ให้เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน⁵⁰

จรรย์ยา นิตยสุวรรณ ได้ทำการศึกษาทัศนคติของนักวิชาการต่อปัญหาการทารุณกรรมเด็กในสังคมไทย ผลการศึกษาพบว่า นักวิชาการส่วนใหญ่มีความเห็นไปในแนวทางเดียวกัน คือ ไม่เห็นด้วยว่าการทารุณกรรมเด็กเพียงเกิดในสังคมไทย และไม่เห็นด้วยว่าปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่ยังรอต่อไปได้ ด้านนโยบายการพัฒนาประเทศมุ่งเน้นพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจจนเกินไป และเห็นด้วยว่าความคิดความเชื่อเรื่อง “เด็กเป็นสมบัติของพ่อแม่” มีส่วนที่เป็นอุปสรรคอย่างมากต่อการให้การช่วยเหลือเด็กให้พ้นจากการถูกทารุณกรรม

ส่วนการปฏิบัติงานในหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนนั้น นักวิชาการมีความคิดเห็นว่ การดำเนินงานของทั้งสองฝ่ายยังมีลักษณะการทำงานแบบต่างคนต่างทำ ขาดการประสานงานกัน การจัดบริการสังคมต่าง ๆ แก่เด็กและครอบครัวยังมีอยู่อย่างไม่ทั่วถึง⁵¹

นาถวดี พักคง ได้ทำการวิจัยเรื่อง มาตรการคุ้มครองเด็กที่ถูกทำร้ายโดยบุคคลในครอบครัว⁵² ได้กล่าวถึง มาตรการคุ้มครองเด็กที่ถูกทำร้ายโดยบุคคลในครอบครัวในต่างประเทศ แบ่งเป็น 3 มาตรการ ดังนี้

1. มาตรการทางอาญา เช่น ในสหรัฐอเมริกา นำเสนอโดยกล่าวว่า จะมีบทบัญญัติกฎหมายอาญา ที่กล่าวถึงความผิดที่บิดามารดา หรือผู้ใช้อำนาจปกครองทำร้ายเด็ก จะพิจารณาคดีในศาลเยาวชน ศาลครอบครัว เป็นกระบวนการทางศาลที่มีลักษณะเป็นการปกป้องครอบครัว และรักษาเสถียรภาพของครอบครัว

2. กฎหมายแจ้งเหตุ เช่น สหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย จึงมีบทบัญญัติกฎหมายแจ้งเหตุกำหนดให้นักวิชาชีพที่ใกล้ชิดกับเด็ก ที่พบว่าเด็กถูกทำร้าย หรืออยู่ในภาวะที่เสี่ยงต่อการถูกทำร้ายมีหน้าที่ต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบทราบเพื่อเข้าคุ้มครองเด็กได้อย่างรวดเร็ว

3. ในด้านมาตรการทางแพ่ง จากเหตุอันควรเชื่อได้ว่าจะเกิดอันตรายกับเด็ก เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปคุ้มครองชั่วคราว โดยการแยกตัวเด็กออกมา เช่นในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกาหรือโดยคำสั่งศาล

ทั้งนี้ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า

1. ในคดีอาญาที่บิดามารดาหรือผู้ใช้อำนาจปกครองทำร้ายเด็ก ควรอยู่ในเขตอำนาจในการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว
2. กรณีเด็กอยู่ในภาวะใกล้อันตรายหรือน่าเชื่อว่าจะได้รับอันตราย ควรนำมาตรการวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้เพื่อเป็นการป้องกัน
3. ควรกำหนดให้หน่วยงานของรัฐ เช่น กรมประชาสงเคราะห์ หรือหน่วยงานเอกชน ซึ่งได้รับการรับรองโดยรัฐ ให้มีอำนาจในการดำเนินการขอถอนอำนาจปกครอง
4. ควรกำหนดให้นักวิชาชีพที่เกี่ยวข้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบในกรณีดังกล่าวเป็นบุคคลที่ต้องมีหน้าที่แจ้งเหตุให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะเป็นผู้รายงานต่อพนักงานอัยการเพื่อดำเนินการถอนอำนาจปกครอง หรือนำมาตรการใด ๆ เพื่อคุ้มครองเด็ก

ธรรมนูญ เหล่าสกุลพร ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทของงานสังคมสงเคราะห์ในการคุ้มครองสิทธิเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรม⁵³ พบว่า ที่มาของงาน (Case) คือ ผู้เสียหายหรือผู้เกี่ยวข้องเข้ามาขอความช่วยเหลือ ผู้ประสบเหตุนำเรื่องราวเข้าขอความช่วยเหลือ การส่งต่อจากหน่วยงานอื่น และการรับประสานงานให้ปฏิบัติงานร่วม ซึ่งหน่วยงานแต่ละแห่งจะมีที่มาของงานต่างกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยเรื่องความเป็นที่รู้จักแพร่หลายของหน่วยงาน ปัจจัยเรื่องการปฏิบัติงานของหน่วยงาน และปัจจัยเรื่องความรู้ความเข้าใจของประชาชนและสังคม

สำหรับการให้ความช่วยเหลือจะแบ่งขั้นตอนการช่วยเหลือเป็น 4 ชั้น อันมีชั้นการศึกษา ชั้นการประสานงานแบบสหวิชาชีพและดำเนินการทางกฎหมายขั้นต้น ชั้นการเข้าสู่การดำเนินคดีในชั้นศาล และชั้นการติดตามผลหลังการดำเนินคดี ซึ่งในแต่ละชั้นนักสังคมสงเคราะห์แต่ละคนก็ปฏิบัติงานต่างกัน นักสังคมสงเคราะห์จะใช้เทคนิคในการปฏิบัติงานดังนี้ คือ เทคนิคในการแสวงหาข้อเท็จจริง เทคนิคในการให้คำปรึกษาและเทคนิคในการส่งต่อ (Refer Case)

ส่วนข้อเสนอแนะต่อการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ ว่าจะต้องสร้างความชัดเจนของการปฏิบัติงานให้มากยิ่งขึ้น ให้มีการส่งเสริมการประสานงานและทำงานเชิงสหวิชาชีพ มีการสร้างเครือข่ายสนับสนุนการปฏิบัติงาน อีกทั้งให้จัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน และให้ความสนใจในการบำบัดแก้ไขและฟื้นฟูผู้กระทำทารุณกรรมเพิ่มมากขึ้น

จิราภา ชมชื่นจิตต์ ได้ศึกษาเรื่อง การปฏิบัติงานสหวิชาชีพในการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมทางเพศ : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์ประสานงานเพื่อพิทักษ์สิทธิเด็ก จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การปฏิบัติงานของศูนย์เป็นการปฏิบัติงานสหวิชาชีพ คือ ประกอบด้วยบุคลากรสาขาวิชาชีพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและมีความชำนาญเฉพาะทาง นอกจากนี้

นี้ยังมีบุคลากรในหน่วยงานต่าง ๆ เข้าร่วมทีมในกรณีเฉพาะที่แตกต่างกัน ซึ่งแต่ละวิชาชีพจะมีบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบแตกต่างกันไปตามภารกิจของหน่วยงานหลักที่ตนเองสังกัดอยู่ โดยมีศูนย์กลางในการปฏิบัติงานซึ่งได้มอบหมายให้วิชาชีพสังคมสงเคราะห์เป็นกลางในการประสานงาน ทั้งนี้มีรูปแบบหรือลักษณะของการปฏิบัติงานร่วมกัน 2 รูปแบบ คือ การประสานงานหรือส่งต่อข้อมูลซึ่งกันและกัน และรูปแบบการร่วมประชุมทีมเพื่อปรึกษาหาแนวทางในการช่วยเหลือร่วมกัน ซึ่งผู้ศึกษามีความเห็นว่าการปฏิบัติงานเพื่อให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมทางเพศ เป็นงานที่หลายฝ่ายต้องร่วมมือกันอย่างจริงจัง และบุคลากรในทุกสาขาวิชาชีพที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญ โดยเฉพาะวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ ซึ่งจากผลการศึกษา แสดงให้เห็นว่าเป็นผู้ที่มามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการปฏิบัติงาน และก่อให้เกิดผลสำเร็จในการทำงาน⁵⁴

จากผลการศึกษางานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการทารุณกรรมเด็ก พบว่าหลายฝ่ายให้ความสำคัญกับปัญหานี้กันมากขึ้นและมองเห็นว่าเป็นปัญหาเร่งด่วนควรได้รับการแก้ไข และร่วมมือกันอย่างจริงจังของวิชาชีพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้มีความเห็นที่สอดคล้องกันว่าในปัจจุบันการทำงานของวิชาชีพต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองเด็กที่ถูกทารุณกรรมนั้น ยังไม่สามารถประสานงานกันได้ดีเท่าที่ควรจะเป็น โดยเฉพาะการประสานงานภายนอกหน่วยงานและการประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งได้มีการแสดงทัศนะว่าหากมีการประสานงานกันที่ดีได้นั้น จะสามารถให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

บทที่ 3

หน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรม

จากการศึกษาของสมลักษณ์ ชนอม พบว่า รูปแบบการดำเนินงานให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรม ประกอบไปด้วยการดำเนินงานของ 3 กระบวนการหลัก ได้แก่ กระบวนการทางด้านการแพทย์ กระบวนการทางด้านสังคมสงเคราะห์ และกระบวนการยุติธรรม⁵⁵

กระบวนการทางด้านการแพทย์ ประกอบด้วยบุคลากรทางด้านสาธารณสุขที่สำคัญ ได้แก่ กุมารแพทย์ สูตินรีแพทย์ แพทย์นิติเวช จิตแพทย์เด็ก นักจิตวิทยา และพยาบาล ในส่วนนี้จะเป็หน่วยงานแรกที่ระบุชี้ชัดเกี่ยวกับความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อเด็ก เพื่อกำหนดว่าเด็กควรจะได้รับการคุ้มครองและบำบัดฟื้นฟูอย่างไร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ โรงพยาบาล สำนักงานสาธารณสุข รวมถึงศูนย์บริการสาธารณสุขต่าง ๆ เป็นต้น

กระบวนการทางด้านสังคมสงเคราะห์ ได้แก่ นักสังคมสงเคราะห์ของกรมประชาสงเคราะห์ รวมถึงนักสังคมสงเคราะห์ของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งบุคคลกลุ่มนี้จะเป็นผู้ดำเนินการหาข้อมูลเกี่ยวกับประวัติเด็ก ครอบครัว และสภาพแวดล้อมทางสังคม เพื่อสนับสนุนการทำงานด้านการบำบัดฟื้นฟูและการดำเนินการด้านกฎหมาย โดยจะใช้ข้อมูลดังกล่าวมาทำการประเมินเด็กและครอบครัว เพื่อกำหนดแผนการช่วยเหลือและกิจกรรมต่าง ๆ ให้แก่เด็กที่ถูกทารุณกรรมต่อไป

กระบวนการยุติธรรม ประกอบด้วยบุคลากรในด้านกฎหมาย ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจ นักกฎหมาย พนักงานอัยการ และผู้พิพากษา ซึ่งจะเป็นผู้ดำเนินการตั้งแต่การรวบรวมพยานหลักฐาน การพิจารณาดำเนินคดีจนถึงสิ้นสุดกระบวนการยุติธรรม สำหรับหน่วยงาน

ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หน่วยงานในสังกัดของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด และกระทรวงยุติธรรม เป็นต้น

สำหรับการดำเนินงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบในแต่ละกระบวนการนั้น จะขอ นำเสนอรายละเอียดเฉพาะบางหน่วยงาน ในประเด็นที่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ ขอบเขต ภาระหน้าที่ วิธีการดำเนินงาน และบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กของหน่วยงานนั้น ๆ โดยจะนำเสนอในส่วนของหน่วยงานด้านการแพทย์ สังคมสงเคราะห์ และยุติธรรมตามลำดับ

1. หน่วยงานด้านการแพทย์

การดำเนินการช่วยเหลือกรณีเด็กถูกทารุณกรรมจะต้องมีการร่วมมือประสานงาน กันโดยเฉพาะในหน่วยงานของภาครัฐ ในขั้นแรกจะประกอบไปด้วย 3 วิชาชีพหลัก ได้แก่ แพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ และตำรวจ โดยมีนักวิชาชีพอื่น ๆ เข้ามาร่วมทีมภายหลัง เช่น พยาบาล จิตแพทย์ จิตวิทยา และนักกฎหมาย ซึ่งการดำเนินงานต้องมีการร่วมมือ ประสานงานกันอย่างใกล้ชิด ภายใต้ขอบเขตระเบียบกฎเกณฑ์ที่รัฐกำหนดไว้⁵⁶ แพทย์ พยาบาล มีหน้าที่ที่จะต้องรักษาเยียวยาผลจากรณีที่เด็กถูกกระทำทารุณกรรม ซึ่งขณะนี้ โรงพยาบาลและสถานพยาบาลหลายแห่งมีการดำเนินงานด้านนี้เป็นระบบอย่างชัดเจน ใน ที่นี้ขอยกตัวอย่างเพียง 2 แห่ง คือ

1.1 คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์สภากาชาดไทย มีวัตถุประสงค์ในการทำงานเกี่ยวกับเด็กถูกกระทำทารุณกรรม 3 ด้าน คือ

ก. การให้ความรู้เกี่ยวกับเด็กถูกทอดทิ้ง เด็กถูกกระทำทารุณกรรมแก่ แพทย์ บุคลากรทางการแพทย์ บุคลากรอื่น ๆ และประชาชนทั่วไป

ข. การให้บริการทางด้านการดูแลรักษาพยาบาลและให้การสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์แก่เด็กถูกทอดทิ้งและเด็กถูกระงับการทารุณกรรม โดยการให้การรักษาทางร่างกายและจิตใจ

ค. การวิจัยและพัฒนาสังคมเกี่ยวกับเด็กถูกทอดทิ้งและถูกระงับการทารุณกรรม เพื่อก่อให้เกิดความรู้ เป็นประโยชน์ทางวิชาการ การให้บริการป้องกันและแก้ไขปัญหา ตลอดจนช่วยเหลือพัฒนาเด็กในสังคมไทย

สำหรับบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่รับผิดชอบภายใน ได้แก่

ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ บริการที่จัดให้ได้แก่ การตรวจรักษาพยาบาลทางกาย การให้คำปรึกษาแนะนำ และการให้บริการด้านการสังคมสงเคราะห์

ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ การให้การรักษาพยาบาลทางด้านจิตใจ การให้คำปรึกษา แนะนำ และการให้บริการด้านสังคมสงเคราะห์

ภาควิชาสูติ-นรีเวชวิทยา การให้บริการคลอดบุตร และตรวจรักษาโรคทางนรีเวช การให้คำปรึกษาแนะนำ และบริการด้านสังคมสงเคราะห์

แผนกนิติเวชศาสตร์ ทำการตรวจสภาพร่างกาย รวบรวมพยานหลักฐาน ตลอดจนดำเนินงานตามกระบวนการทางกฎหมาย และประสานงานทางนิติเวช

ทั้งนี้ ภายในโรงพยาบาลเองได้จัดตั้ง SCAN team (SCAN : Suspected Child Abuse and Neglect) เป็นหน่วยงานปฏิบัติเกี่ยวกับเด็กที่สงสัยถูกระงับการทารุณกรรมและถูกทอดทิ้ง ซึ่งประกอบด้วยบุคลากรสหวิชาชีพ ทั้งภายในดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น และภายนอกหน่วยงานอาทิ กรมประชาสงเคราะห์ กรุงเทพมหานคร สำนักงานอัยการสูงสุด มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก และสหทัยมูลนิธิ ร่วมมือกันปฏิบัติงาน และพยายามผสมผสานการดำเนินงานเกี่ยวกับเด็กที่สงสัยว่าถูกระงับการทารุณกรรมและทอดทิ้งเข้าไปในการปฏิบัติงานประจำวันของทุกคน โดยพัฒนารูปแบบการปฏิบัติงานหรือการให้บริการอย่างครบวงจร และเป็น one stop service เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็ก

1.2 กรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานคร มีหน่วยงานหลักที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับเด็กถูกทอดทิ้งและเด็กถูกกระทำทารุณกรรม โดยจัดตั้งเป็นเครือข่ายพิทักษ์เด็กและสตรีกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยสำนักสวัสดิการสังคม สำนักการแพทย์ สำนักอนามัย สำนักการศึกษา สำนักพัฒนาชุมชน และสำนักงานเขตต่าง ๆ สำหรับในส่วนหนึ่งของหน่วยงานด้านการแพทย์ มีดังนี้

1.2.1 สำนักอนามัย

รับผิดชอบด้านการป้องกันปัญหา ส่งเสริมสุขภาพร่างกายและจิตใจ ให้การปรึกษาแนะนำ และให้การช่วยเหลือ บำบัดรักษาและฟื้นฟูสภาพ ทั้งนี้ได้ให้ความสำคัญถึงปัญหารุนแรงในครอบครัวโดยเฉพาะความรุนแรงที่เกิดต่อเด็กและสตรี ซึ่งจะมีผลกระทบต่อสุขภาพร่างกาย จิตใจ และส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต สภาพความเป็นอยู่ในสังคม โดยดำเนินการการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังต่อไปนี้⁵⁷

1) การป้องกัน

โดยให้ความรู้ แนะนำการดำรงชีพ บทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบ ความเป็นอยู่ร่วมกันในครอบครัวและในสังคม อยู่อย่างไรจึงจะเป็นสุข แนะนำแนวทางการแก้ปัญหาแต่เนิ่น เพื่อป้องกันการเกิดความรุนแรงในครอบครัว โดยการปฏิบัติงานจะมีหน่วยงานศูนย์บริการสาธารณสุข 60 แห่ง และศูนย์บริการสาธารณสุขสาขา 85 แห่ง บุคลากรผู้ดำเนินงานประกอบด้วย แพทย์ พยาบาล ทันตแพทย์ เภสัชกร สัตวแพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยาฯ ซึ่งปฏิบัติงานทั้งในสถานที่ และออกปฏิบัติงานในชุมชนในโรงเรียน จะมีผลรับรู้สภาพปัญหาและดำเนินการแก้ไขได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนั้น ยังได้ดำเนินการฝึกอบรมประชาชนให้เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขในชุมชนและอบรมนักเรียนให้เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขในโรงเรียน เพื่อช่วยดำเนินการป้องกันแก้ไขปัญหาด้านสาธารณสุข และปัญหาในครอบครัวอีกด้วย

2) การแก้ปัญหา

ในเชิงรับ เมื่อผู้ถูกระทำรุนแรงเกิดบาดแผลทางร่างกาย หรือผลกระทบท่างจิตใจ เจ้าหน้าที่จะให้การช่วยเหลือบำบัดรักษาทางร่างกายและจิตใจ ตลอดจนฟื้นฟูสภาพ ให้บริการทางสังคมสงเคราะห์ หากสาเหตุติดตามให้การช่วยเหลือ ป้องกันการถูกละเมิดซ้ำและประสานกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อการแก้ไขระยะยาว หรือส่งต่อเพื่อการดำเนินคดีทางกฎหมาย

ในเชิงรุก บุคลากรสาธารณสุขจะดำเนินการค้นหาผู้ถูกระทำรุนแรงที่ไม่เปิดเผย เช่น ในโรงเรียน ในชุมชน ในสถานประกอบการ เพื่อการช่วยเหลือต่อไป ทั้งนี้ นักสังคมสงเคราะห์ของศูนย์บริการสาธารณสุข ซึ่งผ่านการฝึกอบรมมาแล้ว จะดำเนินการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหา ทั้งในด้านการป้องกัน บำบัดและฟื้นฟูสภาพ ตลอดจนเสริมสร้างเจตคติให้กับผู้นำชุมชน ประชาชนทั่วไป ให้มีส่วนร่วมในการลดปัญหาพฤติกรรมรุนแรงในครอบครัว

1.2.2 สำนักการแพทย์

สำนักการแพทย์ได้จัดตั้งศูนย์พิทักษ์เด็กและสตรีขึ้น เพื่อเป็นศูนย์ประสานงานของโรงพยาบาลในสังกัดสำนักการแพทย์ ในการให้ความช่วยเหลือผู้ป่วยเด็กและสตรีที่มีปัญหาการถูกทอดทิ้งและถูกระทำทารุณกรรม สำหรับวิธีการดำเนินงานของศูนย์นั้น ประกอบไปด้วย⁵⁸

1) กิจกรรมในการป้องกัน เช่น การจัดบริการให้ข้อมูล ความรู้ ให้คำปรึกษา แนะนำปัญหาต่าง ๆ แก่เด็ก สตรี และครอบครัว โดยมีพยาบาล และนักจิตวิทยาเป็นผู้รับผิดชอบ การจัดศูนย์บริการให้คำปรึกษาแนะนำทางโทรศัพท์ การให้ข้อมูลข่าวสารต่อสื่อมวลชน การสนับสนุนหน่วยงานต่าง ๆ ของโรงพยาบาลให้มีความพร้อมเป็นอย่างดีและมีประสิทธิภาพในการดูแลรักษาเด็กที่ถูกละเมิดกรรม เป็นต้น

2) กิจกรรมในด้านการรักษา จัดระบบการให้บริการผู้ป่วย การรักษาพยาบาล และปรับปรุงระบบการวินิจฉัย การลงรายงานของแพทย์ต้องละเอียดถูกต้อง

เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพที่เกิดขึ้นจริง เพื่อก่อให้เกิดผลทางด้านกฎหมายต่อบุคคลที่ถูกกระทำทารุณกรรมอย่างชอบธรรม

3) กิจกรรมด้านฟื้นฟู ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม จากบุคลากรเฉพาะทาง

4) กิจกรรมด้านการติดตามประเมินผล โดยการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนอกโรงพยาบาล เพื่อให้การช่วยเหลือผู้ป่วยต่อไป ในกรณีที่ผู้ป่วยกลับเข้าสู่ชุมชน รวมทั้งส่งรายงาน สรุปผล ส่งให้กองวิชาการ สำนักการแพทย์ รวบรวมไว้เป็นหมวดหมู่ เพื่อประโยชน์ในการติดตามประเมินผลต่อไป

นอกเหนือจากการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ ข้างต้นแล้ว ยังมีโรงพยาบาลอีกหลายแห่ง อาทิ โรงพยาบาลเด็ก โรงพยาบาลศิริราช โรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ และโรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ เป็นต้น ที่ให้ความสำคัญในการช่วยเหลือเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมและมีการดำเนินงานด้านนี้อย่างเป็นระบบชัดเจน และไม่ต่างจากการดำเนินงานของโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ และโรงพยาบาลในสังกัดกรุงเทพ มหานครมากนัก

2. หน่วยงานด้านสังคมสงเคราะห์

การดำเนินงานของหน่วยงานด้านสังคมสงเคราะห์ในปัจจุบัน พบว่า ส่วนใหญ่จะเป็นการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมภายหลังจากการได้รับแจ้งว่าเกิดการทารุณกรรมขึ้น จนกระทั่งถึงการบำบัดฟื้นฟูผู้ถูกกระทำจนกระทั่งสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ แม้ว่าในบางกรณีนักสังคมสงเคราะห์ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่หลักของการดำเนินงานด้านนี้จะมีได้เข้าไปกระทำการด้วยตนเอง เช่น การรักษาอาการทางกาย หรือการบำบัดทางจิต กรณีที่จะต้องให้ผู้ชำนาญการเป็นพิเศษ หรือกรณีการดำเนินคดีในชั้นศาล แต่ในขั้นตอนเหล่านั้นการปฏิบัติงานทางด้านสังคมสงเคราะห์จะต้องติดตามและดูแลการปฏิบัติงาน

ในขั้นนั้น ๆ อยู่เสมอ จากการศึกษารวมของวรรณคดี เหล่าสุภาษิต พบว่า แม้ในกรณีที่ไม่ต้องดำเนินการช่วยเหลือใด ๆ ต่อไปแล้ว สิ่งที่ยังเหลืออยู่ระหว่างผู้ได้รับความช่วยเหลือกับหน่วยงานและบุคลากรในด้านสังคมสงเคราะห์ก็คือความรู้สึกดีที่มีต่อกัน เพราะงานสังคมสงเคราะห์ยังจะเป็นหลักประกันให้แก่ผู้ถูกกระทำว่ายังมีผู้ที่คอยให้ความช่วยเหลืออยู่ แม้ศักยภาพในการทำงานอาจมีไม่เต็มที่หรือเพียงพอจะรองรับและแก้ไขปัญหาได้จนสมบูรณ์ แต่ก็มีส่วนช่วยให้ผู้ที่ได้รับความช่วยเหลือสามารถดำเนินชีวิตต่อไปในสังคมได้⁵⁹ หน่วยงานด้านนี้ประกอบด้วยหน่วยงานของทั้งภาครัฐและเอกชน ในที่นี้ขอนำเสนอเพียง 4 แห่ง คือ

2.1 กรมประชาสงเคราะห์

กรมประชาสงเคราะห์เป็นหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบในการดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก กฎหมายว่าด้วยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี ฯลฯ ซึ่งในการสงเคราะห์และการจัดสวัสดิการแก่เด็กและเยาวชนนั้น กรมประชาสงเคราะห์ได้จัดสวัสดิการให้ตั้งแต่เด็กอายุแรกเกิดจนถึง 18 ปี ที่กำพร้า ถูกทอดทิ้ง เร่ร่อน ประพฤติตนไม่เหมาะสมกับวัย ถูกกระทำทารุณ ถูกใช้เป็นเครื่องมือแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย ครอบครัวมีฐานะยากจน เพื่อให้เด็กเหล่านั้นได้มีพัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคมที่ดี

ในการสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก กรมประชาสงเคราะห์ได้ประสานงานกับหน่วยงานของภาครัฐและเอกชน โดยการสำรวจตรวจตรา และให้ความช่วยเหลือแก่เด็กเร่ร่อน ขอดทาน ประพฤติตนไม่เหมาะสมกับวัย ตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 294 ลงวันที่ 27 พฤศจิกายน 2515 และเด็กถูกกระทำทารุณได้รับการเลี้ยงดูไม่เหมาะสมหรือถูกใช้เป็นเครื่องมือแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย รวมทั้งให้การแนะนำปรึกษาแก่ไขปัญหาเด็กและครอบครัว ตลอดจนติดตามสอดส่องความประพฤติเด็กที่มีผู้ปก

ครองขอรับกลับไปอุปการะและดำเนินการตรวจสอบเอกสารหลักฐานข้อเท็จจริงในกรณีมีการขอหนังสือเดินทางสำหรับเด็กแรกเกิดถึง 14 ปีบริบูรณ์ ตาม มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม 2520 เรื่องมาตรการป้องกันเชื้อซายเด็ก ทั้งนี้ หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงในด้านการสงเคราะห์และคุ้มครอง สวัสดิภาพเด็ก ได้แก่ กองคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ซึ่งมีนโยบายในการดำเนินงาน ดังนี้⁶⁰

1) ให้การสงเคราะห์ คุ้มครอง และส่งเสริมสวัสดิภาพเด็ก เยาวชน ครอบครัวและชุมชนเป็นหลักสำคัญ ทั้งนี้เพื่อผลสำเร็จในการสงเคราะห์และพัฒนาเด็กในระยะยาว

2) กระจายบริการสงเคราะห์ คุ้มครอง และส่งเสริมสวัสดิภาพเด็กออกไปสู่ส่วนภูมิภาค และแหล่งแออัดในเมืองตามความจำเป็น

3) ประสานงานกับสถาบันและองค์การที่เกี่ยวข้องทั้งของรัฐ และเอกชน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสงเคราะห์คุ้มครอง ส่งเสริมสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน ตลอดจนให้การดำเนินงานได้ผลต่อเนื่องสมบูรณ์ได้มากยิ่งขึ้น

4) จัดให้มีการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาเด็ก และวิจัยเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน เพื่อนำผลมาใช้ในการดำเนินงานให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

5) จัดให้มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับงานสงเคราะห์ ส่งเสริม และคุ้มครอง สวัสดิภาพเด็ก และเยาวชนให้กว้างขวางขึ้น

6) สนับสนุนและส่งเสริมมูลนิธิ สมาคม หรือองค์การเอกชนอื่น ให้จัดบริการสงเคราะห์ ส่งเสริม และคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน

สำหรับการปฏิบัติงานภายในกองคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก แบ่งความรับผิดชอบออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ ดังนี้

ก. ฝ่ายสวัสดิภาพเด็ก รับผิดชอบดำเนินการดังนี้

- ออกสำรวจตรวจตราเด็กเร่ร่อน ขอดทาน หรือประพฤตินไม่สมควร แก้วัย ร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจกองกำกับการสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน และเจ้าหน้าที่ตำรวจท้องที่ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เมื่อพบเด็กดังกล่าวในชั้นแรกจะว่ากล่าวตักเตือน ก่อนส่งคืนบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือพิจารณานำเด็กส่งสถานแรกรับเด็ก สถานสงเคราะห์เด็ก หรือสถานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามความเหมาะสม เพื่อวิเคราะห์และพิจารณาวิธีการสงเคราะห์ ตลอดจนอบรมแก้ไขปัญหาความประพฤติ ให้การศึกษาหรือฝึกวิชาชีพ ขณะเดียวกันก็จะดำเนินการประกาศติดตามสืบหาบิดามารดา หรือผู้ปกครองเพื่อให้รับเด็กกลับไปอุปการะเอง

- ติดตามผลความประพฤติเด็กที่พ้นจากสถานแรกรับเด็ก โดยการเยี่ยมบ้านเด็กและครอบครัว พร้อมทั้งให้คำแนะนำปรึกษาแก่บิดามารดา ผู้ปกครองในการเลี้ยงดูเด็ก

- ให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกกระทำทารุณทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และทางเพศ หรือเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูไม่เหมาะสม โดยการสอบข้อเท็จจริงและพิจารณาให้การช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ให้คำแนะนำตักเตือน และทำหนังสือสัญญาประกันทัศนคติบนแก่บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือแยกเด็กออกจากครอบครัว สภาพแวดล้อมเดิม โดยการนำเด็กเข้าไปในความอุปการะของสถานแรกรับเด็ก หรือสถานสงเคราะห์เด็ก

- ให้การสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกใช้แรงงานอย่างไม่เป็นธรรม และถูกใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย โดยการสอบข้อเท็จจริง ให้การสงเคราะห์โดยจัดที่พักอาศัยชั่วคราว ติดตามสืบหาบิดามารดา ผู้ปกครอง ตลอดจนประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมสวัสดิการและคุ้มครอง แรงงาน กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ในการให้การช่วยเหลือเด็กและครอบครัวด้วย

- ให้การสงเคราะห์เด็กในครอบครัว ในรูปของเงินและสิ่งของช่วยเหลือแก่เด็กและครอบครัวในกรณีที่มีความเดือดร้อนนั้นกระทบต่อสวัสดิภาพเด็กโดยตรง เช่น ทุนประกอบอาชีพบิดามารดา อุปกรณ์การศึกษา เครื่องอุปโภคบริโภค
- ตรวจสอบเอกสารและข้อเท็จจริง กรณีมีการขออนุญาตหนังสือเดินทางสำหรับเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 14 ปีบริบูรณ์ เพื่อเสนอ ความเห็นไปยังกระทรวงการต่างประเทศ รวมทั้งประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น อำเภอ เขต จังหวัด สถานทูต และสถานกงสุลของประเทศต่าง ๆ ในประเทศไทยเพื่อให้ตรวจสอบรับรองหลักฐานเอกสาร
- ให้บริการรับแจ้งเหตุเกี่ยวกับปัญหาด้านเด็กและเยาวชน อาทิ เช่น เด็กถูกกระทำทารุณ ถูกใช้แรงงาน ถูกล่อลวง รวมทั้งรับแจ้งเด็กหาย พลาดหลง พร้อมทั้งติดต่อประสานสืบหาเด็กในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน
- งานประสานความร่วมมือในการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน อาทิ เด็กถูกทารุณ เด็กเร่ร่อน
- โครงการบ้านพักเด็กและครอบครัว กรณีเด็กหรือครอบครัวที่ประสบปัญหาใช้เป็นที่พักพิงชั่วคราวเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าก่อนพิจารณาสั่งการให้การสงเคราะห์ที่เหมาะสมหรือก่อนกลับภูมิลำเนาเดิม
- โครงการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก (โครงการขยาย) เพื่อขยายบริการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กให้ครอบคลุมทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยจัดให้มีพนักงานสวัสดิภาพเด็กประจำในกรุงเทพมหานคร และสำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัดทุกจังหวัด เพื่อให้การสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพฟื้นฟูและพัฒนาเด็กที่ด้อยโอกาส ให้มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี สามารถใช้ชีวิตอยู่ในครอบครัวและสังคม และช่วยลดปัญหาเด็กเร่ร่อน ขอดทาน ประพฤติตนไม่สมควรแก่วัย ถูกทอดทิ้งให้น้อยลงหรือหมดไปในที่สุด

ข. ฝ่ายแนะแนวปัญหาเด็กและครอบครัว รับผิดชอบการดำเนินงาน ดังนี้

- ให้บริการแนะแนวปัญหาเด็กและครอบครัวเพื่อแก้ไขปัญหาความประพฤติที่เบี่ยงเบนของเด็ก โดยการติดตามเยี่ยมบ้านและครอบครัว พร้อมทั้งให้คำแนะนำปรึกษาแก่บิดามารดาหรือผู้ปกครองในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ในแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสม

- บริการทดสอบทางจิตวิทยา เช่น ทดสอบระดับสติปัญญาของเด็ก ทดสอบบุคลิกภาพ เป็นต้น เพื่อประกอบการวิเคราะห์และวินิจฉัยปัญหา ตลอดจนวางแผนทางในการให้ความช่วยเหลือได้อย่างเหมาะสม

- ให้คำแนะนำปรึกษาแก่เด็กเพื่อปรับปรุงแก้ไขปัญหาความประพฤติของเด็ก เป็นรายกรณีและกลุ่ม

- ให้การสงเคราะห์และช่วยเหลือครอบครัวของเด็กในรูปของเงินและสิ่งของ ในกรณีที่ความเดือดร้อนนั้นกระทบถึงสวัสดิภาพเด็กโดยตรง เช่น ทุนประกอบอาชีพของบิดามารดา อุปกรณ์การศึกษา เครื่องอุปโภคบริโภค

- จัดโครงการป้องกันปัญหาเด็กและครอบครัวในชุมชน โดยการประสานงานกับประชาสงเคราะห์เขตต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร เพื่อดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนปลุกจิตสำนึกของคนในชุมชน ให้ตระหนักและเข้าใจถึงปัญหาดังกล่าว

- จัดโครงการส่งเสริมจริยธรรมเด็ก โดยการนำเด็กที่มีปัญหาความประพฤติที่มาขอรับบริการจากฝ่ายแนะแนวปัญหาเด็กและครอบครัว เข้ารับการอบรมค่ายโลกสวยด้วยธรรม ซึ่งใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นหลักในการพัฒนาจิตใจของเด็ก และเพื่อแก้ไขปัญหาความประพฤติเด็ก

ในส่วนภูมิภาคได้มีสำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัด ทั้ง 75 จังหวัด ดำเนินการให้ความช่วยเหลือตามแนวทางการดำเนินงานข้างต้น โดยมีนักสังคมสงเคราะห์ของสำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัดเป็นผู้ดำเนินการ

นอกจากหน่วยงานกรมประชาสงเคราะห์ ซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐที่ดำเนินการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมดังกล่าวแล้ว ยังมีองค์กรพัฒนาเอกชน (Non-Government Organization) ซึ่งเห็นความสำคัญของปัญหาการทารุณกรรมเด็ก จึงได้นำเงินทุนที่ได้รับการสนับสนุนจากต่างประเทศ และเงินบริจาคภายในประเทศมาดำเนินการช่วยเหลือ โดยให้การคุ้มครองพิทักษ์สิทธิเด็ก ให้การสงเคราะห์สวัสดิการต่าง ๆ รวมถึงการฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ ฯลฯ ซึ่งหน่วยงานดังกล่าว ได้แก่ มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก มูลนิธิคุ้มครองเด็กและสหทัยมูลนิธิ เป็นต้น

2.2 มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก

เริ่มดำเนินงานด้านสิทธิเด็กตั้งแต่ปี 2527 โดยทำงานช่วยเหลือเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 18 ปีบริบูรณ์ ที่ถูกละเมิดสิทธิทางร่างกายและเสรีภาพ อาทิเช่น เด็กถูกทำร้ายทารุณกรรม เด็กถูกล่วงเกินทางเพศ เด็กถูกใช้แรงงานอย่างไม่เป็นธรรม เด็กถูกล่วงละเมิดบังคับให้ค้าประเวณี รวมถึงเด็กที่ถูกลักพาหรือสูญหาย และเด็กถูกทอดทิ้ง เป็นต้น โดยมีวัตถุประสงค์ การดำเนินงานดังนี้⁶¹

ก. สนับสนุนส่งเสริมสิทธิเด็ก ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งองค์การสหประชาชาติ

ข. ให้ความช่วยเหลือ และคุ้มครองเด็กผู้ถูกละเมิดสิทธิ ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งองค์การสหประชาชาติ

ค. ให้การศึกษาค้นคว้าและเสนอแนวทางในการปกป้องและคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย ให้เป็นไปตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งองค์การสหประชาชาติ

ง. ร่วมมือกับหน่วยงานที่ทำงานด้านเด็กและสิทธิมนุษยชน ทั้งภาครัฐและเอกชน ในการปกป้องและคุ้มครองเด็กทุกกรณี

ทั้งนี้ ได้แบ่งงานเป็น 2 ลักษณะ คือ

- 1) งานให้บริการ การช่วยเหลือด้านกฎหมาย การช่วยเหลือด้านสังคมสงเคราะห์ การช่วยเหลือด้านการบำบัดฟื้นฟูสุขภาพกาย เป็นต้น
- 2) งานพัฒนาศักยภาพในการคุ้มครองสิทธิเด็ก การให้ความรู้ความเข้าใจแก่พ่อ-แม่ในเรื่องบทบาทหน้าที่ และทักษะในการเป็นพ่อแม่ การปกป้องคุ้มครองเด็กให้รอดพ้นจากภัยทางเพศ สร้างเครือข่ายทีมสหวิชาชีพให้เกิดการทำงานช่วยเหลือเด็ก โดยการหาทางออกร่วมกันระหว่าง 3 วิชาชีพหลัก คือ สังคมสงเคราะห์ สาธารณสุข และกฎหมาย การพัฒนาวิธีแนวทางคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศ การผลักดันแก้ไขกฎหมายว่าด้วยเด็ก เป็นต้น

สำหรับการให้ความช่วยเหลือเด็กในกรณีต่าง ๆ มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก ได้แบ่งการให้ความช่วยเหลือเป็น 3 ฝ่าย คือ

ก. ฝ่ายช่วยเหลือ ทำหน้าที่รับแจ้งกรณีเด็กถูกละเมิดสิทธิ ตามสืบข้อเท็จจริงและช่วยเหลือด้านสังคมสงเคราะห์เบื้องต้น ได้แก่ การรักษาพยาบาลทางร่างกาย ฟื้นฟูจิตใจ และให้ที่พักพิงชั่วคราว เป็นต้น นอกจากนี้ยังประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อดำเนินการช่วยเหลือระยะยาวต่อไป เช่น การหาครอบครัวที่เหมาะสมกับเด็ก

ข. ฝ่ายกฎหมาย ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาด้านกฎหมาย และจัดหาทนายความเชี่ยวชาญด้านคดีละเมิดสิทธิเด็ก เพื่อช่วยเหลือกรณีที่มีการดำเนินคดีตามกฎหมาย

ค. ฝ่ายรณรงค์เผยแพร่ ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลที่ได้จากฝ่ายช่วยเหลือ และข้อมูลทางวิชาการจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่สื่อต่าง ๆ ทั้งสื่อมวลชนและสื่อที่

ศูนย์ผลิตขึ้นเอง จัดอบรมสัมมนาและให้ข้อมูลในการทำวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการละเมิดสิทธิต่าง ๆ

2.3 มุลนิธิคุ้มครองเด็ก

มุลนิธิคุ้มครองเด็ก ซึ่งเดิมคือ โครงการบ้านคุ้มครองเด็ก มุลนิธิสร้างสรรค์เด็ก เป็นสถานที่หรือบ้านพักพิงสำหรับเด็กที่ประสบเคราะห์กรรม จากการกระทำของบิดามารดา ซึ่งจุดกำเนิดของโครงการก็คือ “หากเด็กถูกบุคคลอื่นละเมิดสิทธิ คิดว่าบิดามารดาคงช่วย ปกป้องคุ้มภัย แต่หากเด็กถูกบิดามารดาผู้ปกครองละเมิดสิทธิแล้ว ใครจะปกป้องคุ้มครอง” มุลนิธิจึงเล็งเห็นความจำเป็นอย่างเร่งด่วน ที่จะต้องยื่นมือเข้าไปโอบอุ้มสงเคราะห์ช่วยเหลือเด็กที่เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า โดยการรับเด็กเข้ามาอยู่ในบ้านซึ่งเป็นบ้านหลังใหม่และให้การช่วยเหลือสงเคราะห์เด็กไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานดังนี้⁶²

ก. เพื่อให้การช่วยเหลือเด็กให้ทันสถานการณ์ โดยเฉพาะกรณีที่ไม่สามารถชักชวนมายเข้าไปทำการช่วยเหลือได้

ข. เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดตัดสินใจหนีออกจากบ้าน ไปประกอบอาชีพไม่เหมาะสม เช่น ค้าประเวณี หรืออาชีพทุจริตอื่น ๆ

ค. เพื่อเป็นหลักประกันความปลอดภัยในชีวิตความเป็นอยู่ โดยเฉพาะความจำเป็นพื้นฐาน คือ ปัจจัยสี่

ง. เพื่อฟื้นฟูสภาพร่างกาย และจิตใจของเด็กในบ้าน ให้สามารถอยู่ได้ในสังคมอย่างปลอดภัย และมีความสุขตามวัยอันสมควรเท่าที่เป็นไปได้

จ. เพื่อพัฒนาเด็กทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาอย่างต่อเนื่อง

ฉ. แสวงหาทางออกให้เป็นรายการณี

ช. เพื่อนำเสนอปัญหาต่อสาธารณชน ให้องค์กรของรัฐรวมทั้งประชาชน ได้ตระหนักและร่วมมือหาแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหา

2.4 สหทัยมูลนิธิ

เป็นองค์กรสวัสดิภาพเอกชนที่ก่อตั้งขึ้น มีนโยบายด้านสวัสดิการครอบครัวและเด็ก รวมถึงกลุ่มเป้าหมายเด็กที่ถูกทารุณกรรม โดยมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการ ดังนี้⁶³

ก. ส่งเสริมและดำเนินการให้เด็กทุกคนมีชีวิตอยู่ในครอบครัวของตนเอง อย่างมั่นคงและมีความสุข

ข. ช่วยจัดหาครอบครัวทดแทนให้กับเด็ก ที่ไม่อาจจะอยู่กับครอบครัวของตนเองได้

ค. ส่งเสริมและจัดบริการบุตรบุญธรรม โดยดำเนินการถูกต้องตามกฎหมาย และหลักวิชาการสังคมสงเคราะห์

ง. ส่งเสริม และจัดให้บริการสวัสดิการครอบครัวและเด็กตามหลักวิชาการสังคมสงเคราะห์

จ. ส่งเสริมและประสานงานกับองค์กรต่างๆ ที่ปฏิบัติงานด้านสวัสดิการครอบครัวเด็ก

ฉ. ส่งเสริมการศึกษาวิจัยด้านสวัสดิการครอบครัวและเด็ก ทั้งนี้ เป็นการกระทำโดยไม่มุ่งแสวงหากำไร หรือไม่เกี่ยวข้องกับลัทธิการเมืองใด ๆ

สำหรับสหทัยมูลนิธิ เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่ได้รับเงินสนับสนุนจากต่างประเทศและเงินทุนจากการบริจาค โดยมีวิธีการปฏิบัติตามหลักสังคมสงเคราะห์ แนวคิดสหวิชาชีพ การประสานงานเครือข่ายและแสวงหาทรัพยากรช่วยเหลือด้านต่าง ๆ เป็นต้น

ลักษณะดำเนินงานจะจัดทำเป็นโครงการต่าง ๆ ครอบคลุมงาน 3 ด้าน คือ งานสวัสดิการเด็ก งานพัฒนาเด็ก และงานสวัสดิการครอบครัว

จากที่กล่าวมาเห็นได้ว่ามีองค์กรพัฒนาเอกชนที่ให้ความช่วยเหลือ และเข้ามามีบทบาทในการดำเนินการสงเคราะห์เด็กที่ประสบปัญหาในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะกรณีเด็กถูกทารุณกรรม นอกจากนี้ยังมีองค์กรพัฒนาเอกชนอื่น ๆ ที่ช่วยเหลือเช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นมูลนิธิเพื่อนหญิง มูลนิธิผู้หญิง มูลนิธิมิตรมวลเด็ก มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม เป็นต้น และยังมีองค์กรช่วยสนับสนุน ส่งเสริมการทำงานของหน่วยงานหลักและหน่วยงานอื่น ๆ ที่ทำงานด้านเด็ก ลักษณะการทำงานขององค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ต้องมีการช่วยเหลือประสานงานซึ่งกันและกัน เพราะการดำเนินงานเพียงหน่วยงานเดียวไม่สามารถทำงานให้สำเร็จได้ด้วยดี โดยเฉพาะปัญหาซึ่งเป็นปัญหาที่เกี่ยวกับเด็กถูกทารุณกรรมนั้นเป็นปัญหาที่ละเอียดอ่อน การดำเนินการช่วยเหลือจึงต้องพิจารณากันอย่างรอบคอบ ระมัดระวัง เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบที่จะเกิดตามมาในภายหลัง พร้อมกับการป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นรุนแรงเพิ่มขึ้น

3. หน่วยงานด้านกฎหมาย

หน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติเป็นไปตามมาตรการทางกฎหมาย หรือกระบวนการยุติธรรมในหน่วยงานของรัฐ ได้แก่

3.1 สำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยมีตำรวจหรือพนักงานสอบสวน ซึ่งกฎหมายให้อำนาจในการจับกุมผู้กระทำผิดเป็นกระบวนการแรกที่ต้องทำหน้าที่พิทักษ์สิทธิให้กับผู้ถูกล่วงละเมิดสิทธิ์ และได้สืบสวน สอบสวนค้นหาพยานหลักฐานเป็นตัวสนับสนุนหรือยืนยันการกระทำของผู้ที่ถูกจับกุม เพื่อสามารถส่งผู้กระทำผิดต่อไปยังกระบวนการต่อไป คือ พนักงานอัยการ

3.2 สำนักงานอัยการสูงสุด โดยพนักงานอัยการ เป็นผู้รับผิดชอบหน้าที่ในการกลั่นกรองการทำงานของพนักงานสืบสวนอีกครั้งหนึ่ง เพื่อป้องกันความผิดพลาดที่จะเกิดขึ้น กล่าวคือ การนำผู้กระทำผิดมาลงโทษถูกต้องและเพื่อความยุติธรรมมากที่สุด โดยพนักงานอัยการจะพิจารณาว่าจะส่งฟ้องศาลหรือไม่

3.3 กระทรวงยุติธรรม โดยศาลหรือผู้พิพากษา เป็นกระบวนการสุดท้ายในการพิจารณาว่าผู้ที่ถูกกล่าวหา หรือถูกส่งฟ้องนั้นกระทำผิดจริงหรือไม่ ศาลหรือผู้พิพากษาสามารถพิพากษาตัดสินและลงโทษผู้กระทำผิดได้

ทั้งสามหน่วยงานที่กล่าวมาเป็นหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่ในการคุ้มครองให้ความเป็นธรรมกับเด็กที่ถูกทารุณกรรม หรือผู้ที่ถูกกระทำหรือล่วงละเมิดสิทธิในทุกกรณี ซึ่งผู้กระทำผิดเป็นผู้กระทำผิดกฎหมายอาญาโดยการล่วงละเมิดสิทธิทางด้านร่างกาย จึงต้องอาศัยกระบวนการยุติธรรมมาดำเนินการตามกฎหมาย

อย่างไรก็ตามเพื่อให้การช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทางสำนักงานตำรวจแห่งชาติและสำนักงานอัยการสูงสุด ได้จัดตั้งหน่วยงานภายในขึ้น โดยทางสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้จัดตั้งศูนย์พิทักษ์เด็ก เยาวชน และสตรี และสำนักงานอัยการสูงสุด ได้จัดตั้งสำนักงานคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนขึ้นมา ซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินงานของหน่วยงานทั้ง 2 แห่ง มีดังนี้

ก. ศูนย์พิทักษ์เด็ก เยาวชน และสตรี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ⁶⁴

สืบเนื่องจากการปฏิบัติงานในการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมของตำรวจที่ผ่านมามีข้อขัดข้องเป็นเอกเทศ และไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างครบถ้วน จึงได้ปรับลักษณะการดำเนินงานใหม่ เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยได้จัดตั้งศูนย์พิทักษ์เด็ก เยาวชน และสตรี ขึ้นในปี 2541 ซึ่งบทบาทและหน้าที่ดังนี้

- เป็นศูนย์ประสานงานการปฏิบัติงานของหน่วยงาน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และศูนย์ประสานงานระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับองค์กรของรัฐและเอกชน เพื่อช่วยเหลือเด็ก เยาวชน และสตรี ที่ถูกละเมิดสิทธิ
- เป็นศูนย์รวบรวมข้อมูล ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็ก เยาวชน และสตรี
- เป็นผู้กำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติการให้หน่วยปฏิบัติพื้นที่
- ริเริ่มพัฒนางานให้ทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงเพื่อให้หน่วยปฏิบัติพื้นที่ได้รับรู้เรื่องเด็ก เยาวชน และสตรี
- ติดตามข่าวสารและปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กเยาวชนและสตรีอย่างใกล้ชิด
- เร่งรัด ติดตาม ประเมินผล แล้วรายงานผลการปฏิบัติและปัญหาข้อขัดข้องให้คณะที่ปรึกษา ซึ่งประกอบด้วยผู้บัญชาการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และผู้ทรงคุณวุฒิ

โดยที่คณะทำงานของศูนย์ฯ นี้ประกอบไปด้วย ผู้แทนจากองค์การภาครัฐและเอกชน จึงทำให้การปฏิบัติงานร่วมระหว่างตำรวจและหน่วยงานอื่นเป็นรูปธรรมมากขึ้น นอกจากนี้ ทางศูนย์ฯ ยังได้ดำเนินการอบรมตำรวจซึ่งปฏิบัติหน้าที่อยู่ในด้านสอบสวนให้มีความเข้าใจถึงหลักปฏิบัติในการดำเนินคดีที่เกี่ยวข้องกับเด็ก เยาวชน และสตรี ซึ่งขณะนี้ได้ให้พนักงานสอบสวนทดลองใช้วิธีการดังกล่าวที่สถานีตำรวจนครบาลตลิ่งชัน ทั้งสองห้อง ฯลฯ และในเรื่องเดียวกันนี้ได้มีแนวคิดเสนอว่าในการสอบปากคำผู้เสียหายที่เป็นเด็กนั้น ควรจะจัดให้มีห้องสอบสวนพิเศษสำหรับเด็กขึ้นในสถานีตำรวจต่าง ๆ ขณะนี้ทางศูนย์ฯ กำลังดำเนินการจัดทำคู่มือปฏิบัติงานเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือเด็ก

ในส่วนของการพัฒนาบุคลากรตำรวจที่จะมาปฏิบัติงานต่อไปให้เข้าใจถึงปัญหา และเปลี่ยนแปลงลักษณะการทำงานอันเคยมีอยู่เดิมนั้น ในปี พ.ศ. 2540 โรงเรียนนายร้อยตำรวจและกองแผนงาน 2 สำนักงานแผนงานและงบประมาณ กรมตำรวจ (ใน

ขณะนั้น) ได้จัดให้มีโครงการนักเรียนนายร้อยตำรวจ สัมผัสปัญหาชุมชนขึ้น โดยมีจุดประสงค์ให้นักเรียนนายร้อยตำรวจชั้นปีที่ 3 เข้าไปสัมผัสปัญหาในชุมชนพื้นที่ และหน่วยงานด้านสวัสดิการสังคมของรัฐและเอกชน เพื่อสร้างจิตสำนึกและให้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาอันจะสร้างวิสัยทัศน์ในการทำงานด้านนี้ต่อไป รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างตำรวจกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหน่วยงานอื่น และองค์กรพัฒนาเอกชนด้วย

การทำงานของศูนย์ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิบัติงานที่เป็นรูปธรรมในการคุ้มครองเด็กที่ถูกทารุณกรรม แต่การดำเนินงานนั้นยังกระทำไม่ได้เต็มที่เพราะอยู่ในรูปแบบของคณะทำงานเท่านั้น ดังนั้น ทางสำนักงานตำรวจแห่งชาติจึงมีแนวคิดที่จะจัดตั้งขึ้นเป็นหน่วยงานเฉพาะโดยรวบรวมเอาหน่วยงานที่ปฏิบัติเกี่ยวข้องกับเรื่องเด็ก เยาวชน และสตรี ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งจะทำให้การบังคับบัญชาการปฏิบัติงานและการงบประมาณสามารถกระทำได้โดยสะดวก

ข. สำนักงานคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน สำนักงานอัยการสูงสุด⁶⁵ เป็นหน่วยงานกลางที่ดำเนินงานด้านกฎหมายเพื่อเป็นตัวแทนในการพิทักษ์สิทธิและผลประโยชน์ของเด็กในภาวะยากลำบากและถูกละเมิดสิทธิ ตลอดจนดำเนินการป้องกันและแก้ไขเพื่อให้มีการทารุณกรรมเด็ก ทั้งทางจิตใจ และร่างกาย โดยเฉพาะเรื่องทางเพศ จัดตั้งขึ้นในวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2538 ตามคำแนะนำของคณะกรรมการพัฒนาพิทักษ์สิทธิเด็กและเยาวชนของสำนักงานอัยการสูงสุด โดยได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่รับผิดชอบในการคุ้มครองสิทธิเด็ก ให้เป็นไปตามกฎหมายและมาตรฐานสากล โดยเฉพาะสิทธิในการได้รับการปกป้องคุ้มครองตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ และทำหน้าที่เป็นองค์กรกลางคอยประสานงานการแก้ไขปัญหาและการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนระหว่างหน่วยงานของรัฐและเอกชนที่มีอยู่หลายแห่ง ทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ ซึ่งมีพนักงานอัยการในฐานะทนายแผ่นดินรับผิดชอบหน้าที่ดังนี้

1) การอำนวยความสะดวกยุติธรรม อันเป็นอำนาจหน้าที่ในการพิจารณารวบรวมข้อ มูลอรรถคดีและวินิจฉัยสั่งคดีทั้งปวง ดำเนินคดีอาญาทางศาลและดำเนินอรรถคดี

2) การรักษามลประโยชน์ของรัฐ อันเป็นอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาและให้ คำปรึกษาในด้านกฎหมาย การเข้าเป็นทนายความแก่ต่าง หรือว่าต่างคดีแพ่งให้แก่ส่วนราชการ หน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ และนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติ หรือกฤษฎีกา

3) การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยการให้ความช่วยเหลือทาง กฎหมาย โดยเฉพาะการดำเนินการทางศาลอันเกี่ยวข้องกับอำนาจในการปกครองผู้เยาว์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และการเผยแพร่ความรู้ทางด้านกฎหมายแก่ ประชาชน

จะเห็นได้ว่า หน่วยงานที่ให้การช่วยเหลือ คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณ กรรม 3 กลุ่ม คือ ด้านแพทย์ ด้านสังคมสงเคราะห์และด้านยุติธรรมที่นำเสนอในบทนี้ เป็น เพียงส่วนหนึ่งของหน่วยงานที่ดำเนินการ แต่ยังมีอีกหลากหลายงานที่ดำเนินการเช่นเดียวกัน ทั้งที่เปิดเผยเป็นที่รู้จักกันทั่วไป หรือไม่เปิดเผยต่อสาธารณชน

ถึงแม้ว่าแต่ละหน่วยงาน ไม่ว่าหน่วยงานภาครัฐและเอกชน จะมีนโยบายและ วิธีดำเนินการที่คล้ายคลึงหรือแตกต่างกันบ้าง มีความเฉพาะด้านในการช่วยเหลือ แต่ก็มีจุด มุ่งหมายคือ การช่วยเหลือคุ้มครองเด็กที่ถูกทารุณกรรม ก็สามารถร่วมมือร่วมทีมประสาน งานดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

บทที่ 4

ผลการศึกษา และอภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง **แนวทางการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรม** เป็นการศึกษาโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับนโยบายการปฏิบัติงาน วิธีการปฏิบัติงาน รวมถึงผลการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐและเอกชนในการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรม เพื่อนำมากำหนดแนวทางที่เหมาะสมในกระบวนการดำเนินงานในสังคมไทย ทั้งนี้นอกจากจะทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารแล้ว ยังได้ทำการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของกลุ่มผู้บริหารและนักวิชาการต่าง ๆ ที่กำลังปฏิบัติงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งของภาครัฐและเอกชน โดยใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวม 20 คน ซึ่งผลการศึกษา ดังกล่าวสามารถสรุปเสนอเป็นประเด็นที่สำคัญในแต่ละส่วนดังนี้

- ส่วนที่ 1 การดำเนินงานช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมของสังคมไทยในปัจจุบัน
- ส่วนที่ 2 ปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรม
- ส่วนที่ 3 ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการดำเนินงานช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมในสังคมไทยให้มีประสิทธิภาพ
- ส่วนที่ 4 แนวทางการช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมในภาพรวม
- ส่วนที่ 5 บทบาทและแนวทางการดำเนินงานของกรมประชาสงเคราะห์ในการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรม

ส่วนที่ 1 การดำเนินงานช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูก ทารุณกรรมของสังคมไทยในปัจจุบัน

1.1 สถานการณ์การทารุณกรรมเด็กของสังคมในปัจจุบัน

จากผลการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ประกอบกับคำให้สัมภาษณ์ของประชากรที่ศึกษา พบว่า สถานการณ์การทารุณกรรมเด็กมีมานานแล้ว แต่มักไม่ได้รับการเปิดเผย เนื่องจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่มักจะเป็นการกระทำของคนในครอบครัว หรือคนใกล้ชิดกับเด็ก ซึ่งอาจทำให้บุคคลอื่น ๆ ในครอบครัวช่วยกันปกปิด ด้วยความอับอายความกลัวหรือว่าหากมีผู้อื่นทราบ ผู้กระทำจะถูกดำเนินคดี จึงส่งผลให้เกิดการละเลยที่จะให้ความสำคัญและไม่ตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับเด็กที่ถูกทารุณกรรม ประกอบกับความเชื่อเชิงอำนาจนิยมที่ว่า "เด็กเป็นสมบัติของพ่อ-แม่" และ "พ่อ-แม่สามารถทำอะไรกับลูกก็ได้ เพราะเป็นเรื่องภายในครอบครัว เป็นเรื่องส่วนตัว คนอื่นหรือสังคมไม่ควรเข้ามาเกี่ยวข้อง" จึงยังทำให้การใช้ความรุนแรงกับเด็กในครอบครัวกลายเป็นเรื่องภายในบ้านที่คนภายนอกไม่อยากเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ยิ่งไปกว่านั้น สังคมไทยยังให้ความสนใจหรือตระหนักเกี่ยวกับสิทธิของเด็กน้อย รวมถึงมีความเข้าใจผิดต่าง ๆ อีกมากที่สะท้อนให้เห็นถึงความไม่เข้าใจปัญหาการทารุณกรรมเด็กที่แท้จริง เช่นคิดว่าผู้กระทำเป็นบุคคลผิดปกติทางจิต หรือเป็นเวรเป็นกรรมของตัวเด็ก อาทิ หากเกิดเรื่องที่พ่อ-แม่ทุบตีลูกอย่างทารุณ ก็มักจะเข้าใจว่า "...คนที่ทำรุนแรงกับเด็กได้ขนาดนั้น จะต้องเป็นคนเสียสติแน่" หรือ "มันเป็นเวรเป็นกรรมของเด็ก" ทิศนะดังกล่าวส่งผลให้คนในสังคมเห็นเรื่องทารุณกรรมเด็กเป็นเรื่องธรรมดา และเป็นเรื่องที่เกิดจากความผิดปกติส่วนบุคคลของผู้กระทำ ไม่ใช่เรื่องที่สังคมจะเข้าไปแทรกแซง ทิศนะเช่นนี้ทำให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อคุณภาพชีวิตมนุษย์

อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้ปฏิบัติงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และนักวิชาการ ได้มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ในปัจจุบันปัญหาดังกล่าวได้มีการเปิดเผยเพิ่มมาก

ภาคเอกชน

“... สังคมเต็มการทารุณกรรมเด็กก็มีอยู่ แต่เนื่องจากข่าวสารปัจจุบันกว้างขวางมากขึ้น และเขาสามารถที่จะแจ้งกับหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งที่จะให้ความช่วยเหลือ สามารถติดต่อได้รวดเร็ว ผิดกับสมัยก่อนที่จะเข้าแจ้งกับใครก็ยาก เจ้าหน้าที่บ้านเมืองไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ แต่ปัจจุบันสังคมยกประเด็นว่าเด็กเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพในอนาคต ผู้ใดกระทำต่อเด็ก ถือเป็นความผิดอย่างมหันต์ เพราะได้ทำลายทรัพยากรมนุษย์ ดังนั้น จึงมีการตื่นตัวที่จะให้ความคุ้มครอง สวัสดิภาพเด็กมากขึ้น...”

นักวิชาการ

“... สถานการณ์การทารุณกรรมเด็กมีมานานแล้ว เป็นปัญหาที่ถูกเก็บไว้ในสังคม แนวโน้มถ้ามองจุดนี้ปัจจุบันทวีจำนวนมากขึ้น สังคมให้ความตระหนักมากขึ้น การเผยแพร่ข่าวสารมีหลากหลายรูปแบบ จึงทำให้เห็นวิธีการทำร้ายเด็กในรูปแบบต่าง ๆ มากมาย...”

ทั้งนี้ ผลการศึกษาข้างต้น จากทัศนะของประชากรยืนยันว่า สถานการณ์การทารุณกรรมเด็กปัจจุบันมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น และการเผยแพร่ข่าวสารทางสื่อมวลชน ส่งผลให้ปัญหาเผยแพร่จะออกมามากขึ้น ขณะเดียวกันความสนใจและความตระหนักต่อปัญหานี้ก็เพิ่มขึ้นด้วย สภาพดังกล่าวมีผลสอดคล้องกับการรายงานสถิติการรวบรวมคดีที่เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้เสียหายในปี 2541 ของสำนักงานอัยการสูงสุด* ที่ระบุว่าความผิดที่กระทำต่อเด็กมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งความผิดเกี่ยวกับเพศ ดังปรากฏตามตาราง 1

ใจเด็ก อันยอมลดทอนคุณภาพในความช่วยเหลือ การดำเนินงานหรือการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมที่ผ่านมา มักจะเป็นไปในลักษณะตามมีตามเกิด หรือต่างคนต่างทำ กล่าวคือ หากใครทราบเรื่อง หรือเด็กไปขอความช่วยเหลือที่หน่วยงานใด หน่วยงานดังกล่าวก็จะให้ความช่วยเหลือไปตามทรัพยากร ตามหน้าที่รับผิดชอบ หรือความรู้ความสามารถที่ตนเองมีอยู่ การติดต่อขอรับความช่วยเหลือ หรือประสานงานการดำเนินงานไปยังหน่วยงานอื่นมีน้อย เป็นการช่วยเหลือแบบแก้ปัญหาเฉพาะหน้าไปตามสภาพมากกว่าการกำหนดรูปแบบบริการหรือจัดโครงสร้างการให้ความช่วยเหลือขึ้นใหม่

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันปัญหาการกระทำทารุณกรรมต่อเด็ก โดยเฉพาะปัญหาการกระทำทารุณกรรมทางเพศ มีสถานการณ์ความรุนแรงของปัญหา และมีการรับรู้ของประชาชนมากขึ้น จึงมีผู้ให้ความสนใจปัญหาการกระทำทารุณเด็กสูงขึ้น กลุ่มผู้ประกอบการวิชาชีพต่าง ๆ ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับเด็กหลายฝ่ายได้เริ่มเล็งเห็นปัญหาและผลกระทบที่ตามมาจากการที่เด็กถูกกระทำทารุณกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งจะส่งผลกระทบยาวต่อไปในอนาคตเมื่อเด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ทั้งนี้กลุ่มผู้มีประสบการณ์ดังกล่าวมักพบว่าผู้ที่กระทำต่อเด็กนั้น มักจะเป็นผู้ที่มีประวัติถูกกระทำมาก่อนในวัยเด็ก ประกอบกับระยะหลังได้มีการนำความรู้และวิทยาการใหม่ ๆ จากต่างประเทศเข้ามาใช้ในการปฏิบัติงานมากขึ้น อาทิ การจัดตั้งหน่วยงานหรือศูนย์ให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมเป็นการเฉพาะขึ้นหลายแห่ง เพื่อให้เด็กกลุ่มนี้ได้รับบริการที่เหมาะสมทั้งด้านการแพทย์ สังคมสงเคราะห์ และกฎหมาย ตลอดจนสามารถรองรับปัญหาและความต้องการของเด็กได้ โดยจะมีลักษณะของการร่วมกันปฏิบัติงานเป็นทีม หรือมีการประสานงานเพื่อส่งต่อข้อมูล หรือขอความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านการแพทย์ในแต่ละสาขา นักกฎหมาย และนักสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น ซึ่งเป็นการปฏิบัติงานที่เรียกว่า "การปฏิบัติงานสหวิชาชีพ"

การปฏิบัติงานสหวิชาชีพในการช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมของประเทศไทยในขณะนี้มีการทดลองปฏิบัติกันอยู่หลายแห่ง ส่วน

ใหญ่จะใช้โรงพยาบาลเป็นศูนย์กลางปฏิบัติงาน (Hospital Base) เช่น ที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ โรงพยาบาลศิริราช โรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ โรงพยาบาลวชิระ และโรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ เป็นต้น ซึ่งในส่วนของกาปฏิบัติงานสหวิชาชีพนี้ กลุ่มตัวอย่างจากภาคเอกชนท่านหนึ่งได้แสดงความคิดเห็นที่น่าสนใจ ดังนี้

"... การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ได้มีการดำเนินงานและเฝ้าระวังเป็นระยะเวลานานพอสมควรแล้ว และหลายองค์กรโดยเฉพาะองค์กรเอกชนได้พยายามผลักดัน ขยายผล และมีการประสานงานกับภาครัฐและเอกชนด้วยกันเป็นระบบเครือข่ายในช่วงประมาณ 2 ปีที่ผ่านมา องค์กรที่เกี่ยวข้องได้มีการดำเนินการช่วยเหลือ คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กถูกทารุณกรรมมากขึ้น.....มีการรื้อทีม "สหวิชาชีพ" จากหลายหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ งานนิติเวชในโรงพยาบาล มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก สหทัยมูลนิธิ กรุงเทพมหานคร และสำนักงานอัยการสูงสุด เป็นต้น ประกอบด้วยบุคลากร เช่น แพทย์ฝ่ายกายและฝ่ายจิต พยาบาล นักสังคมสงเคราะห์ อัยการ นิติกร และอาสาสมัคร เป็นต้น ลักษณะการทำงานจะมีระบบการประสานงาน ถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมทำงาน บุคลากรทุกคนมีจิตสำนึกในการทำงาน ยกตัวอย่าง เด็กอายุ 5 เดือน เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลด้วยสาเหตุเลือดคั่งในสมอง แต่กุมารแพทย์ตรวจพบว่า เด็กมีริ้วรอยที่อาจเกิดจากการถูกทารุณกรรม จึงได้นำมาเสนอในที่สหวิชาชีพทุกฝ่ายร่วมกันทำงาน สืบหา ข้อมูลจากหลายแห่ง พบว่า เด็กถูกทารุณกรรมจากพ่อ-แม่ที่มี พฤติกรรมผิดปกติ และมีอาการทางจิตเวช เด็กไม่สามารถอยู่กับครอบครัวได้อีกต่อไป จึงมอบเด็กให้สหทัยมูลนิธิ จัดหา Foster Home ให้ ส่วนพ่อ-แม่เด็กก็มีทีมงานเข้าไปดูแลฟื้นฟูสภาพ ครอบครัว..."

1.2.2 ผลการดำเนินงาน

จากการศึกษาผลการดำเนินงานช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมในภาพรวม พบว่า เจ้าหน้าที่ของภาครัฐ เอกชน และนักวิชาการมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า การดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในปัจจุบันส่วนใหญ่จะเป็นงานในลักษณะการแก้ไขปัญหามากกว่าการป้องกันปัญหา หรืออีกนัยหนึ่งคือเป็นงานเชิงรับมากกว่าเชิงรุก จึงไม่สามารถลดปัญหาลงได้ และงานเชิงรับที่ดำเนินการอยู่ก็ยังไม่สมบูรณ์ และไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ถูกกระทำทารุณกรรมส่วนใหญ่ของการดำเนินงานเป็นเพียงงานบริการสังคมสงเคราะห์ด้านการให้ความช่วยเหลือในระยะวิกฤติ ซึ่งเป็นความต้องการเฉพาะหน้าของเด็กผู้ถูกกระทำ เช่น ได้แก่ การให้ที่พักอาศัย อาหาร และสิ่งจำเป็นอื่น ๆ รวมทั้งการให้คำปรึกษา ช่วยเหลือบางส่วนในบริการด้านการแพทย์ และกฎหมาย นอกจากนี้บริการด้านการแพทย์ยังไม่มีแนวทางปฏิบัติชัดเจนแน่นอน เพราะไม่มีนโยบายและกฎหมายรองรับ เช่น ถ้าเด็กผู้ถูกกระทำมาพบแพทย์ที่โรงพยาบาล แพทย์ก็จะตรวจและให้การรักษาการบาดเจ็บเหมือนกับผู้ป่วยที่ได้รับการบาดเจ็บทั่วไป ไม่ค่อยมีการสืบเสาะข้อมูลของผู้ป่วย หากสาเหตุที่เกิดจากการทารุณกรรมเด็กหรือไม่ และไม่มีการรายงานต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ รวมทั้งเรื่องการเก็บข้อมูลการบาดเจ็บและรายงานต่าง ๆ ก็ไม่มีระเบียบปฏิบัติ และบันทึกที่ชัดเจน เพื่อใช้เป็นสถิติข้อมูลและหลักฐานทางกฎหมายที่สมบูรณ์ได้ อีกทั้งกระบวนการยุติธรรมในการช่วยเหลือและคุ้มครองกลุ่มเด็กเหล่านี้ เสมือนเป็นการกระทำซ้ำต่อเด็ก เพราะทำให้เด็กต้องมีการพูดถึงหรือย้ำถึงเหตุการณ์ความเสียหายที่เกิดขึ้นหลายครั้ง

ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างหลายท่านได้แสดงนาฬิกาที่สะท้อนถึงผลการดำเนินงานช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรม ดังนี้

ภาครัฐ

“...ในกระบวนการยุติธรรม ตำรวจก็ไม่ได้สนใจในการสอบปากคำที่จะเอื้อต่อการจับกุมดำเนินคดี... ปัญหาอุปสรรคในวงแคบคือ เรายังไม่มีหน่วยงานที่เป็น Special Service ในการบำบัดฟื้นฟู

ฟูตูแลเด็กที่ถูกทารุณกรรม แล้วก็ในเรื่องของ Law Enforcement กับเรื่องจิตสำนึกของประชาชนก็ยังมี..."

"... พอมีบาดแผล มีความชอกช้ำก็ส่งเด็กเข้าโรงพยาบาล โรงเรียน โรงพยาบาลส่วนใหญ่ตอนนี้แพทย์ก็ตรวจรักษาตามอาการ มีน้อยคนที่จะมองเห็นความผิดปกติแล้วแจ้งตำรวจ ส่วนใหญ่พอรักษาเสร็จก็ให้กลับบ้านเลย เพราะตอนนี้เรายังไม่มี Reporting Law..."

ภาคเอกชน

"... เด็กที่ถูก abuse ทางร่างกาย หรือทางเพศ ไม่ว่าจะโดยคนในครอบครัวหรือคนอื่นก็ตาม จริง ๆ แล้วยังไม่ได้รับการบำบัดรักษาเท่าไร โดยทั่วไปยังไม่ได้รับความช่วยเหลือที่ดี สมมติว่าเกิดอาการบาดเจ็บทางกายจากการกระทำทารุณก็ไม่มีกรรุดำเนินคดีหรือดำเนินการกับผู้กระทำ โดยเฉพาะในหลายรายที่เกิดขึ้นโดยสมาชิกในครอบครัวเป็นผู้กระทำ ก็ไม่มีการส่งโรงพยาบาล บาดเจ็บ ถูกเรี่ยไร ถูกฉกฉลัก หักแขน หักขา ไม่มีการดำเนินการอะไร... ด้านการแพทย์ตรวจรักษาเสร็จก็ให้กลับบ้านไปอยู่อย่างเดิม ไม่มีการติดตามไปดูที่บ้านหรือครอบครัว ไม่มีเกณฑ์ชี้วัดว่าถ้าครอบครัวมีลักษณะอย่างนี้จะส่งเด็กกลับไปไม่ได้ สถานที่ที่ปลอดภัยกว่ามีที่ไหนบ้าง ... คือ ยังไม่มีกระบวนการดูแลเฝ้าระวังไม่ให้เกิดเหตุการณ์ซ้ำอีก ฉะนั้น มันก็ยังไม่เป็นกระบวนการที่สมบูรณ์..."

นักวิชาการ

"... โดยภาพรวมยังคิดว่ายังมีเด็กที่ได้รับความรุนแรงอีกมากที่เข้าไม่ถึง แล้วเราก็ไม่ได้มีกระบวนการค้นหาทางสังคมตรงนี้อย่างชัดเจน ดังนั้นเด็กที่เข้ามาถึงเราจึงเป็นคนจำนวนหนึ่งที่พลัดหลุดออกมาจากความรุนแรงนั้น เพราะฉะนั้นกระบวนการที่จะค้นหา หรือกระบวนการที่จะกระจายบริการของเราออกไปให้ถึงเด็กกลุ่มเป้าหมายนั้นยังไม่ชัด..."

2.1 ปัญหาด้านค่านิยมและวัฒนธรรม

ปัญหาที่เป็นพื้นฐานประการสำคัญและเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งในการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมในสังคมไทยนั้น ทุกฝ่ายมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า เป็นประเด็นปัญหาอันเนื่องมาจากสภาพสังคมในปัจจุบัน ประกอบกับวัฒนธรรมประเพณีของไทย ทั้งนี้เนื่องจากการที่ประเทศต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้ผู้คนในประเทศเกิดความเครียด และมีวิถีชีวิตแบบตัวใครตัวมันมากขึ้น เป็นปัจจัยให้เกิดการหย่าร้างสูง สถาบันครอบครัวไม่อาจรักษาบทบาทหน้าที่ในการให้ความรัก ดูแลปกป้องคุ้มครองให้ลูกมีสุขภาพร่างกายและจิตใจเข้มแข็งได้ ประกอบกับวัฒนธรรมความเชื่อของสังคมไทยที่สั่งสอนกันมาว่าบิดามารดาเป็นผู้มีพระคุณต่อลูก หรือลูกเป็นสมบัติของพ่อแม่ยังคงฝังรากลึกอยู่ จึงส่งผลให้การกระทำทารุณกรรมเด็กอย่างรุนแรงและโหดร้ายยังปรากฏผลเป็นวงจรรั่วแล้วรั่วอีก อันเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานช่วยเหลืออยู่ ซึ่งผลการศึกษาในส่วนนี้ก็เป็นในลักษณะเดียวกับที่อพเพชาชัยมงคล ได้ทำการศึกษาไว้ในส่วนของแนวคิดการกระทำทารุณกรรมเด็ก ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างทั้งภาครัฐ เอกชน และนักวิชาการ ได้ให้เหตุผลประกอบความคิดเห็นในเรื่องนี้ไว้อย่างน่าสนใจ เช่น

ภาครัฐ

"... ในเรื่องนี้เกิดขึ้นจากความแปรเปลี่ยนของสังคมไม่สมดุลกับเศรษฐกิจก็เยอะ อย่างเช่นว่าเด็กเกิดขึ้นจากความไม่ต้องการจะเป็นครอบครัวจริง เกิดจากมาเจอกันมันต้องมีอะไรกัน เกิดเป็นเด็กขึ้นมาไม่ได้เป็นไรของคลั่งใจของพ่อแม่จริง นอกจากนั้นแล้วถึงแม้ว่าจะมีครอบครัวจริง ๆ เกิดขึ้นแล้ว แต่สภาวะเศรษฐกิจต่าง ๆ แม่ก็ไม่ได้มีโอกาสเลี้ยงดูเด็กอย่างดี ปล่อยเด็กไว้ลำพัง มีลูกมากเกินไป ซึ่งส่วนตัวแล้วคิดว่า คุณภาพของพ่อแม่เช่นนี้ มันจะเกิดเป็นวงจรรั่วแล้วรั่วอีก จากรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่งเร็วมากเลย... ที่นี้ตัวเองก็ไม่ได้เกิดจากพ่อแม่ที่มีคุณภาพ ครอบครัวไม่ได้หล่อหลอม สั่งสอนว่าเราที่ถูกรักกับการให้ความรักเป็นอย่างไร...อย่างนี้จะเกิดขึ้นเรื่อย ๆ ถ้าเราไม่ป้องกันแก้ไข..."

ภาคเอกชน

"... จะไปหาต้นเหตุ ตอนนี้แทบจะคลำไม่เจอแล้ว เพราะมันเกี่ยวพันกับสภาพสังคม การเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสัมพันธ์ภาพระหว่างคนกับคนมันเปลี่ยนไป ที่ชัดเจนก็คือ การพัฒนาประเทศที่เน้นเรื่องการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ไม่ได้เน้นที่การพัฒนาคน พัฒนาคอร์ปอร์เวต ตอนนี้ก็ไม่มีความสุขทั้งหมด ทุกคนมีเงิน และคนจน ทุกข์ไปคนละอย่าง ความสำคัญที่ให้กับเด็กมีน้อย..."

นักวิชาการ

"... โดยระบบคิดของลูก จารีตประเพณีในสังคมไทย การที่ถูกถูกพ่อแม่ลงโทษ เป็นสิ่งที่เด็กยอมรับตรงนี้โดยปริยาย และการที่จะไปเปิดเผยกับใครในบางครั้ง เด็กก็รู้สึกที่ไม่จำเป็นต้องไปเรียกร้องกับใคร... ตรงนี้มีความซับซ้อนกันอยู่ เพราะบางครั้งเด็กที่เรียกร้องก็มีความรู้สึกผิดที่เรียกร้องให้สังคมมาลงโทษพ่อแม่ตัวเอง เด็กจะ guilty มากที่จะกลายเป็นผู้กล่าวหา ตามว่าเขาเจ็บปวดกับการที่ถูกกระทำนี้ๆ เค้าเจ็บปวด แต่ว่าเมื่อเค้าต้องเป็นฝ่ายเริ่มฟ้องให้ข้อมูล เด็กจะรู้สึกแค้นใจ... เป็นความซับซ้อนในเรื่องของสถาบันครอบครัว วัฒนธรรม และจารีตประเพณี..."

2.2 ปัญหาด้านวิธีการให้ความช่วยเหลือและการดำเนินงานของหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินงานเพื่อช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ที่กระบวนการขั้นตอน เทคนิค วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ ทั้งในด้านการช่วยเหลือ บำบัดรักษาฟื้นฟูและพัฒนาเด็ก ซึ่งเป็นมาตรการช่วยเหลือทางด้านการแพทย์ และสังคมสงเคราะห์ และในส่วนของ การสืบสวน ดำเนินคดี และพิจารณาโทษ เป็นมาตรการช่วยเหลือและคุ้มครองด้านกระบวนการยุติธรรม ต่างก็เป็นมาตรการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์สูงสุดในอันที่จะทำให้เด็กที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำในลักษณะ

ปัญหาต่าง ๆ ข้างต้นเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือและวิธีการดำเนินงานของหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ได้มีกลุ่มตัวอย่างหลายคนแสดงทัศนะไว้อย่างน่าสนใจดังนี้

ภาครัฐ

"...โดยทางการแพทย์ต้องรักษาตามอาการ แต่การแพทย์อย่างเดียวมันไม่ได้ ต้องเป็นเรื่องของสังคมมาเกี่ยวข้องด้วย ทำให้เป็นปัญหา หลังจากที่รักษาแล้ว รู้แล้วว่าถูกทำร้าย ไม่ว่าจะทางเพศ หรือทางกาย แต่ขั้นตอนที่ส่งต่อ รู้สึกว่าไม่แน่ใจว่าบางโรงพยาบาลจะมีหน่วยงานที่จะรองรับด้านนี้ แต่ส่วนใหญ่ก็คงจะไม่ค่อยมี..."

"...อยากจะบอกว่าตอนนี้เป็นการรับที่ปลายเหตุ เพราะว่าถูกทำร้าย ทำทารุณถึงจะส่งมาใช้มีัยคะ พอส่งมาถึงเราวินิจฉัยได้รักษาได้ แต่ขั้นตอนหลังจากนั้น มันต้องมีความต่อเนื่อง ต้องอาศัยทรัพยากรในจังหวัดในพื้นที่นั้นมารับต่อ เพราะบางทีที่แม่ทำร้ายทารุณลูก แต่เขาก็รักลูก แต่เพราะมีความเครียดจึงต้องทำร้าย พวกนี้อยู่ในกลุ่มเสี่ยง ถ้าเราให้เขาสามารถระวังตัวได้ก็จะไม่ทำร้าย ถ้าองค์กรในพื้นที่ลงมาอย่างใกล้ชิด ก็จะลดปัญหานี้ได้ แต่องค์การช่วยเหลือตรงนี้มันน้อย..."

"...อย่างบางทีเรารู้ว่าครอบครัวนี้เสี่ยงแล้วนะ ถ้ามีหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ไปเยี่ยมเป็นระยะ ๆ ก็จะช่วยไม่ให้เกิดการทารุณกรรมได้ แต่เนื่องจากองค์กรตรงนี้มีมันส่งต่อกันค่อนข้างยากลำบาก มันก็เลยทำให้เด็กบางรายไม่มีหน่วย support... บางครั้งเราคนเดียว หมายถึงในฐานะนักสังคมสงเคราะห์คนเดียว ไม่สามารถทำงานได้..."

"...ในความคิดของตัวเองคิดว่างานสังคมสงเคราะห์เป็นสิ่งสำคัญในการช่วยเหลือเด็กถูกทำร้ายทารุณ เป็นกระบวนการค่อนข้างยาว ไม่ใช่เพียงแค่แยกเด็กมาแล้วจบแค่นั้น แต่จะต้องติดตาม

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นด้านสังคมสงเคราะห์ การแพทย์ กระบวนการยุติธรรม และอื่น ๆ

2.2.5 การสอบถามและซักประวัติเด็กที่ถูกทารุณกรรม ในกรณีที่เป็นเด็กเล็ก เด็กจะไม่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับรายละเอียดข้อเท็จจริงด้านการถูกกระทำ และตัวผู้กระทำได้ชัดเจน นอกจากนี้บางครั้งเด็กไม่กล้าเปิดเผยความจริง เพราะได้รับการข่มขู่และเกรงกลัวผู้กระทำ ตลอดจนรู้สึกเป็นบาป หรือรู้สึกผิดหากต้องบอกกับผู้อื่นว่าผู้กระทำเป็นบิดา-มารดาของตนเอง

2.2.6 ระยะเวลาในการบำบัดรักษา และฟื้นฟูสภาพร่างกาย จิตใจ เด็ก ใช้เวลานานมาก ขาดการรักษาที่ต่อเนื่อง

2.2.7 ขาดมาตรฐานรองรับในการเลี้ยงดูและช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม เพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์ชีวิตด้านสังคมและจิตใจ เพราะการวิเคราะห์ตรวจสอบจำเป็นต้องใช้เกณฑ์มาตรฐานตามหลักสหวิทยาการด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความถูกต้องเที่ยงตรง

2.2.8 ขาดการจัดบริการรองรับสำหรับดูแลช่วยเหลือเด็ก ที่ถูกทารุณกรรม ทั้งในด้านอุปการณณ์ สถานที่ การหาครอบครัวทดแทน รวมถึงการบำบัดรักษาที่ต้องอาศัยความชำนาญเฉพาะด้านในแต่ละวิชาชีพ และคุณภาพในทีมงานด้วย

2.2.9 ขาดมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก และมาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำเพื่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างเด็กและผู้กระทำภายหลังจากผู้กระทำพ้นโทษแล้ว ทั้งนี้หากไม่มีมาตรการดังกล่าวเมื่อผู้กระทำพ้นโทษทางอาญาและกลับมาอยู่อาศัยร่วมกับผู้ถูกกระทำ อาจทำให้เด็กถูกทำร้ายหรือถูกทารุณกรรมหนักยิ่งขึ้นอีก

2.3 ปัญหาด้านกฎหมายระเบียบปฏิบัติ และกระบวนการยุติธรรม

ในการดำเนินงานช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมนั้น มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ในกระบวนการทางกฎหมาย ที่จะต้องดำเนินคดีอาญาเพื่อ

ที่จะนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ บุคลากรที่รับผิดชอบได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงาน อัยการ และผู้พิพากษา และเมื่อได้ทำการศึกษาทั้งในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของระบอบ กฎหมายต่าง ๆ ประกอบกับวิธีการดำเนินงานตามขั้นตอนการปฏิบัติงานของนักสังคม สงเคราะห์ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่จะต้องดำเนินการช่วยเหลือคุ้มครองเด็ก พบว่า ยังมีส่วน ที่เป็นปัญหาและข้อจำกัดในเรื่องของตัวบทกฎหมาย ระเบียบวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการคุ้มครอง สวัสดิภาพเด็ก การลงโทษผู้กระทำผิด ตลอดจนการคุ้มครองส่งเสริมผู้ปฏิบัติงานอยู่พอ สมควร ดังผลการศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ การคุ้มครองสิทธิเด็กที่ถูกทารุณกรรมของ ต่างประเทศ และของไทยมีความแตกต่างกันหลายกรณี อาทิเช่น ในต่างประเทศกฎหมายได้ ให้อำนาจรองรับองค์กรที่ทำงานคุ้มครองสิทธิเด็ก ในการแยกเด็กออกจากครอบครัวโดย องค์กรเหล่านี้จะทำหน้าที่เป็นตัวแทนเด็กในการร้องต่อศาลด้วย นอกจากนี้ยังมีกฎหมาย ลงโทษผู้พบเห็นเด็กถูกกระทำทารุณกรรม และไม่แจ้งให้เจ้าหน้าที่ทราบ รวมทั้งมีหน่วยงาน ของตำรวจที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมโดยเฉพาะ ซึ่งประเทศไทยยังไม่มี มาตรการเหล่านี้ ทั้งนี้หากมีกฎหมายที่ให้อำนาจรองรับผู้ปฏิบัติงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง กับการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กในไทยแล้ว ผู้เกี่ยวข้องน่าจะมีความมั่นใจและกล้าที่จะตัดสินใจ ดำเนินการต่าง ๆ ในการช่วยเหลือเด็กได้อย่างสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น

ในส่วนของประเด็นปัญหาด้านกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติ และ กระบวนการยุติธรรมดังกล่าว ได้มีกลุ่มตัวอย่างบางท่านแสดงทัศนะสนับสนุนในประเด็น ต่าง ๆ ดังนี้

ภาครัฐ

"... ตำรวจที่เกี่ยวข้องเวลาเราแจ้งความ ตำรวจเองสัมภาษณ์ เด็กที่ก็น่ากลัว คือ คำถามที่ถามทำให้เด็กไม่ตอบ ดูแล้วเหมือน เด็กตกเป็นผู้ต้องหา บางทีซักเด็กอย่างเช่น ไปทำอะไรมา ใครทำ บอกมาสิ เด็กเองเมื่อถูกทำร้ายมาจากใครก็ตาม เด็กก็ไม่กล้า กลัวอยู่แล้ว ตกใจ ซื่อซออยู่แล้ว คือจะเอาแต่กฎหมาย เอาตรง ๆ ไม่มีความอ่อนไหว การสัมภาษณ์อย่างนี้เด็กกลัว..."

- ขาดกฎหมายบังคับให้มีการแจ้งเหตุเมื่อพบปัญหา
- ขาดกฎหมายควบคุมการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร ความรุนแรงและอาชญากรรมต่าง ๆ รวมทั้งสื่อความรุนแรง ทำให้เกิดการเลียนแบบ ยั่วยุให้เกิดความรุนแรง และเป็นอุปสรรคต่ออนาคตของเหยื่อที่เป็นผู้ถูกรกระทำ ตลอดจนการส่งเด็กกลับคืนสู่สังคม

2.3.2 นอกเหนือจากการขาดกฎหมายสำคัญตามข้อ 2.3.1 แล้ว ยังมีอุปสรรคด้านกระบวนการทางกฎหมายในชั้นสอบสวน และการสืบพยานในชั้นศาล ที่ไม่เชื่อต่อเด็กที่ถูกกระทำ ทำให้ผู้กระทำไม่ได้รับโทษ และพยายามที่จะกระทำผิดซ้ำแล้วซ้ำอีกและมีความรุนแรงขึ้น

2.3.3 การยึดติดเฉพาะผลที่ต้องการในทางกฎหมาย อาจไม่ส่งผลให้เกิดความสอดคล้องในแนวทางการปฏิบัติงานช่วยเหลือและคุ้มครองเด็กที่ถูกทารุณกรรมด้านอื่น ๆ

2.3.4 ขาดการรวมศูนย์การดำเนินงานของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากการดำเนินงานขณะนี้ส่วนใหญ่ยึดตัวกฎหมายเป็นหลัก ไม่ได้มุ่งประเด็นไปที่ตัวเด็ก ทำให้ผู้เกี่ยวข้องไม่สามารถประสานการทำงานด้านกฎหมายได้โดยสะดวก

2.3.5 ขาดนิติกรประจำหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก เพราะแพทย์หรือนักสังคมสงเคราะห์สามารถปฏิบัติหน้าที่ที่มีส่วนช่วยกฎหมายได้เพียงในสวนประกอบไม่สามารถประเมินความต้องการทางกฎหมายได้ครบทั้งหมด

2.4 ปัญหาเกี่ยวกับระบบการบริหารเพื่อการพัฒนา

ในกระบวนการดำเนินงานช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมนั้น มีปัจจัยประกอบเกี่ยวข้องมากมาย ทั้งในด้านของตัวเด็ก ครอบครัว ชุมชน

สังคม เทคนิควิธีปฏิบัติ ตัวบทกฎหมาย บุคลากรที่ปฏิบัติงาน ตลอดจนนโยบายการปฏิบัติงานของหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งปัจจัยประกอบเหล่านี้ล้วนเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานเพื่อช่วยเหลือเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาพบว่า ผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่ายได้แสดงความคิดเห็นที่หลากหลายเกี่ยวกับประเด็นปัญหาในส่วนของระบบบริหารต่าง ๆ ที่มีผลต่อการดำเนินงาน โดยสรุปแล้วในส่วนของเจ้าหน้าที่ภาครัฐจะเน้นถึง แนวคิดและการมองปัญหาที่ต่างกันของเจ้าหน้าที่แต่ละส่วน ปัญหาระบบการบริหารบุคคล ยุทธศาสตร์การบริหาร และนโยบายการปฏิบัติงาน ในขณะที่เจ้าหน้าที่องค์กรภาคเอกชน และนักวิชาการก็มองปัญหาในส่วนนี้ไม่แตกต่างจากภาครัฐมากนัก จะมีส่วนเสริมในเรื่องของสถิติข้อมูล และการศึกษาวิจัย ดังตัวอย่างความคิดเห็นต่อไปนี้

ภาครัฐ

"...Concept แนวคิด คิดว่าแนวคิดบางคนเขายังไม่มีแนวคิดร่วม คือ มันแตกแยกไปคนละแนวคิด อันนี้เป็นปัญหาในการช่วยเหลือเด็ก เพราะอย่างที่ตัวเองประสบนะ อย่างเช่นไปแจ้งตำรวจแต่บางที่ตำรวจไม่รับแจ้งเลย เขามอบเขาไม่มีอำนาจ เขามอบยังงี้ คือมันเป็นคนละแนวคิด การคุ้มครองเด็กเลยไม่เกิด..."

"...คือความคล่องตัวในการช่วยเหลือยังไม่เพียงพอ ต้องมีขั้นตอนในการรายงานผู้ใหญ่ เจ้านายสั่งต้องทำอย่างนั้น-อย่างนี้ แต่พอไปถึงเหตุการณ์จริง ปรากฏว่าเหตุการณ์ตอนนั้นมันเปลี่ยนไปแล้ว ดังนั้น การช่วยเหลือก็ต้องให้อิสระกับผู้ปฏิบัติบ้าง..."

"...บางครั้งผู้ปฏิบัติงานถูกผูกมัดด้วยระเบียบ ข้อบังคับของหน่วยงานตัวเอง..."

"...หน่วยงานแต่ละแห่งมีเงื่อนไขและกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ซึ่งตนเอง มีขั้นตอนมาก ทำให้การประสานงานค่อนข้างยุ่งยาก หรือบางครั้งความคิดเห็นของผู้ส่งกับผู้รับไม่ตรงกัน ทำให้การช่วยเหลือต้องใช้

เวลานอน บางครั้งหน่วยงานที่เราไปประสาน เขาคิดว่าเราไปผลัก
ภาระให้เขาทำต่อ ทั้ง ๆ ที่ไม่ใช่..."

"...จริง ๆ แล้วไม่เห็นด้วยกับการรายงานข่าวเด็กที่ถูกทารุณกรรม
โดยเฉพาะข่าวที่ลงหน้าหนึ่ง คือ ไม่อยากให้อาเด็กและครอบครัว
มาเป็นจุดขายในสื่อต่าง ๆ เพราะเป็นผลกระทบต่อเด็กและครอบครัว
มาก หากเอาเด็กหรือครอบครัวที่เกิดปัญหานี้ไปทำในเชิงการ
รณรงค์ หรือสื่อบริษัทพิเศษ ตรงนี้เห็นด้วย แต่ต้องไม่เจาะจงว่า
เป็นเด็กคนนี้ คนนั้นนะ..."

ภาคเอกชน

"...อย่างระบบราชการนี้มีการโยกย้ายกันตลอดเวลา ตรงนี้ก็มีผล
ในการทำงานเพราะบางที่ทำงานกับตำรวจคนหนึ่งที่เขาเก่ง เขารู้
เรื่องดี จะคอยช่วยเหลือเราตลอด เราก็หวังพึ่งพา พอจะให้ช่วยอีก
ครั้งเขาบอกว่า ขอโทษเถอะครับ ผมย้ายมาแล้ว อันนี้ผมช่วยไม่
ได้..."

"...อันที่หนึ่งเรายังขาดงานวิจัยในส่วนของกระบวนการช่วยเหลือ
เด็กครบวงจร อันที่สองผมเห็นว่าขาดการวิจัยที่นำไปสู่การพัฒนา
บุคลากรในทุกกระบวนการและที่สำคัญยังขาดการวิจัยในส่วน
ของกระบวนการนำเด็กคืนสู่สังคม..."

นักวิชาการ

"...ด้านสถิติข้อมูลเกี่ยวกับเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรม ยังเป็น
ปัญหา มีความซ้ำซ้อน และไม่มีการจัดเก็บข้อมูลที่ดี หน่วยงาน
แต่ละหน่วยเมื่อได้รับเรื่องแล้วก็ส่งต่อเรื่องไปยังหน่วยงานอื่น
อีก..."

"...ปัญหาอุปสรรคสำคัญคือไม่มีหน่วยงานหรือว่าไม่มีองค์กรขึ้นมาเป็นเจ้าของเรื่องโดยตรง.. เป็นไปได้ว่าเราขาดคน ขาดองค์กรที่เป็นเจ้าของเรื่องที่จะมาเป็นปากเป็นเสียงโดยตรง เรายังไม่มี..."

นอกจากนี้ ยังมีปัญหาที่เกี่ยวข้องกับระบบการบริหารงานอีกมากมายหลายประเด็น อาทิ ในเรื่องของแนวคิดในการปฏิบัติงานของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งยังมีแนวคิดที่ไม่ตรงกัน เมื่อตัวจักรกลมีแนวคิดที่ไม่ตรงกันแล้ว การปฏิบัติงานร่วมกันก็เป็นไปได้ยาก หรือแม้แต่ระบบบริหารภายในหน่วยงานเอง บางหน่วยก็ยังไม่มีความนโยบายหรือมาตรการปฏิบัติงานที่ชัดเจน หน่วยงานที่ทำหน้าที่คุ้มครองดูแลสวัสดิภาพเด็กบางหน่วยมีภารกิจที่มากมาย หลากหลายในการจัดสวัสดิการให้แก่เด็ก แต่ก็ไม่สามารถที่จะปฏิบัติหน้าที่ได้ครบถ้วนสมบูรณ์ตามภารกิจหลักของตน เนื่องจากขาดบุคลากร ยิ่งไปกว่านี้ บุคลากรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะดำเนินงานให้ความช่วยเหลือคุ้มครองเด็กกลับต้องไปปฏิบัติหน้าที่อื่น หรือบางคนก็ต้องทำงานกับกลุ่มเป้าหมายหลากหลายประเภท ขาดทักษะความชำนาญในการดำเนินงานด้านนี้ และที่สำคัญคือ การประสานงาน ซึ่งเป็นหัวใจในการทำงานกลับไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควรจากหน่วยงานและผู้ปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง เห็นได้จากการปฏิบัติงานของแต่ละหน่วยที่ประสานด้วยการใช้ระบบส่งต่อ แต่ขาดการติดตามผล หลังจากที่ได้ทำการส่งต่อไปแล้ว และขาดความชัดเจนในนโยบายการประสานงานขององค์กรที่เกี่ยวข้องในภาพรวม ทำให้การดำเนินงานไม่ประสบผลเท่าที่ควร

อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาในส่วนของปัญหาเกี่ยวกับระบบการบริหารเพื่อการพัฒนาการดำเนินงานช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมครั้งนี้ สามารถสรุปประเด็นปัญหาต่าง ๆ ในภาพรวมที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญได้ดังนี้

2.4.1 ประเด็นปัญหาด้านนโยบายและยุทธศาสตร์การบริหาร

2.4.2 ประเด็นปัญหาด้านวิชาการ

2.4.3 ประเด็นปัญหาด้านบุคลากร

2.4.4 ประเด็นปัญหาด้านการรณรงค์ทางสังคม

2.4.5 ประเด็นปัญหาด้านการประสานความร่วมมือ

2.4.1 ประเด็นปัญหาด้านนโยบายและยุทธศาสตร์การบริหาร

2.4.1.1 ไม่มีนโยบายที่ชัดเจน ครบถ้วน และเป็นเอกภาพ ซึ่งมาจากการมองเห็นปัญหาที่เชื่อมโยงกันทั้งหมด โดยครอบคลุมโครงสร้างการบริหารงานในการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมในประเทศ รวมทั้งขาดกลไกการประสานงานระหว่างหน่วยงานในภาครัฐและในหน่วยงานภาคเอกชนด้วยกันเอง รวมทั้งการประสานงานระหว่างรัฐและเอกชนด้วย

2.4.1.2 ขาดยุทธศาสตร์การดำเนินงานที่ชัดเจน สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศ ขาดรูปแบบ มาตรการและวิธีการ รวมถึงการรณรงค์ทางสังคม ตลอดจนการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่สามารถบรรลุผลได้ในทางปฏิบัติในการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก

2.4.1.3 นโยบายขององค์กรไม่ได้ให้การสนับสนุนการดำเนินงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมอย่างชัดเจน

2.4.2 ประเด็นปัญหาด้านวิชาการ ในประเด็นนี้ครอบคลุมถึงการดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยและระบบข้อมูลซึ่งประเด็นปัญหาดังกล่าวประกอบด้วย

2.4.2.1 ไม่มีการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนทางวิชาการ และประสบการณ์ร่วมกับสถาบันการศึกษา เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์สอดคล้อง ส่งเสริมเกื้อกูลกันและกันในการดำเนินงานเพื่อช่วยเหลือเด็กฯ

2.4.2.2 ลักษณะของการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กฯ เป็นไปอย่างกระจัดกระจาย และไม่สามารถนำไปสู่ผลในทาง ปฏิบัติได้ รวมทั้งไม่ก่อให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ

2.4.2.3 ขาดระบบข้อมูลสำหรับการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ทำในด้านการสำรวจจัดเก็บข้อมูล เพื่อให้มีความสมบูรณ์ครบถ้วน การบริการและประสานข้อมูล

2.4.3 ประเด็นปัญหาด้านบุคลากร ในประเด็นปัญหานี้จะเกี่ยวพันถึงตัวบุคคลผู้รับผิดชอบในการช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรม ทั้งในส่วนของภาครัฐและเอกชน ในระดับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่รวมถึงวิธีการบริหารงานบุคคลที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาปรากฏผลดังนี้

2.4.3.1 ปัญหาของผู้บริหารหน่วยงานที่มีผลต่อการดำเนินงาน

- มีภารกิจมากขาดความสนใจที่จะศึกษาเรียนรู้
- ไม่ให้ความสำคัญกับปัญหาการทารุณกรรมเด็ก
- ขาดการสนับสนุนการปฏิบัติงานที่เป็นรูปธรรม

2.4.3.2 ปัญหาของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่มีผลต่อการดำเนินงาน

- ขาดความรู้ทักษะและความชำนาญในเรื่องเทคนิควิธีการสอบถาม แสวงหาข้อเท็จจริง และการซักประวัติเด็ก
- ขาดความรู้ในเรื่องการประเมินอนาคตเด็กในการกลับสู่ครอบครัว

- ขาดการประสานงานกับองค์กรเครือข่ายและการติดตามผลการช่วยเหลือ
- ขาดความรู้เป็นเอกภาพเรื่องแนวคิดในการช่วยเหลือคุ้มครองเด็ก
- ขาดความต่อเนื่องและความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน
- ขาดกำลังนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง เช่น จิตแพทย์เด็ก นักสังคมสงเคราะห์ เนื่องจากผลิตไม่เพียงพอ และบางครั้งถูกนำไปใช้ผิดหน้าที่

2.4.3.3 ปัญหาด้านวิธีการบริหารงานบุคคลที่มีผลต่อการดำเนินงาน

- ขาดกระบวนการเรียนรู้ในบทบาทหน้าที่ และการประสานงานทั้งภายในหน่วยงานของรัฐและภายนอกระหว่างหน่วยงานของรัฐด้วยกัน และหน่วยงานเอกชน โดยอยู่บนพื้นฐานทางความคิด วัฒนธรรมในการเรียนรู้ร่วมกัน อย่างเป็นอิสระ เสมอภาค และใช้กระบวนการที่เป็นวิทยาศาสตร์จากสายงานวิชาชีพแต่ละสาขา
- ขาดผู้นำเฉพาะเรื่องในการช่วยเหลือเด็ก มีบทบาทหน้าที่ครอบคลุมทั้งในด้านการช่วยเหลือ และประสานงานได้อย่างครบถ้วนตามขั้นตอนการดำเนินงาน

- การส่งตัวบุคคลเข้าร่วมสัมมนาไม่สามารถช่วยส่งเสริมให้เกิดการกระตุ้น การเคลื่อนไหว และพัฒนาเพื่อการเรียนรู้ และนำไปสู่การพัฒนางานการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมได้อย่างแท้จริง
- เจ้าหน้าที่ขององค์กรเอกชน ขาดแรงจูงใจในการประกอบวิชาชีพ ทำให้เกิดสภาพการหมุนเวียนเปลี่ยนตัวเจ้าหน้าที่อยู่เสมอ ผู้ที่ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบันจึงขาดการสั่งสมประสบการณ์ ทักษะอย่างต่อเนื่อง ทำให้ไม่สมดุลง่ายกับสภาพปัญหาเด็กที่จะต้องทำการช่วยเหลือ

2.4.4 ประเด็นปัญหาด้านการรณรงค์ทางสังคม ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการสื่อสารมวลชน เพื่อทำการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้แก่ประชาชน ชุมชน สังคมได้เกิดการรับรู้ และเรียนรู้ ผลการศึกษาปรากฏว่าประสบปัญหาอุปสรรคบางประการ ดังนี้

2.4.4.1 การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเด็กที่ถูกทารุณกรรม บางครั้งเป็นไปในลักษณะที่ส่งผลกระทบต่อตัวเด็ก และผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งอาจจะมีสาเหตุมาจากการให้รายละเอียดที่ไม่จำเป็นมากเกินไป หรือให้ข้อมูลที่แฝงด้วยความรู้สึกที่รุนแรง แต่ไม่เสริมปัญญา อันก่อให้เกิดการตระหนักที่แท้จริง (ทำให้การรับรู้ของสังคมเป็นลักษณะตื่นตูมแต่ไม่ตื่นตัว) หรือการมุ่งเพียงแต่ขายข่าว

2.4.4.2 การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ยังไม่ทั่วถึง ครอบคลุม และสะท้อนหรือเข้าถึงในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับชีวิต และสังคมของเด็ก บุคคล ตลอดจนจนสถาบันที่เกี่ยวข้อง จนทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักในปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเด็กถูกกระทำทารุณกรรม

2.4.4.3 ขาดการประสานความร่วมมือในการประชาสัมพันธ์กับสื่อประเภทต่าง ๆ อย่างทั่วถึงในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค

2.4.4.4 การแสวงหาความร่วมมือในการประชาสัมพันธ์ยังอยู่ในความรู้สึก หรือบรรยากาศของความหวาดระแวง อันอาจสืบเนื่องมาจากความไม่มั่นคงในสถานะภาพของผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

2.4.5 ประเด็นปัญหาด้านการประสานความร่วมมือ จากผลการศึกษา พบว่า ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในส่วนของการติดต่อประสานงานระหว่างหน่วยงานที่ช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมมีดังนี้

2.4.5.1 ไม่มีโครงสร้างรองรับที่มงานสหวิชาชีพทั้งในระยะสั้น และระยะยาว ทีมงานที่เกิดขึ้นมาจากการสั่งการเป็นกรณีเฉพาะ มิได้เกิดจากนโยบาย กรอบการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม และความรู้ความเข้าใจในรายละเอียดต่าง ๆ อย่างแท้จริงที่จะช่วยให้เกิดความพร้อมในการปฏิบัติอย่างจริงจัง

2.4.5.2 ขาดเวทีร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคอย่างกว้างขวาง และขาดการเปิดโอกาสในการแสดงบทบาท กิจกรรมขององค์กรเอกชน จึงทำให้ไม่สามารถมองปัญหาได้อย่างถูกต้อง

2.4.5.3 การขาดความสัมพันธ์ในลักษณะไม่เป็นทางการ

2.4.5.4 หลักการดำเนินการช่วยเหลือเด็กในทางสังคม และกฎหมาย มีความแตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับสภาพของจิตใจเด็กที่ได้รับ

2.4.5.5 ขั้นตอนการปฏิบัติงานมีความซ้ำซ้อน เช่น การตรวจสอบข้อเท็จจริงด้านสังคม ด้านการแพทย์ ด้านการสืบสวนสอบสวน และพิจารณาคดี

2.4.5.6 การดำเนินการแก้ไขปัญหาคือเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำ ใช้ความรู้สึกมากกว่าเหตุผลความถูกต้องที่แท้จริง

2.4.5.7 ขาดการประสานความร่วมมือเพื่อดำเนินบทบาทร่วมในมาตรการที่เกี่ยวกับสังคม ในลักษณะ Think Tank

ทั้งนี้ ผลการศึกษาในส่วนประเด็นปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าว โดยเฉพาะในส่วนของประเด็นที่เกี่ยวกับปัญหาด้านการประสานงานนั้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของจรัญยา นิตยสุพรรณ และธรรมบุญ เหล่าสกุลพร ที่ชี้ชัดว่าการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ยังไม่สามารถประสานงานกันได้ดี ยังมีลักษณะต่างคนต่างทำ ขาดระบบการประสานที่ช่วยเหลือและคุ้มครองเด็กอย่างจริงจัง นอกจากนี้ ในส่วนของปัญหาด้านนโยบายที่ขาดความชัดเจนในการช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ได้ศึกษามากก็สอดคล้องกับผลการศึกษาของอุไรวรรณ พันธุ์ประพันธ์ ที่ระบุว่านโยบายการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กยังไม่มีความกระจ่างชัด สำหรับในเรื่องประเด็นปัญหาอื่น ๆ อาทิ เรื่องที่เกี่ยวกับกฎหมาย และบุคลากรที่ปฏิบัติงานนั้น ผลการศึกษาก็เป็นไปในทิศทางเดียวกับที่นาถวดี พักคง และสมลักษณ์ ขนอม ศึกษาไว้ อันเป็นการย้ำให้เห็นว่าปัญหาดังกล่าว เป็นประเด็นปัญหาหลักที่มีความสำคัญและเกิดขึ้นมานาน แต่ยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรมจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งหากปัญหาสำคัญเหล่านี้ได้รับความสนใจและมีการแก้ไขอย่างจริงจังเป็นระบบแล้ว น่าจะทำให้การช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ส่วนที่ 3 ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการดำเนินงานช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมในสังคมไทยให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาด้านเอกสารวิชาการ และข้อมูลการให้สัมภาษณ์ของผู้เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ในประเด็นของปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมในสังคมไทยให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถลดปัญหาอุปสรรคข้อขัดแย้งในการดำเนินงานที่ผ่านมา ปรากฏว่ามีหลากหลาย

ปัจจัยดังกล่าวอย่างทีกลุ่มตัวแทนของภาครัฐ เอกชน และนักวิชาการ ได้แสดงความคิดเห็นไว้ ดังนี้

ภาครัฐ

"...รัฐจะต้องมีนโยบายที่แน่วแน่ ที่จะให้ความสำคัญและเชื่อมความสัมพันธ์กับภาคเอกชน และองค์กรสาธารณประโยชน์ และก็ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางนโยบายและดำเนินการเป็นรูปปฏิบัติให้เกิดขึ้นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน..."

"...มันไม่มีกฎหมายคุ้มครองเด็กพวกนี้โดยเฉพาะ เรายังมองพวกนี้เป็นพวกเสียหาย เป็นพวกเสี่ยง ไม่ใช่พวกเป็นภัยต่อสังคม...ควรมีกฎหมายคุ้มครองเด็กที่รัฐสามารถเข้าไปคุ้มครอง... เป็นกฎหมายที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะเข้าไปแทรกแซงคุ้มครองคนในครอบครัวที่เด็กตกอยู่ในภาวะเสี่ยงหรือตกเป็นเหยื่อ..."

"...นักสังคมสงเคราะห์ของเราควรได้รับการพัฒนา ได้รับการฝึกอบรมให้ความรู้ในเรื่องของการ Counseling ให้มากขึ้น เน้นในเรื่องการฟังมากขึ้น รวมถึงนักสังคมสงเคราะห์จะต้องกว้าง นักสังคมสงเคราะห์จะรู้เฉพาะเรื่องสังคมสงเคราะห์ไม่ได้ ต้องกว้าง ต้องรู้ในเรื่องเศรษฐศาสตร์ รู้ในหลาย ๆ เรื่อง..."

"...การทำงานระบบเครือข่าย และทีมสหวิชาชีพ จะทำให้การช่วยเหลือเป็นระบบ ครอบคลุม เพราะไม่มีหน่วยงานใดที่จะสามารถทำงานช่วยเหลือคุ้มครองเด็กได้ครบถ้วนภายในหน่วยงานเดียว..."

ภาคเอกชน

"...แนวคิดในการทำงานของทุกหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชน ควรเป็นแนวทางเดียวกัน เพราะปัจจุบันยังหลากหลาย หลาย

องค์กรยังปิดตัวเอง... อยากให้ทุกหน่วยงานมีความเป็นหนึ่งเดียว
ในเรื่องแนวคิดและการทำงาน..."

"...จะต้องวิจัยในเรื่องของสภาพการเลี้ยงดูขั้นต่ำ... เราต้องเน้น
มาตรฐาน ยกตัวอย่างแต่ละอันดับที่มีวัดปัจจัยเสี่ยง หรือการ
ประเมินปัจจัยเสี่ยงจะทำยังไง... ยกตัวอย่างการฝากท้องก่อน
คลอด เราจะถือใหม่ว่าเป็นมาตรฐานการเลี้ยงดูขั้นต่ำ หรือการที่
เด็กไปปรับวัดขึ้นตามวัยเป็นมาตรฐานการเลี้ยงดูขั้นต่ำ... อย่างนั้น
นักวิจัยต้องทำ..."

"...ตัวชี้ขาดการทำงานด้านนี้มีอยู่ 2 ตัว หนึ่งเรื่องคน ทำอย่างไร
ในฐานะคนดูแลเด็ก จะมีมุมมองในการช่วยเหลือเด็ก คือ มองเด็ก
เป็นสากล เป็นหน้าที่ที่ต้องช่วย เราต้องพัฒนาคนของเราให้มีจิต
สำนึกตรงนี้ อันที่สองคือว่า มุมมองในการส่งเสริมคนทำงานกับ
เด็ก ทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชนต้องเรื่องใหญ่ เพราะคนเหล่านี้
นี้ต้องทำงานกับคน ถ้าคนทำงานกับคนยังอยู่อย่างไม่เป็นคน
ลำบาก ต้องได้รับการพัฒนาส่งเสริมในทางที่ดี..."

นักวิชาการ

"...ครอบครัวต้องอบรมลูก เพราะเป็นสถานที่แรกของการดูแล
เพื่อให้ลูกได้รู้ว่า ลูกมีสิทธิอะไรในร่างกายตัวเอง การกระทำแบบ
ไหนที่เป็นการกระทำที่บ่งบอกว่าตัวเขากำลังถูกละเมิดสิทธิหรือ
ถูกละเมิดทางร่างกาย ทางเพศ ซึ่งตรงนี้ครอบครัวทำได้... ในโรง
เรียนครูหรือหลักสูตรทั้งหลายในการสอนสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ต้อง
เชื่อมโยงร้อยเข้ามากับสิ่งที่จะเกิดขึ้นในชีวิตจริงของเด็ก เพราะ
ฉะนั้นหลักสูตรต้องเชื่อมโยงให้เด็กตระหนักถึงสิทธิในการพิทักษ์ดู
แลร่างกายตัวเอง..."

"...นักสังคมสงเคราะห์ที่ทำงานกับเด็กจะต้องถูก Train มา
เฉพาะพิเศษ ไม่ใช่เพียงแต่มีความรู้ทั่วไป แต่กับเด็กที่มีปัญหา
ทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ จากการถูก abuse ทางเพศ

หรือล่งละเมิดสิทธิอื่น ๆ ต้องมีการปรับกระบวนการยุติธรรม ความคิด
ของคนทำงานให้มีความเข้าใจ และมีทักษะพิเศษกับปัญหานี้...”

“...มาตรการทางกฎหมายมีความจำเป็นอย่างมาก มาตรการทาง
กฎหมายน่าจะเป็นกรอบใหญ่ในแต่ละวิชาชีพ หรือว่าในแต่ละ
ส่วนนี้ควรมีการดำเนินการอย่างไร ควรจะมีกำหนดไว้ที่ค่อนข้าง
เป็นมาตรการที่เป็นกฎหมาย...”

ความคิดเห็นที่หลากหลายของกลุ่มตัวอย่างที่ได้เสนอไว้พร้อมกับ
ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรม
ในสังคมให้ได้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพนั้น สามารถสรุปได้เป็น 7 ปัจจัยสำคัญ ดังนี้

- 3.1 ปัจจัยด้านแนวนโยบายและแผนงาน
- 3.2 ปัจจัยด้านสถานการณ์แวดล้อมทางสังคม
- 3.3 ปัจจัยด้านความก้าวหน้าทางวิชาการ
- 3.4 ปัจจัยด้านมาตรฐานการปฏิบัติงานในแต่ละวิชาชีพ
- 3.5 ปัจจัยด้านกฎหมายและระเบียบปฏิบัติ
- 3.6 ปัจจัยด้านการพัฒนาทรัพยากรบุคคล
- 3.7 ปัจจัยด้านการกำหนดโครงสร้างและกลไกในการส่งเสริม
ประสานงาน

ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างได้ให้เหตุผลถึงความสำคัญของปัจจัยต่าง ๆ ข้าง
ต้นโดยสรุปดังนี้

3.1 ปัจจัยด้านแนวนโยบายและแผนงาน

ปัจจัยด้านนี้เป็นปัจจัยพื้นฐานที่ผู้ปฏิบัติจะต้องยึดถือเป็นแนว
ทางปฏิบัติร่วมกัน ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างจึงให้ความสำคัญในส่วนนี้ และกล่าวว่านโยบายจะ
ต้องมีความชัดเจน ครบถ้วน เป็นเอกภาพและสอดคล้องกับภารกิจทั้งในด้านการช่วยเหลือ

เด็กและการบริหาร สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวนโยบายและแผนงาน พร้อมทั้งมีการชี้แจงเผยแพร่ทำความเข้าใจโดยทั่วกัน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการพัฒนางานช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่เป็นการมองสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วยความหลากหลายและเห็นปัญหาอย่างครอบคลุมในทุกด้าน

3.2 ปัจจัยด้านสถานการณ์แวดล้อมและสังคม

ในส่วนนี้กลุ่มตัวอย่างได้ระบุว่านักวิชาชีพที่เกี่ยวข้องต้องตระหนักและให้ความสำคัญกับบุคคลและสถาบันต่าง ๆ ทางสังคมทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับชาติ ตลอดจนอิทธิพลของกระแสสังคมและสื่อมวลชน ซึ่งจะต้องได้รับการวิเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นแนวทางและกิจกรรมสำหรับการรณรงค์ส่งเสริมในอันที่จะสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน พัฒนาระบบความมั่นคงทางสังคม และการมีส่วนร่วมของประชาชน บนพื้นฐานความรู้ความเข้าใจเพื่อนำไปสู่การฟื้นฟูและปลูกฝังวัฒนธรรม ซึ่งจะเป็นการช่วยป้องกันปัญหาการกระทำทารุณกรรมเด็ก ความสำคัญของปัจจัยด้านนี้เป็นไปในทิศทางเดียวกับที่สมลักษณ์ ขนอม⁶⁶ ระบุไว้ในการศึกษาเรื่อง การคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กถูกทารุณกรรมในครอบครัว ว่า นอกจากจะมีมาตรการบำบัดฟื้นฟูช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมแล้ว ควรจะมีมาตรการป้องกัน เช่น การรณรงค์ให้คนในสังคมช่วยเหลือสอดส่องดูแลปัญหานี้ด้วย

3.3 ปัจจัยด้านความก้าวหน้าทางวิชาการ

กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นโดยสรุปว่า ผลการศึกษาวิจัยค้นคว้า และส่งเสริมการจัดหลักสูตรการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม โดยคำนึงถึงกระบวนการ ขั้นตอนของการสืบค้นหาข้อเท็จจริง การวิเคราะห์ ประมวลสรุป และการเผยแพร่อ้างอิง จะเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งที่จะทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ และก่อให้เกิดความเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลง

ทัศนคติของฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จนนำไปสู่การปฏิบัติในที่สุด ซึ่งหัวข้อในการศึกษาใหม่ที่ควรจะทำการศึกษาและเผยแพร่ที่สำคัญ กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นว่า อาทิ กระบวนการทำงานหรือพัฒนาทั่วโลกความร่วมมือในขั้นตอนต่าง ๆ กระบวนการสืบค้นข้อเท็จจริงของทีมสหวิชาชีพทั้งวางแผนการช่วยเหลือที่เหมาะสม ตลอดจนการศึกษาความเป็นไปได้ในกระบวนการคืนเด็กสู่สังคม เป็นต้น

3.4 ปัจจัยมาตรฐานการปฏิบัติงานในแต่ละสาขาวิชาชีพ

สำหรับปัจจัยนี้กลุ่มตัวอย่างถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นหัวใจของการปฏิบัติงานช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมปัจจัยหนึ่ง โดยให้เหตุผลว่าทุกวิชาชีพจะต้องมีเกณฑ์มาตรฐานในการปฏิบัติงานที่ดำเนินถึงกระบวนการ ขั้นตอน วิธีการดำเนินงานที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเกณฑ์ชี้วัดทั้งทางด้านการแพทย์ กฎหมาย และสังคมสงเคราะห์ที่เหมาะสม เนื่องจากบุคลากรที่ทำงานด้านนี้ต้องเป็นผู้มีความชำนาญ มีการสั่งสมประสบการณ์เฉพาะด้าน จึงจะทำให้งานมีประสิทธิภาพ และเป็นประโยชน์ทั้งต่อตัวเด็กผู้ถูกกระทำ คนในครอบครัว ตลอดจนผู้กระทำ ซึ่งในการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานในแต่ละวิชาชีพนี้ หลายประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ ได้มีการดำเนินงานด้านนี้แล้ว

3.5 ปัจจัยด้านกฎหมายและระเบียบปฏิบัติ

ผู้ที่สนับสนุนปัจจัยนี้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การดำเนินงานด้านนี้มีประสิทธิภาพ ได้ให้เหตุผลโดยสรุปว่า กฎหมาย ระเบียบปฏิบัติจะเป็นกรอบพื้นฐานประการหนึ่ง สำหรับยึดถือเป็นหลักหรือเป็นแนวทางในการดำเนินงานคุ้มครอง สวัสดิภาพเด็กได้อย่างดี ทั้งนี้ในส่วนที่เป็นสาระสำคัญ ตลอดจนวิธีการดำเนินงานตามกระบวนการยุติธรรม การสอดคล้องกับแนวคิดและหลักการทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับรายละเอียด ขั้นตอน วิธีปฏิบัติ และบทบาทหน้าที่ของผู้ปฏิบัติ ซึ่งขณะนี้หลายฝ่ายเห็นว่ากฎหมายเกี่ยวกับ

การคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทยควรมีการปรับปรุงแก้ไขเพื่อความเหมาะสมดังกล่าว และมีความสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กด้วย

3.6 ปัจจัยด้านการพัฒนาทรัพยากรบุคคล

ปัจจัยนี้ถือเป็นศูนย์กลางของการพัฒนางาน โดยผู้สนับสนุน ปัจจัยนี้ให้เหตุผลว่าหากผู้ปฏิบัติงานได้รับการพัฒนาต่อเนื่องสม่ำเสมอ ทั้งในองค์ความรู้ เฉพาะด้านและอื่น ๆ ที่มุ่งเน้นการพัฒนา ปรับปรุงวิธีคิด วิธีปฏิบัติ เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมของการเรียนรู้ บนพื้นฐานความเข้าใจ ทักษะ และทัศนคติที่ดึงตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบให้ทันกับสภาพความเป็นจริงแล้ว จะส่งผลให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของจิราภา ชมชื่นจิตต์⁶⁷ ที่ระบุว่าบุคลากรในสาขาวิชาชีพ ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักสังคมสงเคราะห์จะต้องมีความรู้ที่หลากหลาย และแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ เพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ปัญหา

3.7 ปัจจัยด้านการกำหนดโครงสร้างและกลไกในการส่งเสริมการประสานงาน

ผลการศึกษาพบว่า การประสานงานในเรื่องการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมเป็นปัจจัยสำคัญ จำเป็นต้องมีกรกำหนดโครงสร้างสำหรับการจัดตั้งหน่วยงานกลางทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคในการดำเนินงาน พร้อมทั้งต้องสร้างกลไก วิธีการในการบริหารส่งเสริมและประสานการปฏิบัติงานขององค์กร เครือข่ายคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำงานในลักษณะทีมสหวิชาชีพของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งปัจจัยนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย⁶⁸ และธรรมบุญ เหล่าสกุลพร⁶⁹ ที่ได้นำเสนอไว้ว่า การปฏิบัติงานด้านคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กควรมีการส่งเสริมการประสานงานและการทำงานสหวิชาชีพ รวมถึงต้องสร้างเครือข่ายการทำงานให้ครบวงจรด้วย

ไม่ใช่เอาตำราจบบททั่วไปใครก็ได้ ควรมียุตินี้ไว้สักจังหวัดละ
แห่ง... ตำรวจ อัยการ กลุ่มนี้อาจจะต้องมีความรู้ด้านสังคม
สงเคราะห์และจิตวิทยาเพิ่มเติม..."

"...จะต้องมีกฎหมายที่คุ้มครองเด็ก เพราะปัจจุบันเราใช้กฎหมาย
อาญา มันใช้กฎหมายที่รอให้เด็กเข้าแล้วถึงเข้าไปจัดการ มันไม่ใช่
ต้องผลักดันให้มีกฎหมายมอบอำนาจหน่วยงานเข้าไปแทรกแซง
ถ้ารู้ว่าเด็กอยู่ในอันตราย..."

"...แต่สิ่งที่สำคัญคือการ Training ในการที่ให้ตัวเองใช้หลักวิชา
ที่เฉพาะของตนในการทำงานกับคนอื่น ให้แต่ละวิชาชีพเชี่ยวชาญ
เรื่องตัวเองไม่พอ ต้องเข้าใจแนวทางการทำงานคนอื่นด้วย
วิชาชีพอื่นด้วย เพื่อทำงานร่วมกันง่ายขึ้น..."

นักวิชาการ

"...ต้องมีนโยบายด้านการป้องกัน โดยเฉพาะในเรื่องของการให้
คำแนะนำปรึกษากับครอบครัวที่มีปัญหา หรือต้องมีการแนะนำผู้
สมัครก่อนที่จะออกไปมีครอบครัวว่าจะป้องกันปัญหาตรงนี้ได้
อย่างไร..."

"...แนวทางช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ต้องมีหลาย
ระดับ และจะต้องดำเนินการไปพร้อม ๆ กันทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็
นการให้บริการรายบุคคล การทำงานเชิงลึกกับเด็กที่ถูกทารุณกรรม
การทำงานกับครอบครัว ทั้งที่เป็นสาเหตุของปัญหา เป็นผู้กระทำ
เอง หรือทั้งที่เป็นผู้สนับสนุนให้กำลังใจเด็ก พื้นฟูสภาพจิตใจเด็ก
หรือทั้งในฐานะการป้องกันปัญหาไม่ให้เกิดขึ้น การทำงานกับ
ชุมชนแวดล้อม กลุ่มสังคมต่าง ๆ ทั้งในโรงเรียน กลุ่มชมรมที่
เด็ก ๆ ในชุมชนนั้นมีความสัมพันธ์ด้วย การเรียกร้องให้ชุมชนเป็น
หูเป็นตา ทำหน้าที่เสมือนผู้เฝ้ามองทางสังคม (Social Watch) จะ
นำไปสู่การระงับภัยทางสังคมโดยธรรมชาติจนถึงการกำหนดแผน
นโยบายให้ความช่วยเหลือที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาที่
เกิดขึ้น..."

ด้วยความคิดเห็นที่หลากหลายของกลุ่มตัวอย่างสามารถประมวล
สรุปรวบรวมเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 : แสดงความคิดเห็นต่อแนวทางการช่วยเหลือและคุ้มครอง
สวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรม

ที่	ประเด็น	ภาครัฐ	ภาคเอกชน	นักวิชาการ
1	การพัฒนาส่งเสริมทาง สังคมวัฒนธรรม	<ul style="list-style-type: none"> - ควรส่งเสริมให้ประชาชน มีความรู้ความเข้าใจ มี วินัย และความรู้สึกมี ส่วนร่วมและรับผิดชอบ - ควรสร้างความตระหนัก ในข่าวสารที่รับรู้จาก สื่อมวลชนเกี่ยวกับเด็ก ถูกกระทำทารุณกรรม - ส่งเสริมการแจ้งเหตุแก่ ผู้พบเห็นเด็กถูกทำร้าย - ควรส่งเสริมการประชา สัมพันธ์ให้ทั่วถึง - ควรส่งเสริมให้สังคมมี ความเข้าใจในข่าวสาร อย่างถูกต้อง 	<ul style="list-style-type: none"> - ควรส่งเสริมหลักดำเนิน ชีวิตด้วยปัญญา และจิต สำนึกที่ดีแก่คนทุกระดับ - ควรส่งเสริมรณรงค์ความ รู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเด็ก ถูกกระทำทารุณกรรม - ควรส่งเสริมความเข้าใจ ในปัญหาว่าเป็นเรื่องของ สังคม ชุมชนที่จะต้อง ช่วยกัน - ควรรณรงค์ประชาสัมพันธ์ ให้ทั่วถึง ไม่มุ่งในภาพ ความรุนแรง - รัฐควรพัฒนาการประชา สัมพันธ์ให้ไปสู่วิทยา การสาธารณะ - ควรใช้สื่อประชาสัมพันธ์ ทุกประเภท ทุกระดับ ตั้งแต่ชุมชน วัด 	<ul style="list-style-type: none"> - ควรรณรงค์ส่งเสริมอาสา สมัครเพื่อระดมสังคมใน ระดับชุมชน - ควรส่งเสริมบทบาทของ สถาบันการเมืองในการ ผลักดันกฎหมาย โดยการ รณรงค์ให้ตระหนักใน ปัญหาว่ามีความสำคัญ จำเป็นต้องใช้มาตรการ เสริมทางกฎหมาย แก่สังคม - ควรรณรงค์ให้สังคม ยอมรับว่าการทำร้ายเด็ก เป็นสิ่งที่ผิดต่อสังคมและ กฎหมาย - ควรให้หน่วยงานในระดับ กระทรวง กรม มีส่วนใน การส่งเสริมสังคม โดย การออกระเบียบปฏิบัติ ในการส่งเสริมการ ช่วยเหลือเด็กที่ชัดเจน

ที่	ประเด็น	ภาครัฐ	ภาคเอกชน	นักวิชาการ
2	การพัฒนาการมีส่วนร่วม และการส่งเสริม ประสานเครือข่าย	<ul style="list-style-type: none"> - ควรประสานความร่วมมือ กับสื่อมวลชนอย่างจริงจัง ด้วยบรรยากาศ ที่ไม่มีความหวาดระแวง - ควรให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วม ในการวางแผนนโยบาย - ควรร่วมกันกำหนดหลักเกณฑ์มาตรฐานในการปฏิบัติงาน - ควรประสานงานร่วมกัน อย่างใกล้ชิดในการจัดทำระบบรายงานผลการปฏิบัติงาน - ควรจัดฝึกอบรม สัมมนา แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกระดับ ครบตามกระบวนการของการทำงาน - ควรส่งเสริมการประสาน ทิศงานสหวิชาชีพ 	<ul style="list-style-type: none"> - ควรร่วมมือร่วมใจกัน กำหนดนโยบายและแผนงานให้เป็นไปในทิศทาง เดียวกัน ประสานงานกัน ได้ง่าย - ควรร่วมกันจัดทำเกณฑ์ มาตรฐานชี้วัดด้านต่าง ๆ ในการช่วยเหลือและดูแล รักษา - ควรให้มีการประสานข้อมูลและการปฏิบัติงาน - ควรมีการสัมมนาผู้บริหารระดับสูงอย่าง ไม่เป็นทางการ รวมทั้ง ประชุมสัมมนา มีกอบรม ผู้บริหารระดับรอง และ เจ้าหน้าที่ร่วมกันตาม ประเด็นของเรื่อง - ควรให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันผลักดันการปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ ปฏิบัติ 	<ul style="list-style-type: none"> - ควรรณรงค์การสร้าง ความมีส่วนร่วมของ สังคมในการตรวจสอบ ระวัง และรายงานสถานการณ์เกี่ยวกับเด็กถูก ทารุณกรรม - ควรสร้างความตระหนัก และการดำเนินบทบาท ร่วมของชุมชน โรงเรียน องค์การต่าง ๆ ในการให้ ความสำคัญต่อปัญหา - ควรส่งเสริมประสานงาน กับองค์กรที่มีบทบาทโดย ตรงทั้งในระดับชาติและ นานาชาติ เช่น Escap.

ที่	ประเด็น	ภาครัฐ	ภาคเอกชน	นักวิชาการ
3	การพัฒนาการดำเนินงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรม	<ul style="list-style-type: none"> - ควรส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะการทำงานแบบสหวิชาชีพแก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง - ควรมีความชัดเจนในเรื่องนโยบาย บทบาทหน้าที่ วิธีปฏิบัติสำหรับการจัดทีมงานสหวิชาชีพ - ควรส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในเกณฑ์มาตรฐานชี้วัดด้านต่าง ๆ - ควรจัดบริการรองรับให้ครบวงจร ทั้งในด้านครอบครัว อุปถัมภ์ บ้านพักฉุกเฉิน และสถานสงเคราะห์ และบริการในด้านปัจจัยพื้นฐาน การบำบัดรักษา และฟื้นฟูทางร่างกายและจิตใจ 	<ul style="list-style-type: none"> - ควรส่งเสริมการสร้างวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ให้เข้มข้นในจิตวิญญาณหลักวิชาชีพ และความถูกต้อง - ควรจัดทีมด้านการแพทย์ให้เชื่อมต่อการปฏิบัติงานในการช่วยเหลือเด็กในแต่ละขั้นตอนได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง มีข้อมูลชัดเจน - ควรกำหนดเกณฑ์มาตรฐานชี้วัดและตรวจสอบการปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กให้ครบทุกด้าน - ควรพัฒนานักวิชาชีพแต่ละด้านให้มีความรู้ ความเข้าใจในบทบาท และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง 	<ul style="list-style-type: none"> - ควรขยายขอบเขตบทบาท หน้าที่ในทางที่กรมประชาสงเคราะห์รับผิดชอบ ให้ครอบคลุมสภาพปัญหา ความละเอียดอ่อน กระบวนการ ขั้นตอนปฏิบัติทั้งหมด

ที่	ประเด็น	ภาครัฐ	ภาคเอกชน	นักวิชาการ
4	การพัฒนาทางวิชาการ	<ul style="list-style-type: none"> - ควรรวบรวมผลงานการศึกษาวิจัยที่กระจัดกระจาย - ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทารุณกรรมเด็กให้กว้างขวางขึ้น - ควรส่งเสริมให้มีการนำผลการศึกษาวิจัยไปใช้ในกาปฏิบัติ เผยแพร่ และอ้างอิง - ควรจัดระบบข้อมูลการปฏิบัติงานให้ชัดเจน - ควรสัมมนาการรายงานผลการปฏิบัติงาน และสรุปวิเคราะห์ จัดทำระบบของกรประสานงาน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดผลย้อนกลับ 	<ul style="list-style-type: none"> - ควรรวบรวมผลงานการศึกษาวิจัยให้เป็นหมวดหมู่ - ควรกำหนดหัวข้อเกี่ยวกับเด็กถูกรุณกรรมไว้ในหลักสูตรการศึกษาของสถาบันการศึกษา - เห็นควรให้มีการส่งเสริมการแลกเปลี่ยน ถ่ายเททางวิชาการระหว่างหน่วยงานปฏิบัติกับสถาบันการศึกษา - ควรจัดทำแบบฟอร์มการบันทึกข้อมูลรายงาน - ควรจัดระบบข้อมูลให้ครบตามขั้นตอนที่สำคัญ - ควรรวบรวมการรายงานผลการปฏิบัติงาน จัดทำเป็นภาพรวม และเผยแพร่ประสานงาน 	<ul style="list-style-type: none"> - ควรจัดให้มีการสัมมนา ระดับภูมิภาค และประเทศ ในทางวิชาการ เพื่อตระหนักต่อปัญหา และสังคมส่วนรวม - ควรส่งเสริมการศึกษาวิจัยว่ามีปัญหามาจากอะไร ควรดำเนินการป้องกัน แก้ไขอย่างไร - ควรสนับสนุนด้านเงินทุน สำหรับการจัดทำวิทยานิพนธ์

ที่	ประเด็น	ภาครัฐ	ภาคเอกชน	นักวิชาการ
5	การพัฒนาการบริหาร	<ul style="list-style-type: none"> - ควรมีนโยบายที่แจ่มแจ้ง ชัดเจน รวมส่วนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และประสานกันได้ในทางปฏิบัติอย่างจริงจัง - ควรกำหนดเป้าหมายเน้นที่คน ครอบครัวและสังคม - ควรส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรทั้งในด้านความรู้ และทักษะในเทคนิควิธีปฏิบัติ - ควรกำหนดภารกิจ โครงสร้างบทบาทหน้าที่รองรับให้ครบทุกด้าน - ควรปรับปรุงขั้นตอน วิธีปฏิบัติและหลักเกณฑ์มาตรฐานที่ตรวจสอบได้ - ควรกำหนดกลไกที่เหมาะสมในการกำหนดนโยบาย มาตรฐานเกณฑ์ชี้วัด การบริหารงาน และการประสานความร่วมมือ - ควรเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน - ควรปรับปรุงระเบียบปฏิบัติให้เกิดความคล่องตัวต่อผู้ปฏิบัติงาน - ควรปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และกระแสการเรียกร้องสิทธิ 	<ul style="list-style-type: none"> - ควรกำหนดนโยบายโดยมองภาพรวม และหลากหลาย ที่มุ่งแก้ไขให้ถึงตัวสังคม - ควรกำหนดเป้าหมายที่สาเหตุแท้จริงในสังคม เพื่อสร้างมาตรการให้เข้าถึงสังคม วัฒนธรรม และคุณธรรม - ควรมุ่งเน้นคุณภาพ บริการที่ให้แก่เด็ก และตรวจวัดได้ตามเกณฑ์มาตรฐานด้านการแพทย์ สังคม และกฎหมาย - ควรส่งเสริมให้ภาคเอกชนเป็นผู้ปฏิบัติงานในทุก ระดับ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่น โดยรัฐเน้นการส่งเสริม สนับสนุน และประสานงาน - ควรส่งเสริมในการปรับเปลี่ยนวิธีคิด และการเรียนรู้ของบุคลากร ในการปฏิบัติงาน - การจัดตั้งศูนย์ประสานงานเครือข่าย - ควรกำหนดโครงสร้างรองรับที่มีงานสหวิชาชีพ ประจำจังหวัดและส่วนกลาง 	<ul style="list-style-type: none"> - การปรับปรุงโครงสร้างงบประมาณ บุคลากร เฉพาะด้านให้รองรับต่อการขยายงาน การช่วยเหลือเด็กของกรมประชาสงเคราะห์ - การจัดตั้งหน่วยงานเป็นศูนย์ประสานการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและเอกชน - กรมฯ ควรปรับบทบาทหน้าที่เป็นผู้ให้ความสนับสนุน ผู้อำนวยการ สอดคล้องและบทบาทในการประสานความร่วมมือ ทั้งในด้านความรู้ ข้อมูล แนวทางทางเลือกใหม่ ๆ ที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาที่เหมาะสม - กรมฯ ควรเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนทำงานเจาะลึกในเชิงคุณภาพได้มากขึ้น ขณะที่กรมฯ ต้องให้ความสำคัญในการบริหารทรัพยากร เพื่อการกระจายบริการ มีความหลากหลาย และเข้าถึงเด็กได้มากกว่านี้

แนวทางการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม

ด้วยข้อเท็จจริงจากผลการศึกษาข้างต้น เมื่อพิจารณาสรุปเป็นภาพรวม สามารถแบ่งออกเป็น 5 แนวทางหลักสำหรับการนำไปพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ดังนี้

1. การพัฒนาส่งเสริมค่านิยมและวัฒนธรรม สังคม วัฒนธรรม เป็นปัจจัยแวดล้อมภายนอกที่เป็นพื้นฐานของการพัฒนา ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อยุทธศาสตร์อื่นทั้งหมด โดยมีเป้าหมายสำคัญคือการพัฒนาให้คน ครอบครัว และสังคมเกิดความรับรู้ เข้าใจ และตระหนักในปัญหาทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อปัญหาเด็กถูกกระทำทารุณกรรม ตลอดจนมีส่วนร่วมอย่างเหมาะสม ตามบทบาทหน้าที่ของตัวบุคคล (เช่น อาสาสมัครเฝ้าระวังสังคม) องค์กรชุมชน สถาบันทั้งในระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ ทั้งนี้เพื่อให้คนในสังคมเกิดกระบวนการเรียนรู้ และสร้างสรรวัฒนธรรมที่ดีงามในสังคมไทย

จากแนวคิดในสังคมไทยที่มองว่าเด็กเป็นสมบัติของพ่อแม่ พ่อแม่มีสิทธิและอำนาจเหนือลูกทุกอย่างเด็ดขาด ประกอบกับความบกพร่อง ขาดภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ที่ดีงามของความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันในการปฏิบัติหน้าที่ของสถาบันครอบครัวและสังคม สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อการเลี้ยงดูอบรม และนำมาซึ่งปัญหาเด็กถูกกระทำทารุณกรรมและการป้องกันแก้ไข ซึ่งจะต้องอาศัยความเข้าใจ ความตระหนักในปัญหาและการมีส่วนร่วมและรับผิดชอบของคน ครอบครัว และสังคม

ดังนั้นการพัฒนาคนซึ่งเป็นแกนกลางของสังคม ให้มีหลักแห่งการดำเนินชีวิตที่ดี สามารถเชื่อมโยงสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และทางวัตถุได้อย่างถูกต้อง จึงสมควรดำเนินการตามแนวคิดของพระพุทธศาสนาในการมุ่งให้การศึกษาแก่มนุษย์ ทั้งในด้านพฤติกรรม จิตใจและปัญญา ซึ่งการดำเนินงานเพื่อรองรับแนวทางการพัฒนาค่านิยมและวัฒนธรรม จึงประกอบด้วย

1.1 การกำหนดรูปแบบ แนวทางในการรณรงค์ และประสานความร่วมมือกับองค์กรที่เกี่ยวข้องในทุกระดับตั้งแต่ชุมชน วัด สื่อสารมวลชน ฯลฯ เพื่อให้เกิดกิจกรรมเกี่ยวกับ

1.1.1 การเสริมสร้างสถาบันครอบครัวและสังคมในด้านหลักคุณธรรม จริยธรรม ชีวิตสมรส การให้การศึกษาอบรมบุตรหลาน และการสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัว

1.1.2 การเฝ้าระวังปัญหาในครอบครัว ชุมชน เพื่อเป็นการรณรงค์สร้างค่านิยมในกลุ่มเด็ก พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ประชาชน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ตลอดจน คณะกรรมการธิการด้านเด็กและเยาวชน และการค้นหาครอบครัวเสี่ยง เป็นต้น

1.2 การแลกเปลี่ยน ระดมความคิดเห็น และประสานความร่วมมือกับองค์กรสื่อสารมวลชนอย่างใกล้ชิด โดยมีการเผยแพร่ข้อมูลให้สังคมมีความตื่นตัว ร่วมกันทำหน้าที่ Social Watch และการเผยแพร่ให้ครอบครัวให้ความสนใจ เกิดความตระหนักและสั่งสอนลูกหลานให้ระวังภัยทางสังคม ซึ่งการเผยแพร่ข้อมูลเหล่านั้นนอกจากจะกระทำในลักษณะให้ข่าว อาจเพิ่มเติมในรูปแบบของบทความ สารคดีและรายการสาระน่ารู้ต่าง ๆ แทรกไปกับรายการประจำของสถานีวิทยุโทรทัศน์ หรือคอลัมน์ต่าง ๆ ของหนังสือพิมพ์ นิตยสาร โดยการประสานขอความร่วมมือและถ่ายทอดข้อมูลให้กับผู้รับผิดชอบรายการหรือคอลัมน์ดังกล่าว

2. การพัฒนาการมีส่วนร่วมและการส่งเสริมประสานเครือข่าย เพื่อให้องค์กรที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องในการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีอยู่หลากหลาย ได้ร่วมกันสร้างความเป็นเอกภาพที่แท้จริง โดยยึดตัวเด็กเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้เกิดการส่งเสริม สนับสนุน และประสานความร่วมมือ ร่วมใจ ทั้งในระดับองค์กร และระดับผู้ปฏิบัติงาน ในการดำเนินงานเกี่ยวกับการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ การ

ประสานด้านข้อมูล และการปฏิบัติงาน การพัฒนาทรัพยากรบุคคล การติดตามประเมินผล การปฏิบัติงาน และการปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบวิธีปฏิบัติ

ดังนั้น การดำเนินงานของการพัฒนาการมีส่วนร่วมและส่งเสริมประสานองค์ กรเครือข่าย อาจมีลักษณะดังนี้

- 2.1 เป็นการร่วมกันในการกำหนดแนวนโยบาย ทิศทาง เป้าหมายโดยรวม
- 2.2 เป็นการร่วมกันกำหนดหลักเกณฑ์มาตรฐาน ดัชนีชี้วัดการบริหารงาน และการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ
- 2.3 เป็นการร่วมกันกำหนดกลไก แนวทางในการนำมาซึ่งนโยบาย มาตรฐาน วิธีปฏิบัติงาน การจัดทีมงานสหวิชาชีพ การรายงานประเมินผล รวมไปถึงการจัดตั้งองค์กรรองรับ

ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของสังคม และแนวคิดในการบริหารภาครัฐแนวใหม่ ตลอดจนแผนพัฒนางานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ แห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2540-2544) ซึ่งหมายถึงการปรับเปลี่ยนรูปแบบ ระบบบริหารและ วิธีการทำงาน โดยมีการกระจายอำนาจและสร้างความร่วมมือกับประชาชน องค์กรเอกชน เพื่อพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมฯ ให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการปรับปรุง และ ส่งเสริมเกี่ยวกับการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องครบวงจร การประสานงานระหว่างภาครัฐและ เอกชนที่เชื่อมโยงกันได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งอาจจะเริ่มจากการจัดฝึกอบรมแก่ผู้เกี่ยวข้องในทุก ระดับ ทั้งระดับบริหาร จนถึงระดับผู้ปฏิบัติในทุกระดับของหน่วยงาน เพื่อเป็นการเสริมสร้าง สัมพันธภาพการทำความรู้จักในเบื้องต้นที่จะนำไปสู่ความร่วมมือในการประสานการทำงาน และร่วมกันกำหนดนโยบาย หลักเกณฑ์มาตรฐานต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานต่อไป

3. การพัฒนาวิธีการดำเนินงาน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการช่วยเหลือเด็ก ที่ถูกทารุณกรรมนั้น เนื่องจากมีการดำเนินงานของหลากหลายวิชาชีพ ประกอบด้วย แพทย์ พยาบาล นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา ตำรวจ พนักงานอัยการ ผู้พิพากษา และนัก

กฎหมาย เป็นต้น หลายฝ่ายจึงเห็นว่าการดำเนินงานด้านนี้ควรจะต้องมีการประสานการทำงานเป็นระบบ เพราะข้อมูล ข้อเท็จจริงจากขั้นตอน กระบวนการ และวิธีการช่วยเหลือของนักวิชาชีพแต่ละคน มีผลเชื่อมโยงถึงข้อมูลการให้ความช่วยเหลือของนักวิชาชีพอื่นที่เกี่ยวข้อง หากไม่มีการประสานการทำงาน ข้อมูลในการให้ความช่วยเหลือแล้ว อาจส่งผลให้เกิดกระบวนการทำงานที่ซ้ำซ้อน เด็กได้รับการทารุณกรรมซ้ำจากการช่วยเหลือ จึงเห็นว่าการปรับรูปแบบการทำงานของนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้องให้เป็นแบบการทำงานสหวิชาชีพที่มีลักษณะการทำงานเป็นทีมและส่งต่อข้อมูลโดยผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ จะทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพขึ้น

อย่างไรก็ตามในทีมงานของสหวิชาชีพนั้น จะมีความแตกต่างของลักษณะวิชาชีพเฉพาะ ซึ่งต้องมีการพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานชีวิตให้ชัดเจนและใช้อย่างดีเป็นแนวทางการปฏิบัติร่วมกัน

นอกจากนี้ ควรมีการจัดการช่วยเหลือในลักษณะที่มีครอบครัวรองรับ (ครอบครัวอุปถัมภ์ / ครอบครัวทดแทน) มากขึ้น และการช่วยเหลือที่เน้นบริการที่เป็นปัจจัยพื้นฐาน การบำบัดรักษา และฟื้นฟูทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม

กล่าวโดยสรุป ลักษณะของการดำเนินกิจกรรมเพื่อการพัฒนาวิธีการดำเนินงานดังนี้

3.1 การปรับปรุงกระบวนการ ขั้นตอนการช่วยเหลือให้ครบถ้วนตามลักษณะทีมงานสหวิชาชีพ ซึ่งได้แก่การแสวงหาข้อเท็จจริง การพิจารณาหาแนวทางช่วยเหลือ การให้ความช่วยเหลือทั้งในลักษณะของการแทรกแซง เพื่อป้องกันหรือแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า การบำบัดฟื้นฟูและการให้ความช่วยเหลืออื่น ๆ (รวมถึงในด้านกฎหมาย) การส่งเด็กคืนสู่สังคม และการติดตามประเมินผล

3.2 การกำหนดแนวทางการประสานงานภายในทีมงานสหวิชาชีพและขั้นตอนการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง

4. การพัฒนาทางวิชาการ เนื่องจากการทำงานในปัจจุบันมีความตื่นตัวในการทำงานที่เป็นระบบ มีหลักการเหตุผล และข้อมูลสนับสนุนอย่างถูกต้องชัดเจน หากมีการศึกษาวิจัยหรือค้นคว้าในรูปแบบต่าง ๆ ของนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้มีประสบการณ์ เป็นพื้นฐานสำหรับการนำไปอ้างอิง เผยแพร่ หรือปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน ผลการศึกษาก็จะมีคุณค่ายิ่ง ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างบางคนจึงเห็นว่าการส่งเสริมให้เกิดความเคลื่อนไหวในทางวิชาการร่วมกับสถาบันการศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งการรวบรวมผลงานที่มีอยู่อย่างกระจัดกระจายให้เป็นระบบ จะเป็นแนวทางพื้นฐานที่สำคัญในการกระตุ้นและเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง รวมถึงประชาชนทั่วไป จนเกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าความสำคัญของการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมได้อีกทางหนึ่ง

ดังนั้นลักษณะการดำเนินงานที่ให้สอดคล้องตามแนวทางการพัฒนาทางวิชาการ ควรประกอบด้วย

4.1 การพัฒนากลไกเพื่อการส่งเสริมการดำเนินงานในด้านการรวบรวมผลงานการศึกษาวิจัย การสนับสนุนเงินทุนด้านการศึกษาวิจัย การจัดระบบ เช่น การสืบค้นข้อเท็จจริง การวิเคราะห์และประมวล เผยแพร่ ประสานงานความร่วมมือ (ในระดับภูมิภาคหรือระดับประเทศ)

4.2 การกำหนดหัวข้อการศึกษาวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อการนำไปปฏิบัติได้ อาทิ ความเป็นไปได้ในกระบวนการคืนเด็กกลับสู่ครอบครัว ผลกระทบต่อเด็กและครอบครัว ต่อมาตรการแยกเด็กออกจากครอบครัว ทัศนคติของบุคลากรแต่ละวิชาชีพต่อปัญหาเด็กถูกกระทำทารุณกรรม (จนถึงผู้นำชุมชน วัด) การศึกษาดัชนีชี้วัดในด้านต่าง ๆ เพื่อใช้ตรวจสอบ ติดตามผลให้เป็นมาตรฐาน การประเมินความเสี่ยงเกี่ยวกับตัวเด็กในด้านพฤติกรรม จิตใจ สังคม และการศึกษาวิจัยที่จะช่วยส่งเสริมผลักดันในด้านกฎหมาย ด้านการจัดบริการ รองรับให้มีความเหมาะสม ครบวงจร รวมถึงการรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการทารุณกรรม

สังคมนั้นว่า ในแต่ละกรณีมีรูปแบบอย่างไร สาเหตุ แนวทางแก้ไข ช่วยเหลือป้องกันแต่ ละกรณีควรเป็นอย่างไร เป็นต้น

4.3 การส่งเสริมด้านการจัดหลักสูตรในสถาบันการศึกษา โดยเฉพาะในส่วน ที่เกี่ยวกับความรู้เรื่องครอบครัวศึกษา ประกอบด้วยความสัมพันธ์ระหว่างพ่อ-แม่-ลูก การ เลี้ยงดูบุตรเบื้องต้น การสร้างสวัสดิภาพแก่เด็กในครอบครัว เพื่อเป็นประโยชน์ต่อเด็กและ ครอบครัวในอนาคต ทั้งนี้ควรมีเนื้อหาต่อเนื่องกันตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา

4.4 การจัดระบบข้อมูล และรายงานประเมินผล ซึ่งหมายถึงการรวบรวม จัด เก็บ วิเคราะห์ ปัญหา วิธีการและแหล่งช่วยเหลือ รวมถึงแบบฟอร์มต่าง ๆ เพื่อให้มีความ พร้อมเป็นประโยชน์ต่อการเผยแพร่ประสานงาน

5. การพัฒนาการบริหาร กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า การบริหารจัดการเป็นแนวทาง สำคัญในการปฏิบัติงาน ต้องมีการกำหนดแนวนโยบายที่ชัดเจน มีเป้าหมายโดยรวมที่ครอบคลุม ในทุกปัจจัยการบริหารอย่างทั่วถึงและเป็นเอกภาพ กำหนดบทบาทหน้าที่และจัดทำ กรอบมาตรฐานการปฏิบัติงานหรือเกณฑ์ชี้วัดในด้านศักยภาพเด็ก เกณฑ์วินิจฉัยความ สัมพันธ์ระหว่างเด็กและครอบครัว เป็นต้น ตลอดจนการพัฒนาบุคลากรด้านความรู้ ทักษะ พิเศษ การสร้างผู้เชี่ยวชาญในสายการปฏิบัติที่สามารถเข้าถึงปัญหาได้ครอบคลุมทั้ง ภายภาพ จิตใจ ครอบครัว และสังคม ซึ่งการดำเนินการตามแนวทางการพัฒนาการบริหาร ควรประกอบด้วย

5.1 การกำหนดนโยบายที่ชัดเจนแน่นอน ความมองการบริหารการช่วยเหลือ เด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมโดยภาพรวม ครอบคลุมปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างหลากหลาย ทั้งใน ระดับจุลภาค และมหภาค โดยเน้นเป้าหมายที่คน ครอบครัว และสังคม ในส่วนของสาระ สำคัญเน้นในกิจกรรมที่สามารถเข้าถึงการสร้างคุณธรรม และวัฒนธรรม เชื่อมโยงความ สัมพันธ์ให้ถึงชุมชน และปัจจัยแวดล้อมทางสังคมได้ การมุ่งเน้นให้เอกชน ชุมชน เป็นองค์กร

ปฏิบัติ ส่วนรัฐเป็นผู้ส่งเสริม สนับสนุน ประสานงาน การปรับปรุงกฎ ระเบียบข้อบังคับให้ ส่งเสริมความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน

5.2 การกำหนดโครงสร้างและกลไก ในประเด็นสำคัญที่เกี่ยวกับการปรับปรุงหลักเกณฑ์มาตรฐานการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพ การปรับปรุงเกณฑ์มาตรฐานชีวิต การจัดบริการและช่วยเหลือเด็กในด้านสังคมและการแพทย์ การปรับปรุงเกณฑ์มาตรฐานชีวิตในด้านการพัฒนาปัจจัยแวดล้อม และระบบการบริหาร การจัดตั้งศูนย์ประสานงาน (ข้อมูล การศึกษาวิจัย และรายงานประเมินผล) การพิจารณากำหนดคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ ออกใบอนุญาตหรือใบรับรองในการจัดตั้งองค์กรเอกชน และบุคลากรวิชาชีพผู้ปฏิบัติงานด้านเด็กถูกกระทำทารุณกรรม และการปรับปรุงโครงสร้างรองรับการดำเนินงานในลักษณะวิชาชีพ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

5.3 การพัฒนาและบริหารทรัพยากรบุคคล ประกอบด้วย

5.3.1 การฝึกอบรมด้านเทคนิคปฏิบัติด้านต่าง ๆ เช่น ขั้นตอนวิธีการช่วยเหลือเด็กอย่างครบวงจร กฎหมาย ระเบียบปฏิบัติ เกณฑ์มาตรฐานชีวิตการปฏิบัติงาน การประเมินทางสังคม เทคนิคการแสวงหาข้อเท็จจริง การให้คำปรึกษาแนะนำ การฟื้นฟูสุขภาพจิตและปรับเปลี่ยนพฤติกรรม วิธีการประสานเครือข่ายและทีมงานสหวิชาชีพ และการรายงานประเมินผล เป็นต้น รวมถึงการฝึกอบรมอาสาสมัครเฝ้าระวังสังคมตลอดจนการประชุมสัมมนาผู้บริหารระดับสูงและระดับกลาง ในลักษณะที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ โดยมุ่งเน้นทั้งในเชิงวิชาการและการบริหารงาน เพื่อให้สอดคล้องกับระบบการบริหารงานช่วยเหลือเด็ก ทั้งในด้านการวางแผน การมอบหมายงาน การกำกับดูแล และการสรุปรายงานผลการดำเนินงานโดยภาพรวม

5.3.2 การจัดทำเอกสารคู่มือปฏิบัติงาน และคู่มือเครือข่ายองค์กรทำงานด้านเด็ก เพื่อให้ส่งเสริมการปฏิบัติงาน

5.3.3 การบริหารบุคคลในด้านการกำหนดคุณสมบัติหลักเกณฑ์สำหรับบุคลากรวิชาชีพ การกำหนดบทบาทการเป็นผู้นำการช่วยเหลือของนักสังคมสงเคราะห์ให้

สอดคล้องตามบทบาทในทุกขั้นตอนการช่วยเหลือ และการกำหนดคุณสมบัติและติดตามผล การพัฒนาบุคลากรโดยใกล้ชิด

5.4 การปรับปรุงด้านกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติ ประกอบด้วย

5.4.1 การปรับปรุงบทบัญญัติการรับรองสิทธิและคุ้มครองสิทธิเด็ก และ ผู้ปฏิบัติงาน อาทิ การแยกเด็กจากครอบครัว การกำหนดแนวทางการปฏิบัติ

5.4.2 การกำหนดนโยบายการส่งเสริมและปฏิบัติงานด้านเด็กที่ชัดเจน ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในด้านกฎหมาย

ส่วนที่ 5 บทบาทและแนวทางการดำเนินงานของกรมประชาสงเคราะห์ ในการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ที่ถูกทารุณกรรม

จากแนวทางหลักทั้ง 5 ประการดังกล่าว อันได้แก่ แนวทางการพัฒนา ส่งเสริมค่านิยมและวัฒนธรรม การพัฒนาการมีส่วนร่วม และการส่งเสริมประสานงานเครือข่าย การพัฒนาวิธีการดำเนินงาน การพัฒนาทางวิชาการ และการพัฒนาการบริหาร หมายถึงขอบเขตอันเป็นภารกิจที่องค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องพึงดำเนินการให้สอดคล้อง จึงจะเกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็กที่ถูกทารุณกรรม และการดำเนินงานด้านนี้ อย่างไรก็ตาม แต่ละองค์กรที่เกี่ยวข้องจะมุ่งเน้นปฏิบัติในแนวทางใดแนวทางหนึ่งหรือบางส่วน ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ เป้าหมายและบทบาทการดำเนินงานขององค์กรนั้น ๆ

ในส่วนของกรมประชาสงเคราะห์ ซึ่งเป็นองค์กรหลักขององค์กรหนึ่งของรัฐในการดูแลเด็กที่ถูกทารุณกรรมนั้น จากการศึกษาพบว่า บทบาทที่กรมประชาสงเคราะห์ จะดำเนินการ ควรเป็นบทบาทของการเป็นผู้ประสานงาน เป็นผู้ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ วิชาการ และบุคลากร ตลอดจนเป็นศูนย์กลางในการกำหนดนโยบาย รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ดังความคิดเห็นที่กลุ่มตัวอย่างได้แสดงไว้ดังนี้

"...กรมประชาสงเคราะห์ควรเป็น center ในการดำเนินงานด้านนี้ ตั้งแต่การประสานหน่วยงานต่าง ๆ มาดูสิว่าการช่วยเหลือเด็กจะ ทำอย่างไร นโยบายป้องกัน ดูแล พิณฑู มีอะไร รวบรวมเสนอเป็น นโยบายหลักด้านนี้ไป..."

"... กรมต้องเป็น monitor ที่สำคัญ คือ เป็นผู้ส่งต่อ เป็นผู้ยินยอม เป็นผู้ reform ติดตาม ถือเป็นเจ้าของเรื่อง.."

"...ประชาสงเคราะห์มีอยู่ทุกจังหวัด เป็นตัวประสานในเรื่องนี้ได้ เวลาเกิด case เกิดขึ้น จะต้องส่งต่อที่ไหน ประสานกับใคร กรม ต้องทำต้องรู้ ต้องสร้างเครือข่ายการดำเนินงานให้ได้..."

"...บทบาทของกรมประชาสงเคราะห์ตรงนี้ การส่งเด็กเข้าสถาน สงเคราะห์ไม่ใช่คำตอบแรก... กรมจะต้องให้เอกชนมีส่วนร่วมใน การทำงานมากขึ้น สนับสนุนเงินทุนด้านการดำเนินงาน สถาน สงเคราะห์ต้องมีขนาดเล็กลง มีการกำหนดกระบวนการบำบัด รักษา พิณฑู อย่างครบวงจร ต้องสร้างมาตรฐานการทำงาน ออก ใบรับรองหน่วยงาน ตรวจสอบการทำงาน เพิกถอนใบอนุญาต ต่าง ๆ เหล่านี้..."

จากผลการศึกษาดังกล่าว จึงสามารถสรุปบทบาทหลักของกรม ประชาสงเคราะห์ในการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมได้เป็นดังนี้

1. บทบาทในการเป็นศูนย์รวบรวมข้อมูลและกำหนดนโยบายในภาพ รวม โดยจะต้องประสานงานรวมความคิดทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เกิดเป็นนโยบายจาก การมองภาพรวมทั้งหมดที่ชัดเจน ครบถ้วน เป็นเอกภาพ ตลอดจนรวบรวมสถิติ ข้อมูล การ ดำเนินงานต่าง ๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องด้วย โดยมีแนวทางดำเนินการดังนี้

- กำหนดทิศทางเป้าหมายในภาพรวมของกรรดำเนินงาน
- จัดทำกรอบมาตรฐานหรือเกณฑ์ชี้วัดในการดำเนินงานช่วยเหลือ และคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรม

- ศึกษารวบรวมผลงานวิจัย
- จัดระบบข้อมูลและการทำรายงาน

2. บทบาทในการเป็นศูนย์กลางในการส่งเสริม สนับสนุน และประสานงาน โดยมีแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมและส่งเสริมประสานงานเครือข่ายดังนี้

- กำหนดโครงสร้างบทบาทหน้าที่ในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- ประสานข้อมูลและการปฏิบัติงานร่วมกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- ประสานการรณรงค์ทางสังคมกับสื่อมวลชน ชุมชน ห้างถิ่น และหน่วยงานต่าง ๆ
- สนับสนุนด้านงบประมาณ บุคลากรและอื่นๆ แก่องค์กรเครือข่ายและชุมชน
- ประสานงานปรับปรุงกฎหมาย และระเบียบวิธีปฏิบัติ
- ประสานการจัดทีมงานสหวิชาชีพในการช่วยเหลือเด็ก

3. บทบาทในการเป็นศูนย์กลางการพัฒนาทรัพยากรบุคคลด้านสวัสดิภาพเด็ก ซึ่งแนวทางการดำเนินงานในส่วนนี้ประกอบไปด้วย

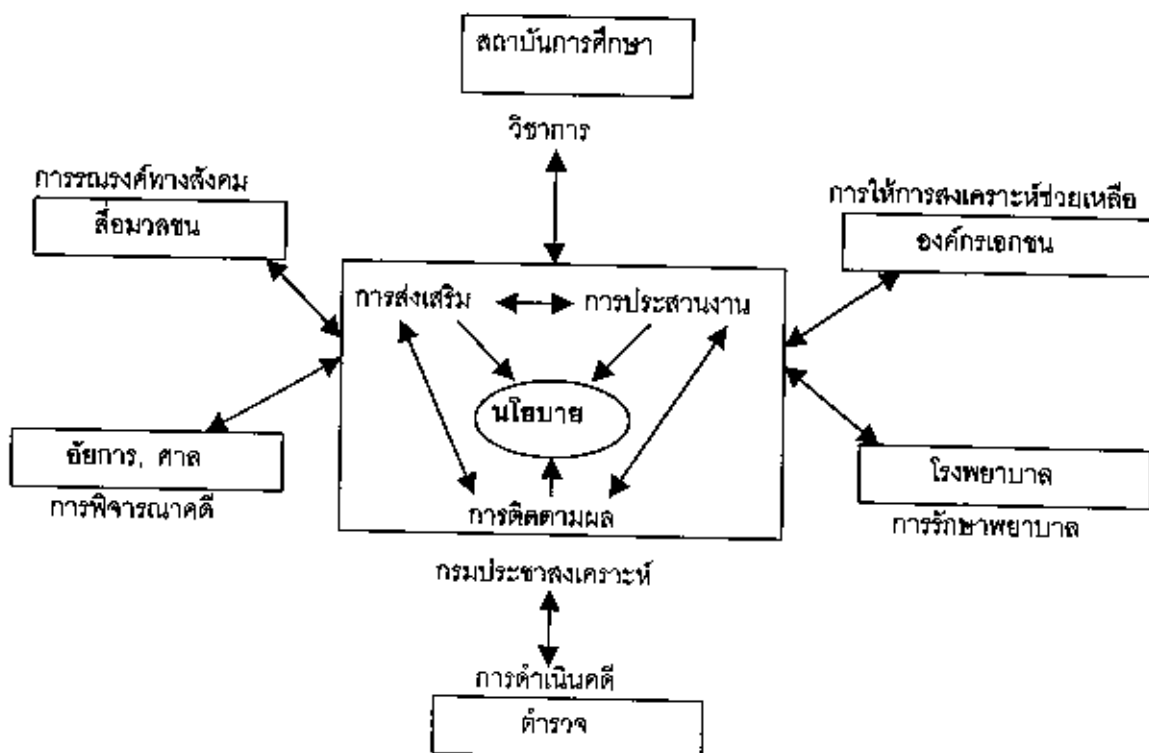
- พัฒนาบุคลากรด้านการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก
- กำหนดคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ในการออกใบอนุญาต และการเพิกถอนใบอนุญาตของนักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพ
- กำหนดกรอบมาตรฐานเกณฑ์ชี้วัดในการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก

กล่าวโดยสรุป บทบาทสำคัญที่กรมประชาสงเคราะห์จะต้องดำเนินการคือ เป็นศูนย์กลางประสานและติดตามดูแลการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม ร่วมกับ

หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องในส่วนต่าง ๆ ดังปรากฏในภาพที่ 1 ซึ่งแสดงถึงลักษณะการประสานความร่วมมือระหว่างกรมประชาสงเคราะห์กับองค์กรเครือข่ายในการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรม

นอกจากนี้ จากการวิเคราะห์ผลการศึกษา พบว่า บทบาทหน้าที่สำคัญของกรมประชาสงเคราะห์ที่ต้องเร่งดำเนินการในขั้นแรกคือ การแก้ไขปัญหาการดำเนินงานในกระบวนการช่วยเหลือที่ขาดการประสานงานของแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยกลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นว่าการทำงานสหวิชาชีพจะเป็นแนวทางการปฏิบัติงานที่ครบวงจรและเด็กได้รับการช่วยเหลือคุ้มครองในทุกกระบวนการจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงได้วิเคราะห์แนวทางการดำเนินงานสหวิชาชีพที่กรมประชาสงเคราะห์จะต้องมีส่วนสำคัญและผลักดันให้มีการดำเนินการด้านนี้ในทุกภูมิภาคดังนี้

ภาพที่ 1 : แสดงถึงลักษณะการประสานความร่วมมือระหว่างกรมประชาสงเคราะห์กับองค์กรเครือข่ายในการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก

แนวทางการทำงานสหวิชาชีพในการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพ เด็กที่ถูกทารุณกรรม

จากผลการศึกษาข้างต้นพบว่า ในปัจจุบันการดำเนินงานช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่จะเป็นในลักษณะการบำบัดรักษาเฉพาะหน้า โดยขาดการประสานการดำเนินงานระหว่างหน่วยงานและนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง ทั้งด้านสาธารณสุข กฎหมาย และสังคมสงเคราะห์ ซึ่งส่งผลให้การดำเนินงานในภาพรวมไม่ประสพผลเท่าใดนัก เด็กยังไม่ได้รับการช่วยเหลือคุ้มครองอย่างที่พึงจะได้รับ นอกจากนี้ ในส่วนของการศึกษาด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม กลุ่มตัวอย่างได้แสดงทัศนะว่าการพัฒนางานในส่วนนี้ ควรจะนำเอาการดำเนินงานสหวิชาชีพ (Multidisciplinary Team) ซึ่งเป็นกระบวนการที่นำเอาผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องในหลายวิชาชีพ มาร่วมกันพิจารณาศึกษาหาแนวทางการช่วยเหลือเด็ก การวางแผนช่วยเหลือเป็นระยะ จนกว่าเด็กจะมีหลักประกันว่าปลอดภัยและสามารถช่วยเหลือตนเองได้

การทำงานสหวิชาชีพในการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมในสังคมไทย ได้มีการดำเนินการบ้างแล้วในบางหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเริ่มเมื่อประมาณ 2 ปีที่ผ่านมา ส่วนใหญ่จะสร้างทีมงานในเขตกรุงเทพมหานคร โดยใช้โรงพยาบาลเป็นศูนย์กลางปฏิบัติงาน สำหรับต่างจังหวัดเริ่มทดลองที่จังหวัดปทุมธานี และจังหวัดเชียงใหม่ อย่างไรก็ตามผลการศึกษาของจิราภา ชมชื่นจิตต์ พบว่า ผู้ที่ทำงานสหวิชาชีพบางคนยังขาดความรู้ ทักษะเฉพาะบางอย่าง หลายคนยังขาดความรู้ความเข้าใจในขอบเขตหน้าที่ และภาวะความรับผิดชอบของวิชาชีพอื่น ยิ่งไปกว่านั้นนโยบายการปฏิบัติงานด้านนี้ของหน่วยงานต้นสังกัดยังไม่ชัดเจน จึงทำให้การดำเนินงานของด้านนี้มีอุปสรรคบ้าง ในขณะที่การดำเนินงานขององค์กรชุมชนช่วยเหลือเด็ก (Children Aid Society หรือ CAS) ของประเทศแคนาดา ซึ่งเป็นศูนย์กลางการทำงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม ที่มีอำนาจดำเนินงานตามกฎหมาย ได้มีรูปแบบการทำงานสหวิชาชีพที่ชัดเจน มีข้อตกลงของการทำงานร่วมกัน (Protocal) ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จึงทำให้งานประสบความสำเร็จและได้รับการยอมรับจากประชาชนทั่วไปว่าเป็นแนวทางที่ดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้นแนวทางการปฏิบัติงานสหวิชาชีพที่สามารถนำมาปรับใช้ให้เกิดเป็นรูปธรรมในสังคมไทย ควรมีองค์กรที่เป็นหน่วยงานกลางในการประสานการดำเนินงานเช่นเดียวกับ CAS ของแคนาดา ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าองค์กรที่จะเป็นหน่วยประสานการดำเนินงานนี้ ควรเป็นกรมประชาสงเคราะห์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของจิราภิชมชื่นจิตต์ ที่พบว่า ศูนย์กลางในการปฏิบัติงานควรอยู่ที่นักสังคมสงเคราะห์ นอกจากนี้โดยบทบาทหน้าที่รับผิดชอบแล้ว กรมประชาสงเคราะห์มีหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กด้วย

การดำเนินงานดังกล่าว กรมประชาสงเคราะห์จึงต้องเป็นผู้ผลักดันให้เกิดที่มงานสหวิชาชีพขึ้น โดยประสานงานกับผู้บังคับบัญชาในระดับสูงของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด กระทรวงสาธารณสุข กรุงเทพมหานคร และองค์กรต่าง ๆ เช่น มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก มูลนิธิคุ้มครองเด็ก และสหทัยมูลนิธิ เป็นต้น ในการที่จะประสานนโยบายและแผนการปฏิบัติงานร่วมกันที่ชัดเจนในภาพรวม ซึ่งหน่วยงานดังกล่าวหลายหน่วยงานก็มีทีมสหวิชาชีพภายใน หรือมีหน่วยงานด้านคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กอยู่แล้ว โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร ในส่วนของสำนักแพทย์ และสำนักอนามัย ศูนย์พิทักษ์เด็ก เยาวชน และสตรี ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และสำนักงานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน ของสำนักงานอัยการสูงสุด เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อตกลงและเป็นการยอมรับเบื้องต้นระดับนโยบายในการทำงานสหวิชาชีพ เพื่อช่วยเหลือและคุ้มครองเด็กที่ถูกทารุณกรรมระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนของหน่วยปฏิบัตินั้น จะต้องพร้อมที่จะรับนโยบายมาดำเนินการต่อด้วยการเตรียมหน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องนี้โดยตรง และเตรียมคนที่จะทำงานด้านนี้ให้พร้อม ซึ่งจากผลการศึกษาข้างต้นชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาบุคลากรเป็นเรื่องสำคัญ กลุ่มตัวอย่างหลายคนแสดงทัศนะว่า นักวิชาชีพที่เกี่ยวข้องยังขาดความรู้ ทักษะในเรื่องงานของตน รวม

ถึงการขาดอัตรากำลังของบางวิชาชีพ อาทิ จิตแพทย์เด็ก แพทย์นิติเวช และนักสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น บุคลากรที่เกี่ยวข้องจึงต้องได้รับการพัฒนาอย่างครบถ้วน ตามกระบวนการปฏิบัติงานวิชาชีพ รวมถึงความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการทำงานสหวิชาชีพด้วย สำหรับกรมประชาสงเคราะห์นั้น กองคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กมีหน้าที่โดยตรงในการทำงานด้านนี้ ต้องเป็นหน่วยปฏิบัติประสานงานกับองค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยมีนักสังคมสงเคราะห์ของกองเป็นผู้ปฏิบัติงานสหวิชาชีพ ซึ่งงานสหวิชาชีพเพื่อช่วยเหลือเด็กนั้นจะต้องเป็นลักษณะบูรณาการ กล่าวคือ การตัดสินใจดำเนินการใด ๆ ก็มติดอกกันที่จากทีมงานและสมาชิกในทีมต่างพึ่งพาซึ่งกันและกัน โดยมุ่งเน้นกระบวนการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ศูนย์กลางในการดำเนินงานอาจใช้หน่วยงานของกรมประชาสงเคราะห์ หรือโรงพยาบาลเป็นศูนย์กลางได้ โดยต้องตกลงกันในเบื้องต้น

ทางด้านหน่วยงานสหวิชาชีพเพื่อช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กในต่างจังหวัดนั้น สามารถดำเนินการได้โดยตั้งเป็นคณะทำงานของจังหวัด มีประชาสงเคราะห์จังหวัดเป็นเลขานุการคณะทำงาน หน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องและร่วมเป็นคณะทำงาน ประกอบด้วย กองกำกับการตำรวจภูธรจังหวัด สถานีตำรวจภูธร สำนักงานอัยการจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด โรงพยาบาลประจำจังหวัด สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด องค์กรเอกชน และหน่วยงานอื่นในจังหวัดที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้หน่วยงานที่อยู่ในคณะทำงานจะต้องมีเจ้าหน้าที่ประจำทำงานด้านช่วยเหลือคุ้มครองเด็กอย่างน้อย 1 คน และทุกคนในทีมสหวิชาชีพควรได้รับการพัฒนาความรู้ ทักษะ ตามกระบวนการปฏิบัติงานวิชาชีพ ตลอดจนความรู้ความเข้าใจในการทำงานสหวิชาชีพด้วย ซึ่งการทำงานส่วนนี้ในขั้นแรกอาจนำผลการดำเนินงานของจังหวัดเชียงใหม่ และปทุมธานีมาเป็นแนวทางดำเนินการและปรับให้เข้ากับการทำงานในแต่ละจังหวัดต่อไป

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “แนวทางการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรม” เป็นการศึกษาถึงสถานการณ์เกี่ยวกับการกระทำทารุณกรรมเด็กในสังคมไทย การดำเนินงานช่วยเหลือขององค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งของภาครัฐและเอกชน ตลอดจนปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการดำเนินงานในภาพรวม เพื่อแสดงให้เห็นถึงสภาพของการช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรม ปัญหาที่พบ แล้วจึงวิเคราะห์สรุป เพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางในการดำเนินงานที่เหมาะสม ครอบคลุมและเกี่ยวข้องในทุกองค์กรที่รับผิดชอบ รวมถึงแนวทางการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของกรมประชาสงเคราะห์ให้สอดคล้องกับทิศทางดังกล่าว และสามารถเชื่อมประสานการปฏิบัติงานร่วมกับองค์กรเครือข่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มุ่งเน้นไปที่การนำเสนอประสบการณ์ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมของผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน รวม 20 คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร นักวิชาการ แพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ ตำรวจ อัยการ ผู้พิพากษา และผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยการศึกษาใช้วิธีการทั้งศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ รวมถึงการขอข้อมูลเพิ่มเติมทางโทรศัพท์ เพื่อให้ได้ข้อมูลมาอย่างถูกต้อง และครอบคลุมเนื้อหาในส่วนที่จะทำการศึกษาให้มากที่สุด

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูล และเอกสารต่าง ๆ ประกอบกับความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง ที่เกี่ยวกับแนวคิดและมาตรการ ทั้งในส่วนของการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรม พบว่า สถานการณ์เกี่ยวกับการกระทำทารุณกรรมเด็กใน

สังคมไทยนั้น มีมานานแล้วแต่ไม่ได้รับการเปิดเผยเท่าที่ควร เด็กถูกระทำทารุณกรรมทั้งตัวร่างกาย จิตใจ และทางเพศ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำจากบุคคลภายใน หรือภายนอกครอบครัว นับวันจะมีจำนวนมากขึ้น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสภาพสังคมในปัจจุบันที่มีความแตกต่างไปจากอดีต ขณะที่ทรัพยากรธรรมชาติมีอยู่อย่างจำกัด และกำลังลดลงเป็นลำดับ ประชากรก่อกำเนิดขึ้น มีความเจริญทางด้านวัตถุสูง หันไปทำงานนอกบ้าน ความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัวจึงไม่อาจผูกพันใกล้ชิดเช่นสังคมในอดีต “เด็ก” จึงกลายเป็นผู้ที่รับเคราะห์หนักที่สุด ประกอบกับความก้าวหน้าและความรวดเร็วของสื่อมวลชนในการนำเสนอข่าวสาร และการที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้ความสำคัญกับปัญหาด้านนี้ และยื่นมือเข้ามาดูแลช่วยเหลือมากขึ้น จึงทำให้ปัญหานี้ได้รับความสนใจมากขึ้น ทั้งในระดับประเทศและระดับสากล ตลอดจนข้อมูลที่ปรากฏนั้นพบว่า การทารุณกรรมเด็กมีรูปแบบวิธีการกระทำทารุณกรรมที่โหดร้ายและพิศดารขึ้นด้วย ซึ่งการกระทำนั้นนอกจากจะส่งผลกระทบต่อทางด้านร่างกายแล้ว ยังส่งผลถึงสภาพจิตใจและบุคลิกภาพด้านต่าง ๆ ที่เด็กจะต้องเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในภายภาคหน้า ผลของการที่เด็กถูกทารุณกรรม อาจเป็นปัจจัยในการหล่อหลอมบุคลิกอันไม่พึงประสงค์และบั่นทอนศักยภาพในการพัฒนาตัวเองของเด็ก รวมทั้งอาจนำไปสู่ปัญหาสังคมในระดับกว้างออกไป

เมื่อพิจารณาถึงการดำเนินงานช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก พบว่าสภาพพื้นฐานทางด้านครอบครัว ชุมชน และสังคม ยังมีแนวคิดที่เป็นค่านิยมดั้งเดิมในสังคมคือ มองลูกหรือเด็กเป็นสมบัติของพ่อ-แม่ อันส่งผลต่อการใช้อำนาจในการเลี้ยงดูของพ่อแม่ ตลอดจนการลงโทษ การทำร้ายร่างกาย-จิตใจอย่างไม่รู้สึกรู้ชาติ และเป็นอุปสรรคสำคัญในการที่บุคคลภายนอกเข้าไปให้ความช่วยเหลือ นอกจากนี้ สภาพสังคมโดยรวมยังแสดงให้เห็นว่าคนในสังคมยังขาดการมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบในการดูแลเด็กร่วมกันในฐานะเด็กเป็นปัจเจกชน อันเป็นผลจากการขาดความรู้ความเข้าใจ และยึดติดในค่านิยม “เป็นเรื่องภายในครอบครัว” ทำให้มาตรการการรณรงค์ป้องกันปัญหาดังกล่าวด้วยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนจึงมีเป็นส่วนน้อย และไม่ครอบคลุมในทุกชุมชน

ในส่วนของงานแก้ไขปัญหานี้ ซึ่งเป็นการดำเนินงานของนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบไปด้วย

1. บุคลากรด้านสาธารณสุข เช่น กุมารแพทย์ สูตินรีแพทย์ แพทย์นิติเวช จิตแพทย์เด็ก พยาบาล นักจิตวิทยา และนักสังคมสงเคราะห์ของโรงพยาบาล
2. บุคลากรด้านสังคมสงเคราะห์ ได้แก่ นักสังคมสงเคราะห์ของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน
3. บุคลากรด้านกฎหมาย ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานอัยการ ผู้พิพากษา และนักกฎหมาย

พบว่า การปฏิบัติงานช่วยเหลือของนักวิชาชีพเหล่านี้ เป็นไปในลักษณะงานที่เข้าไปแก้ไขปัญหเฉพาะตัวของเด็กในแต่ละราย ยังคงเป็นการแก้ปัญหาแบบแยกส่วน ต่างคนต่างทำ แก้ปัญหาเฉพาะหน้าไปตามสภาพ หรืออีกนัยหนึ่งคือ เป็นการทำงานในเชิงรับมากกว่าเชิงรุก ซึ่งไม่สามารถลดปัญหาการกระทำทารุณกรรมเด็กลงได้ นอกจากนี้งานเชิงรับที่ดำเนินการอยู่ ก็ยังไม่สมบูรณ์และสอดคล้องกับความต้องการของผู้ถูกกระทำ เพราะส่วนใหญ่เป็นเพียงงานให้บริการด้านสังคมสงเคราะห์เฉพาะหน้าในระยะวิกฤติ อันได้แก่ การให้ที่พักอาศัย อาหาร และสิ่งจำเป็นอื่น ๆ รวมทั้งการให้การรักษาให้คำปรึกษาช่วยเหลือเพียงบางส่วนของบริการด้านการแพทย์ และกฎหมายเท่านั้น ส่วนกระบวนการบำบัดฟื้นฟู และการติดตามผลยังมีน้อยมาก

อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานในส่วนของงานแก้ไขนี้กลุ่มผู้ประกอบวิชาชีพต่าง ๆ ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับเด็กหลายฝ่ายได้เริ่มเล็งเห็นถึงปัญหา วิธีการดำเนินงานช่วยเหลือตลอดจนปัญหาและผลกระทบที่ตามมาจากการที่เด็กถูกกระทำในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งจะส่งผลในระยะยาวต่อไปในอนาคต ประกอบกับระยะหลังได้มีการนำความรู้และวิทยาการใหม่ที่ได้ผลจากต่างประเทศ เข้ามาใช้ในการปฏิบัติงานมากขึ้น อาทิ การจัดตั้งศูนย์ให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมเป็นการเฉพาะขึ้นหลายแห่ง เพื่อให้เด็กกลุ่มนี้ได้รับบริการที่เหมาะสม

สมทั้งการแพทย์ สังคมสงเคราะห์ และกฎหมาย โดยมีการประสานเพื่อส่งต่อข้อมูลระหว่างผู้เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ และมีการปฏิบัติงานร่วมกันเป็นทีมของผู้เกี่ยวข้อง เรียกว่า การปฏิบัติงานสหวิชาชีพ ซึ่งเริ่มมีการดำเนินงานในบางหน่วยงานมาแล้ว 2-3 ปี และทุกฝ่ายเห็นว่าการทำงานแบบสหวิชาชีพนี้จะเป็นผลดีต่อการให้ความช่วยเหลือเด็กอย่างมีประสิทธิภาพ แม้ในขณะนี้จะมีข้อจำกัดโดยเฉพาะในส่วนนโยบายที่ไม่ชัดเจนของหน่วยงานต้นสังกัดบางแห่งของผู้เกี่ยวข้องในกรณีนี้อยู่บ้างก็ตาม

สำหรับประเด็นปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมของสังคมไทยในปัจจุบัน สามารถประมวลสรุปได้เป็น 3 ประเด็น ได้แก่ ปัญหาด้านเทคนิค วิธีปฏิบัติ และการจัดบริการ ปัญหาด้านกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรม และปัญหาด้านระบบการบริหารเพื่อการพัฒนา

1. **ปัญหาด้านเทคนิค วิธีปฏิบัติ และการจัดบริการ** ประกอบไปด้วยการขาดกระบวนการเฝ้าระวัง เพื่อการป้องกันการละเมิดสิทธิเด็ก ทำให้การรับรู้หรือรับแจ้งเหตุล่าช้า และหลังจากเกิดเหตุการณ์แล้ว การขาดบริการรองรับในด้านต่าง ๆ อย่างครบวงจร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการบำบัดฟื้นฟู และติดตามผลการช่วยเหลือ ตลอดจนการวิเคราะห์หาแนวทางช่วยเหลือเด็กที่ขาดข้อมูลเชื่อมโยงระหว่างสาขาวิชาชีพต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. **ปัญหาด้านกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรม** ซึ่งในการดำเนินงานช่วยเหลือเด็กนั้นมีความสัมพันธ์กับกระบวนการทางกฎหมายในเรื่องของการแยกเด็กออกจากครอบครัวเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพ การนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ ตลอดจนการคุ้มครองส่งเสริมผู้ปฏิบัติงาน อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า ยังขาดกฎหมายสนับสนุนที่เอื้อต่อการทำงานของผู้ปฏิบัติ อาทิ กฎหมายที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ทั้งภาครัฐและเอกชนเข้าแทรกแซงและช่วยเหลือเด็กได้ทันทีที่เกิดปัญหา รวมถึง กฎหมายแจ้งเหตุและกฎหมายที่ควบคุมการนำเสนอมูลข่าวสาร ความรุนแรง และอาชญากรรมต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ยังขาดนิติกรประจำหน่วยงานด้านการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กเป็นการเฉพาะด้วย

3. ปัญหาเกี่ยวกับระบบการบริหารเพื่อการพัฒนา เนื่องจากกระบวนการดำเนินงานช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมมีองค์ประกอบด้านการบริหารมากมาย ทั้งที่เกี่ยวกับตัวเด็ก ครอบครัว ชุมชน วิธีการปฏิบัติงาน บุคลากร ตลอดจนหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ล้วนเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานเพื่อช่วยเหลือเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่จากการศึกษาพบว่า การบริหารงานด้านนี้ยังประสบกับปัญหาสำคัญ ๆ อาทิ การขาดนโยบายการดำเนินงานที่ชัดเจน ครอบคลุม และเป็นเอกภาพของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องขาดความรู้ ทักษะ ทักษะคติในการปฏิบัติงาน รวมถึงขาดการส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านความรู้ทักษะเฉพาะทาง เทคนิคพิเศษในการทำบทบาทหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพ ขาดอัตรากำลังนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง และที่สำคัญคือประเด็นปัญหาขาดการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง ทำให้การดำเนินการแก้ไขปัญหาเป็นลักษณะต่างคนต่างทำ ขั้นตอนการปฏิบัติงานจึงมีความซ้ำซ้อน เช่น การตรวจสอบข้อเท็จจริงด้านสังคม การแพทย์ การสืบสวนสอบสวน และพิจารณาคดี

ในเรื่องของปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมให้มีประสิทธิภาพนั้นกลุ่มตัวอย่างเห็นว่า ปัจจัยที่สำคัญและมีผลต่อการดำเนินงานช่วยเหลือมีดังนี้

1. ปัจจัยด้านแนวนโยบายและแผนงานที่จะต้องเกิดจากแนวคิดที่เป็นเอกภาพของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งนี้จะต้องมีการชี้แจงเผยแพร่ความเข้าใจกับทุกหน่วยงานให้ทั่วถึง

2. ปัจจัยด้านสถานการณ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ที่บุคคล สถาบัน และชุมชนต่าง ๆ จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาการกระทำทารุณกรรมเด็ก โดยมีการรณรงค์ให้สังคมช่วยสอดส่องดูแลปัญหานี้เป็นประจำ

3. *ปัจจัยความก้าวหน้าทางด้านวิชาการ* ซึ่งจะต้องมีการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ที่จะก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้เกี่ยวข้อง จนนำไปสู่การปฏิบัติได้ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนากระบวนการในการทำงานหรือพัฒนากลไกความร่วมมือในขั้นตอนต่าง ๆ การสืบค้นข้อเท็จจริงของทีมสหวิชาชีพเพื่อวางแผนการช่วยเหลือที่เหมาะสม การศึกษาความเป็นไปได้ในกระบวนการคืนเด็กสู่ครอบครัว เป็นต้น

4. *ปัจจัยมาตรฐานการปฏิบัติงานในแต่ละวิชาชีพ* ที่จะต้องมีเกณฑ์มาตรฐานในการปฏิบัติงานที่คำนึงถึงกระบวนการ ขั้นตอน และวิธีการทำงาน เพราะบุคลากรที่ทำงานด้านนี้จะต้องเป็นผู้มีความชำนาญ มีการสั่งสมประสบการณ์เฉพาะด้าน จึงจะทำให้งานมีประสิทธิภาพ

5. *ปัจจัยด้านกฎหมายและระเบียบปฏิบัติ* ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับแนวคิดหลักการทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนการปฏิบัติและบทบาทของผู้ปฏิบัติ

6. *ปัจจัยด้านการพัฒนาทรัพยากรบุคคล* ที่จะต้องมีการสนับสนุนให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องได้รับการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของการอบรมทักษะพิเศษเฉพาะทางแก่ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องทุกส่วน

7. *ปัจจัยด้านการกำหนดโครงสร้างและกลไกส่งเสริมการประสานงาน* ที่จะต้องมีการประสานเครือข่ายการทำงานทั้งภายใน และระหว่างหน่วยงานเสมอ ทั้งนี้ ควรมีการทำงานในลักษณะทีมสหวิชาชีพของผู้เชี่ยวชาญทุกหน่วยงานเป็นพื้นฐานสำคัญในการปฏิบัติงาน

ในส่วนของแนวทางการดำเนินงานช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมในอนาคตนั้น ประกอบด้วยแนวทางต่าง ๆ ดังนี้

1. *การรณรงค์ทางสังคม* ให้มีอาสาสมัครเฝ้าระวังทางสังคม เพื่อให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแก้ไข และตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาการทารุณกรรมเด็ก อาทิ การเผยแพร่ข้อมูลให้สังคมมีความตื่นตัว ร่วมกันทำหน้าที่ Social Watch และการเผยแพร่ให้

ครอบครัวยุติธรรม ครอบครัวยุติธรรม และสอนให้บุตรหลานระวังตัวจากภัยทางสังคม และไม่กระทำตนเป็นผู้ก่อปัญหาเอง ซึ่งการเผยแพร่รณรงค์ข้อเท็จจริงและสาเหตุการละเมิดสิทธิเด็ก นอกจากจะกระทำในลักษณะเป็นข่าวแล้ว อาจจะมีเพิ่มเติมในรูปแบบอื่น ๆ เช่น บทความ สารคดี และรายการสารระนำรัฐต่าง ๆ แทรกไปกับรายการประจำสถานีวิทยุโทรทัศน์ หรือคอลัมน์หนังสือพิมพ์ โดยการประสานงานถ่ายถอดข้อมูลให้ผู้รับผิดชอบรายการหรือคอลัมน์ดังกล่าว

2. พัฒนาการรวมตัวของหน่วยงานและผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน โดยการจัดฝึกอบรมสัมมนาแก่ผู้เกี่ยวข้องในทุกระดับ ทั้งระดับผู้บริหาร ระดับรอง และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ เพื่อเป็นการสร้างสัมพันธ์รู้จักกันในเบื้องต้นที่จะนำมาซึ่งความร่วมมือในการทำงานติดต่อประสานงานร่วมกัน

3. พัฒนาศักยภาพดำเนินงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมให้เป็นในลักษณะการทำงานสหวิชาชีพ ซึ่งสามารถทำได้โดยการให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะการทำงานสหวิชาชีพแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งพัฒนาบุคลากรในแต่ละวิชาชีพให้มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ตลอดจนทักษะพิเศษความเชี่ยวชาญและสายการปฏิบัติเฉพาะด้าน นอกจากนี้ จะต้องจัดทีมสหวิชาชีพในการทำงานเพื่อช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กทั้งภายในหน่วยงานและระหว่างหน่วยงาน

4. พัฒนาการทางด้านวิชาการโดยให้มีการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ และมีการศึกษาวิจัยค้นคว้าในรูปแบบต่าง ๆ ของนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้มีประสบการณ์เป็นพื้นฐานอ้างอิงในการไปปรับใช้ปฏิบัติงาน เช่น มีการรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการทารุณกรรมเด็ก เผยแพร่ให้สังคมทราบว่ามีรูปแบบและเนื้อหาอย่างไรบ้าง แต่ละกรณีมีสาเหตุมาจากอะไร และสาเหตุร่วมทุกกรณีมาจากอะไร แนวทางปฏิบัติในการป้องกันแก้ไข แต่ละกรณีควรเป็นอย่างไร รวมถึงการริเริ่มเพิ่มเติมหลักสูตรการศึกษาในส่วนของเรื่องความรู้เกี่ยวกับครอบครัวศึกษาที่ต่อเนื่องกัน ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ซึ่งประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร วิธีการเลี้ยง

ดูบุตรเบื้องต้น การสร้างสวัสดิภาพให้แก่เด็กในครอบครัว เป็นต้น เพื่อเป็นประโยชน์ต่อชีวิตครอบครัวและเด็กในอนาคต

5. พัฒนาระบบการบริหาร โดยมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน และมีการจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงาน ตลอดจนเกณฑ์มาตรฐานการปฏิบัติงานของนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง ทั้งด้านการแพทย์ สังคมสงเคราะห์ และกฎหมาย รวมถึงการจัดโครงสร้างทีมงานสหวิชาชีพภายในหน่วยงาน และการพัฒนาทรัพยากรบุคคลด้วย

สุดท้ายในประเด็นของ บทบาทหน้าที่และวิธีการดำเนินงานช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมของกรมประชาสงเคราะห์นั้น กรมควรมีบทบาทหน้าที่ในการ

- 1) เป็นผู้กำหนดนโยบายในภาพรวม ตลอดจนเป็นศูนย์รวบรวมข้อมูลด้านการทารุณกรรมเด็ก
- 2) เป็นศูนย์กลางการส่งเสริม สนับสนุน และประสานการดำเนินงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ วิชาการ บุคลากร แก่หน่วยงานภาคเอกชนและหน่วยงานอื่น รวมถึงเป็นผู้ประสานให้มีทีมสหวิชาชีพทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค
- 3) เป็นศูนย์กลางพัฒนาทรัพยากรบุคคลในหน่วยงานด้านสวัสดิการเด็ก เช่นอบรมให้ความรู้ด้านงานช่วยเหลือและคุ้มครองเด็กแก่นักสังคมสงเคราะห์ พนักงานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนเป็นผู้กำหนดคุณสมบัติหลักเกณฑ์ของผู้ปฏิบัติงาน เป็นต้น

สำหรับรูปแบบการดำเนินงานนั้น ในระยะป้องกันและทำให้ความคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก กรมประชาสงเคราะห์จะต้องร่วมกับองค์กรเครือข่ายในการรณรงค์ทางสังคม ส่วนในระยะวิกฤติและระยะบำบัดฟื้นฟูนั้น จะต้องมีกรดำเนินงานสหวิชาชีพที่จะให้การ

ด้านการจัดบริการในสถานสงเคราะห์ และมาตรฐานการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ ด้านคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก เป็นต้น

3. ควรกำหนดคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ในการออกใบอนุญาตและการเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพนักสังคมสงเคราะห์

4. จัดทำคู่มือปฏิบัติงานให้มีเนื้อหาสาระสำคัญ อาทิ

4.1 เกณฑ์มาตรฐานการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพ

4.2 บทบาทความรับผิดชอบของนักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพในการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม

4.3 แนวทางการประสานที่มงานสหวิชาชีพ ทั้งในลักษณะของการประสานความรู้ความเข้าใจในที่มงาน การประสานการดำเนินงานตามขั้นตอนปฏิบัติในการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรม

5. จัดฝึกอบรมให้ความรู้ทักษะวิชาชีพแก่นักสังคมสงเคราะห์ทั่วประเทศที่รับผิดชอบงานด้านช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก เพื่อเตรียมการประสานการปฏิบัติงานกับทีมสหวิชาชีพ และพร้อมที่จะเข้าร่วมตามปากคำเด็กอายุไม่เกินสิบห้าปีในการร้องทุกข์ การสอบสวน หรือการไต่สวนมูลฟ้อง หรือในการพิจารณาคดีเด็กอายุไม่เกินสิบห้าปีที่เป็นพยาน ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งผ่านความเห็นชอบของสมาชิกวุฒิสภา และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้ว

6. จัดฝึกอบรมและพัฒนาบทบาทหน้าที่ของพนักงานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก เพื่อเตรียมการรองรับแนวทางการดำเนินงานในลักษณะสหวิชาชีพทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ตลอดจนชี้แจงทำความเข้าใจแก่ข้าราชการเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมในอนาคต

7. ส่งเสริมขยายบริการรองรับในด้านครอบครัวอุปถัมภ์ / ครอบครัวอุปการะแก่เด็กที่ถูกทารุณกรรม และไม่สามารถกลับคืนสู่ครอบครัวได้

8. ขณะนี้ยังไม่มีสถานที่เฉพาะสำหรับเด็กที่ถูกทารุณกรรมเข้าไปพักในระหว่างการบำบัดฟื้นฟู ดังนั้น รัฐบาลควรจัดให้มีสถานที่พักและบำบัดฟื้นฟูแก่เด็กกลุ่มนี้แยกเฉพาะ ไม่ปะปนกับเด็กผู้ด้อยโอกาสประเภทอื่น เพื่อให้การช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมดำเนินการไปอย่างต่อเนื่อง และเหมาะสมตามหลักวิชาการ

9. กรมประชาสงเคราะห์ควรให้การสนับสนุนด้านงบประมาณแก่หน่วยงานภาคเอกชนที่ต้องการทำงานด้านนี้เข้ามาดำเนินการ โดยกรมเป็นผู้กำกับดูแลในส่วนของนโยบาย และเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้อง

10. จัดให้มีอาสาสมัครช่วยงานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก โดยอาจขอความร่วมมือจากนักสังคมสงเคราะห์ที่เกษียณอายุราชการแล้วมาช่วยงานด้านนี้

ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานด้านการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรม

1. กำหนดเกณฑ์มาตรฐานชี้วัดการปฏิบัติงานด้านการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กในแต่ละวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดบทบาทภารกิจที่ชัดเจน ในการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรม เพื่อความสะดวกในการประสานงาน

3. ระดมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันในระดับผู้ปฏิบัติงาน อาทิ นักสังคมสงเคราะห์ แพทย์ ตำรวจ อัยการ เจ้าหน้าที่องค์กรเอกชน รวมถึงนักวิชาการและสื่อมวลชน เพื่อหาแนวทางในการรณรงค์ให้บุคคล ชุมชนและสังคมเกิดความตระหนัก และช่วยกันสอดส่องดูแลป้องกันปัญหาการทารุณกรรมเด็ก

4. ผลักดันการออกกฎหมายกำหนดทิศทาง และบทบาทของหน่วยงานต่าง ๆ ในการช่วยเหลือและคุ้มครองสิทธิเด็กทั้งในด้านการพัฒนา ป้องกัน และแก้ไขฟื้นฟู ที่ให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนทำหน้าที่ในการสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กอย่างเต็มรูปแบบ ตั้งแต่ระดับชุมชนท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ และหากมีภาวะกระทำทารุณกรรมเด็ก

รัฐมีอำนาจแยกตัวเด็กออกมาให้การคุ้มครองได้เป็นพิเศษ ตลอดจนให้ความคุ้มครองนักวิชาชีพที่ปฏิบัติงานด้านนี้ด้วย -

5. หน่วยงานด้านการแพทย์และกฎหมาย ควรกำหนดให้มีบุคลากรที่รับผิดชอบด้านการทำงานกับเด็กที่ถูกทารุณกรรมไว้เฉพาะ เนื่องจากงานด้านนี้เป็นงานที่ละเอียดอ่อน ต้องใช้บุคลากรที่มีทักษะประสบการณ์การทำงานสูง และบุคลากรกลุ่มนี้ควรได้รับการพัฒนาด้านความรู้ ทักษะพิเศษเฉพาะทางอย่างสม่ำเสมอ

6. สื่อมวลชนควรสัมภาษณ์ความคิดเห็นของนักวิชาชีพ และผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง ประกอบการนำเสนอข่าวสารเรื่องการทารุณกรรมเด็ก เพื่อให้ผู้รับสารได้รับความรู้เกี่ยวกับสาเหตุที่เกิดขึ้นหรือวิธีการป้องกันเหตุการณ์เหล่านั้น รวมถึงระมัดระวังมิให้เกิดเหตุการณ์ดังกล่าวกับคนในครอบครัวตน

7. ควรมีหลักสูตรการให้ความรู้เรื่องสิทธิเด็กในสถาบันการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา จนถึงอุดมศึกษา เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ถึงสิทธิ และการป้องกันตัวเองไม่ให้เกิดเหตุการณ์ทารุณกรรมขึ้น

8. หน่วยงานภาครัฐและเอกชนควรร่วมมือกันทำงานภายใต้จุดมุ่งหมายอันเดียวกัน คือ เพื่อประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็ก

เชิงอรรถ

1. ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 294, น. 1 (จัดสำเนา).
2. ไทยรัฐ (1 ตุลาคม 2541): 1, 19.
3. ไทยรัฐ (2 กรกฎาคม 2541): 1, 19.
4. ไทยโพสต์ (20 ตุลาคม 2541): หน้าพิเศษ 1-2.
5. จันทรชนก โยธินชัชวาล, "ทำอย่างไรเมื่อเด็กถูกทารุณกรรม," วารสารศูนย์
สุขภาพจิต 2 (มกราคม-ธันวาคม 2541): 46-51.
6. มติชน (6 กรกฎาคม 2541): 24.
7. มติชน (2 กันยายน 2541): 20.
8. กองคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก, "รายงานสถิติเด็กถูกทารุณกรรมในปีงบประมาณ
2538-2540," 2541 (จัดสำเนา).
9. อพชา ชัยมงคล, "บทบาทนักสังคมสงเคราะห์ กับปัญหาเด็กถูกทอดทิ้งหรือ
ถูกกระทำทารุณกรรม," นิตยสารการประชาสงเคราะห์ 39 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2539):
33-39.
10. กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุสย์, "ปัญหาการทารุณกรรมและปล่อยปละละเลยเด็ก:
แนวความคิดและความตระหนักต่อปัญหาของนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง," (วิทยานิพนธ์มหา
บัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528), น. 53.
11. เรื่องเดียวกัน, น. 53-54.
12. เรื่องเดียวกัน, น. 55.
13. เรื่องเดียวกัน, น. 56.
14. เรื่องเดียวกัน, น. 57.

- 15.วิชา มหาคุณ และวัชรินทร์ บัจเจกวิญญูสกุล, ผลกระทบของเด็กที่ถูกทารุณกรรม มาตรการป้องกัน แก้ไข: ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กที่เคยต้องคดี (กรุงเทพมหานคร: สมาคมสวัสดิการเด็กในประเทศไทย, 2533), น. 11.
- 16.สำหรับ จิตตินันท์, "รายงานสรุปผลการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง ควบคู่กับการมีส่วนร่วมในการค้นหา ป้องกัน บำบัดฟื้นฟูสภาพเด็กที่ถูกทอดทิ้ง และถูกกระทำทารุณ รุ่นที่ 1-4 ระหว่างวันที่ 21-27 ตุลาคม 2537," น. 7-9 (อัดสำเนา).
- 17.พนม เกตุมาน, "การกระทำทารุณและทอดทิ้งเด็ก," เอกสารในการสัมมนาเรื่องสิทธิเด็กกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมทางร่างกายจิตใจ ทางเพศ และสิ่งเสพติด (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เกรนโกรว, 2540), น. 53.
- 18.กิติพัฒน์ นนทบุรีมະดุลย์, "ปัญหาการทารุณกรรมและปล่อยปละละเลยเด็ก: แนวความคิดและความตระหนักต่อปัญหาของนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง," น. 18.
- 19.วัชรินทร์ บัจเจกวิญญูสกุล, "มาตรการป้องกันการทารุณกรรมเด็กที่สังคมคาดหวัง," บทบัณฑิตย 45 (มกราคม 2532): 64.
- 20.จรัญญา นิตยสุวรรณ, "ทัศนะของนักวิชาการต่อปัญหาการทารุณกรรมเด็กในสังคมไทย," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537), น. 6.
- 21.อ้างถึงในวิชา มหาคุณ และวัชรินทร์ บัจเจกวิญญูสกุล, ผลกระทบของเด็ก ที่ถูกทารุณกรรม มาตรการป้องกัน แก้ไข: ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กที่เคยต้องคดี, น 36.
- 22.พนม เกตุมาน, การกระทำทารุณและทอดทิ้งเด็ก, เอกสารในการสัมมนาเรื่องสิทธิเด็กกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมทางร่างกายจิตใจ ทางเพศ และสิ่งเสพติด, น. 54.
- 23.Reginal Municipality of Ottawa-Carleton, Child Protocal: An Investigation Procedure to Coordinate Response in the Reginal Municipality of Ottawa-Carleton, September 1989, pp 3-4.

24. อพชา ชัยมงคล, "บทบาทนักสังคมสงเคราะห์ กับปัญหาเด็กถูกทอดทิ้งหรือถูกกระทำทารุณกรรม," นิตยสารการประชาสงเคราะห์ 39: 34-37.
25. พนม เกตุมาน, "การกระทำทารุณกรรมและทอดทิ้งเด็ก," เอกสารในการสัมมนา เรื่องสิทธิเด็กกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมทางร่างกาย จิตใจ ทางเพศ และสิ่งเสพติด, น. 53-57.
26. ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก มูลนิธิเด็ก, คู่มืออาสาสมัครส่งเสริมสิทธิเด็ก (กรุงเทพมหานคร: สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน, 2533), น. 19-20.
27. เรื่องเดียวกัน, น. 21.
28. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ, อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การทหารผ่านศึก, 2540), น. 2.
29. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, ราชกิจจานุเบกษา (กฤษฎีกา) เล่ม 114 ตอนที่ 55ก (11 ตุลาคม 2540).
30. ต่อพงษ์ พงษ์เสรี, "ปัญหาการใช้มาตรการคุ้มครองสิทธิเด็กจากความรุนแรงในครอบครัว," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540), น. 79-81.
31. เรื่องเดียวกัน, น. 83-88.
32. ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 294 (จัดสำเนา).
33. ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่...) พ.ศ..... (จัดสำเนา).
34. ศรีหัทธิม พานิชพันธ์, "งานสวัสดิการครอบครัวและเด็ก," วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ 9 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2537): 10-36.
35. กิติพัฒน์ นนทบุรีมดุษย์, "ปัญหาการทารุณกรรมและปล่อยปละละเลยเด็ก: แนวความคิดและความตระหนักต่อปัญหาของนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง," น. 41-45.

36. รัตนาภรณ์ จารุวัสดร์, "การทำงานสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์เด็กก่อน: ศึกษาเฉพาะกรณีสถานสงเคราะห์เด็กก่อนในสังกัดกรมประชาสงเคราะห์ในเขตภาคกลาง," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537), น. 24.

37. อ่างในอุทัย เหมาะประสิทธิ์, รายงานผลการวิจัย การวิเคราะห์ปัจจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพของนักสังคมสงเคราะห์ (กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531) น. 39-40.

38. เรื่องเดียวกัน, น. 41.

39. โครงการนำร่องความร่วมมือเพื่อคุ้มครองเด็กจากการถูกละเมิดสิทธิด้วยการทำงานแบบสหวิชาชีพ, 2541 (อัดสำเนา).

40. ตระกูล วินิจฉัยภาค, "องค์กรชุมชนช่วยเหลือเด็กของกรุงออตตาวา-คาร์ลตัน," 2541 (อัดสำเนา).

41. จีราภา ชมชื่นจิตต์, "การปฏิบัติงานสหวิชาชีพในการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมทางเพศ: ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์ประสานงานเพื่อพิทักษ์สิทธิเด็กจังหวัดเชียงใหม่," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537), น. 49-54.

42. เรื่องเดียวกัน, น. 114.

43. พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), "พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม," ในส่งเสริมการศึกษาและบำรุงพุทธศาสนา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สวนทองถิ่น กรมการปกครอง, 2540), น. 1-19.

44. ทิพาวดี เมฆสวรรค์, ปฏิรูปราชการเพื่อความอยู่รอดของไทย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงาน ก.พ., 2541), น. 3-12.

45. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนางานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2540-2544) (กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภณาการพิมพ์, 2540).

46. วิชา มหาคุณ และวัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, ผลกระทบของเด็กที่ถูกทารุณกรรม: มาตรการป้องกันและแก้ไข ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กและเยาวชนที่เคยต้องคดี, น. 4.

47. คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สภากาชาดไทยและคณะ, การคุ้มครองเด็กที่ถูกทอดทิ้ง เด็กถูกกระทำทารุณ และเด็กถูกละเมิดสิทธิในสังคมไทย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), น. 169-182.

48. กิติพัฒน์ นนทบุรีมะตุลย์, "ปัญหาการทารุณกรรมและปล่อยปละละเลยเด็ก: แนวความคิด และความตระหนักต่อปัญหาของนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง."

49. อุไรวรรณ พันธุ์ประพันธ์, "การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก: ปัญหาการนำนโยบายไปปฏิบัติ," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532).

50. สมลักษณ์ ขนอม, "การคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กถูกทารุณกรรมในครอบครัว," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537).

51. จรรย์ยา นิตยสุวรรณ, "ทัศนะของนักวิชาการต่อปัญหาการทารุณกรรมเด็กในสังคมไทย," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537).

52. นาถวดี พักคง, "มาตรการคุ้มครองเด็กที่ถูกทำร้ายโดยบุคคลในครอบครัว," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536).

53. ธรรมบุญ เหล่าสกุลพร, "บทบาทของงานสังคมสงเคราะห์ในการคุ้มครองสิทธิเด็กที่ถูกทารุณกรรม," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542).

54. จิราภา ชมชื่นจิตต์, "การปฏิบัติงานสหวิชาชีพในการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมทางเพศ: ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์ประสานงานเพื่อพิทักษ์สิทธิเด็ก จังหวัดเชียงใหม่," น. 116.

55. สมลักษณ์ ขนอม, "การคุ้มครองเด็กในประเทศไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กที่ถูกทารุณในครอบครัว," น. 144.

56. คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย และคณะ, "การคุ้มครองเด็กที่ถูกทอดทิ้ง เด็กถูกกระทำทารุณ เด็กถูกละเมิดสิทธิในสังคมไทย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), น. 37-41.

57. ศูนย์พิทักษ์เด็กและสตรีของสำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร, 2541 (อัดสำเนา).

58. ศูนย์พิทักษ์เด็กและสตรีของสำนักการแพทย์ กรุงเทพมหานคร, 2541 (อัดสำเนา).

59. ธรรมบุญ เหล่าสกุลพร, "บทบาทของงานสังคมสงเคราะห์ในการคุ้มครองสิทธิเด็กที่ถูกทารุณกรรม," น 105.

60. กองคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก, "คู่มือการปฏิบัติงานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก," ม.ป.ป. (อัดสำเนา).

61. มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก, "เอกสารรณรงค์เผยแพร่ข้อมูล," 2541 (อัดสำเนา).

62. มูลนิธิคุ้มครองเด็ก, "เอกสารรณรงค์เผยแพร่ข้อมูล," ม.ป.ป. (อัดสำเนา).

63. สหทัยมูลนิธิ, "เอกสารรณรงค์เผยแพร่ข้อมูล," ม.ป.ป. (อัดสำเนา).

64. สัมภาษณ์ พล.ต.ต.สุรศักดิ์ สุทธารณ์, ผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง, 16 กรกฎาคม 2542.
65. คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย และคณะ, การคุ้มครองเด็กที่ถูกทอดทิ้ง เด็กที่ถูกกระทำทารุณ เด็กที่ถูกละเมิดสิทธิในสังคมไทย, น. 99-100.
66. สมลักษณ์ ขนอม, "การคุ้มครองเด็กในประเทศไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กที่ถูกทารุณในครอบครัว," น. 144.
67. จิราภา ชมชื่นจิตต์, "การปฏิบัติงานสหวิชาชีพในการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมทางเพศ: ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์ประสานงานเพื่อพิทักษ์สิทธิเด็ก จังหวัดเชียงใหม่," น. 116-117.
68. คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย และคณะ, การคุ้มครองเด็กที่ถูกทอดทิ้ง เด็กถูกกระทำทารุณ เด็กถูกละเมิดสิทธิในสังคมไทย, น. 130-134.
69. ธรรมบุญ เหล่าสกุลพร, "บทบาทของงานสังคมสงเคราะห์ในการคุ้มครองสิทธิเด็กซึ่งถูกกระทำทารุณกรรม," น. 105.

บรรณานุกรม

หนังสือและบทความในหนังสือ

- คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย และคณะ. การคุ้มครองเด็กที่ถูกทอดทิ้ง เด็กถูกกระทำทารุณ เด็กถูกละเมิด สิทธิในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- ทิพาวดี เมฆสุวรรณ. ปฏิรูปราชการเพื่อความอยู่รอดของไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงาน ก.พ., 2541.
- พนม เกตุมาน. การกระทำทารุณและทอดทิ้งเด็ก. เอกสารประกอบการประชุมสัมมนา ทางวิชาการเรื่องสิทธิเด็กกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมทางร่างกาย จิตใจ ทางเพศ และสิ่งเสพติด. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เกรนโกรว, 2540.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) "พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม." ในส่งเสริมการศึกษาและบำรุงพระพุทธศาสนา, หน้า 1-19. รวบรวมและจัดพิมพ์โดย กระทรวงมหาดไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง, 2540.
- วิชา มหาคุณ และวัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล. รายงานการวิจัยเรื่องผลกระทบของเด็กถูกทารุณกรรม มาตรการป้องกัน แก้ไข: ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กที่เคยต้องคดี. กรุงเทพมหานคร: สมาคมสวัสดิการเด็กในประเทศไทย, 2533.
- วิภาพันธ์ ก่อเกียรติขจร และนุชิตา สังข์แก้ว (บรรณาธิการ). สรุปสถานการณ์สังคมไทย 2540: จากมุมมองขององค์กรพัฒนาเอกชน. กรุงเทพมหานคร: คิวซีการพิมพ์, 2541.

บทความ

- จันทร์ชนก โยธินัชชาวล. "ทำอย่างไรเมื่อเด็กถูกทารุณกรรม." *วารสารศูนย์สุขวิทยาจิต* 2 (มกราคม-ธันวาคม 2541): 46-51.
- วัชรินทร์ บัจเจกวิญญูสกุล. "มาตรการป้องกันการทารุณกรรมเด็กที่สังคมคาดหวัง." *บทบัณฑิตย* 45 (มกราคม 2532): 64, 72.
- ศรีหัทธิม พานิชพันธ์. "งานสวัสดิการครอบครัวและเด็ก." *วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์* 9 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2537): 10-36.
- สังวรณ์ สมบัติใหม่. "ปัญหาการทารุณกรรมเด็ก." *วารสารสวนปรุง* 3 (2) (มกราคม-มีนาคม 2530): 6-9.
- อพชา ชัยมงคล. "บทบาทนักสังคมสงเคราะห์กับปัญหาเด็กถูกทอดทิ้งหรือถูกกระทำทารุณกรรม." *นิตยสารการประชาสงเคราะห์* 39 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2539): 33-39.

เอกสารอื่น ๆ

- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2539.
- คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ, สำนักงาน. *แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การทหารผ่านศึก, 2539.
- คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ, สำนักงาน. *อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การทหารผ่านศึก, 2540.

- คณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนพัฒนางานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2540-2544). กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภณาการพิมพ์, 2540.
- คุ้มครองเด็ก, มูลนิธิ. เอกสารเผยแพร่ข้อมูล. ม.ป.ป. (จัดสำเนา).
- คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก, กอง. การแก้ไขและป้องกันเด็กถูกละเมิดสิทธิโดยการทำทารุณ. ม.ป.ป. (จัดสำเนา).
- คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก, กอง. คู่มือการปฏิบัติงานการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก. ม.ป.ป. (จัดสำเนา).
- ตระกูล วิจิณัยภาค. องค์การชุมชนช่วยเหลือเด็กของกรุงฮอนดูรัส-คาร์ลตัน. 2541. (จัดสำเนา).
- ประชาสงเคราะห์, กรม. รายงานประจำปี 2540. กรุงเทพมหานคร: บริษัทรัตนธรรมาการพิมพ์ จำกัด, 2541.
- มนตรี สันทวิชัย. โครงการบ้านคุ้มครองเด็ก มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก. 2536. (จัดสำเนา).
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. ราชกิจจานุเบกษา (กฤษฎีกา) เล่ม 114 ตอนที่ 55ก (11 ตุลาคม 2540).
- ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก มูลนิธิเด็ก. คู่มืออาสาสมัครส่งเสริมสิทธิเด็ก. กรุงเทพมหานคร: สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน, 2533.
- สำหรับ จิตตินันท์. รายงานสรุปผลการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง คุรุกับการมีส่วนร่วมในการค้นหา ป้องกัน บำบัดฟื้นฟูสภาพเด็กถูกทอดทิ้งและถูกกระทำทารุณ รุ่นที่ 1-4 ระหว่างวันที่ 21-27 ตุลาคม 2537. (จัดสำเนา).
- สุนีย์ นามะสิทธิ์. รายงานผลการวิจัย การวิเคราะห์ปัจจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพของนักสังคมสงเคราะห์. กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531.

วิทยานิพนธ์

- กิติพัฒน์ นนทบุรีมะตุลย์. "ปัญหาการทารุณกรรมและปล่อยปละละเลยเด็ก: แนวคิดและความตระหนักต่อปัญหาของนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง." วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528.
- จิราภา ชมชื่นจิตต์. "การปฏิบัติงานสหวิชาชีพในการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมทางเพศ: ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์ประสานงานเพื่อพิทักษ์สิทธิเด็ก จังหวัดเชียงใหม่." วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542.
- จรรย์ยา นิตยสุวรรณ. "ทัศนะของนักวิชาการต่อปัญหาการทารุณกรรมเด็กในสังคมไทย." วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537.
- ต่อพงษ์ พงษ์เสรี. "ปัญหาการใช้มาตรการคุ้มครองสิทธิเด็กจากความรุนแรงในครอบครัว." วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- ธรรมบุญ เหล่าสกุลพร. "บทบาทของงานสังคมสงเคราะห์ในการคุ้มครองสิทธิเด็กซึ่งถูกระทำทารุณกรรม." วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542.
- นาถวดี พังคง. "มาตรการคุ้มครองเด็กที่ถูกทำร้ายโดยบุคคลในครอบครัว." วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- สมลักษณ์ ขนอม. "การคุ้มครองเด็กในประเทศไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กถูกทารุณในครอบครัว." วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537.
- อุไรวรรณ พันธุ์ประพันธ์. "การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก: ปัญหาการนำนโยบายไปปฏิบัติ." วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.

สัมภาษณ์

- กิตติยา พรสัจจา. เจ้าหน้าที่บริหารโครงการคุ้มครองเด็ก องค์การยูนิเซฟประจำประเทศไทย. สัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2542.
- จงรักษ์ มุสิกะมาน. หัวหน้าบ้านพักเด็กและครอบครัว กรุงเทพมหานคร. สัมภาษณ์, 24 มิถุนายน 2542.
- ณัฐวดี ณ มโนรม. นักสังคมสงเคราะห์ หน่วยจิตเวชเด็ก โรงพยาบาลศิริราช. สัมภาษณ์, 28 มิถุนายน 2542.
- เดชา สังฆวรรณ. คณบดีคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. สัมภาษณ์, 29 มิถุนายน 2542.
- บุญล้อม กานต์ศักดิ์สราน. หัวหน้าฝ่ายฟื้นฟูสภาพครอบครัว และช่วยเหลือบิดามารดานอกสมรส สหทัยมูลนิธิ. สัมภาษณ์, 15 กรกฎาคม 2542.
- ปวีณา หงสกุล. รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. สัมภาษณ์, 1 กรกฎาคม 2542.
- เป็ลียน แดงหวาน. หัวหน้าฝ่ายสวัสดิภาพเด็ก กองคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก. สัมภาษณ์, 24 มิถุนายน 2542.
- มนตรี สันทวิชัย. เลขาธิการมูลนิธิคุ้มครองเด็ก. สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2542.
- เรวดี ต้นเสถียร. นักสังคมสงเคราะห์ กองคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก. สัมภาษณ์, 24 มิถุนายน 2542.
- วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล. ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง. สัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2542.
- วัลลภ ตังคณานุก์. สมาชิกวุฒิสภาและเลขาธิการมูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก. สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2542.
- วิสา เบ็ญจะมโน. ผู้อำนวยการกองคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก กรมประชาสงเคราะห์. สัมภาษณ์, 25 มิถุนายน 2542.

- คันสนีย์ เสถียรสุด. ผู้อำนวยการกองทุนเสถียรธรรมสถาน. สัมภาษณ์, 14 กรกฎาคม 2542.
- สรรพสิทธิ์ คุมพ์ประพันธ์. ผู้อำนวยการมูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก. สัมภาษณ์, 29 กรกฎาคม 2542.
- สำหรับ จิตตินันท์, คุณหญิง. รองประธานอำนวยการมูลนิธิสงเคราะห์เด็ก สภากาชาดไทย. สัมภาษณ์, 23 มิถุนายน 2542.
- สุรศักดิ์ สุทธารมณ, พลตำรวจตรี. ผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง. สัมภาษณ์, 16 กรกฎาคม 2542.
- เสาวภาคย์ คุณนิตย์. ผู้ตรวจราชการกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. สัมภาษณ์, 23 มิถุนายน 2542.
- อภิัญญา เวชชัย. อาจารย์ประจำคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. สัมภาษณ์, 9 กรกฎาคม 2542.
- อิระวัชร จันทร์ประเสริฐ. อธิบดีกรมประชาสงเคราะห์. สัมภาษณ์, 25 มิถุนายน 2542.
- โอภาส วโรภาส. อัยการประจำกรม. สัมภาษณ์, 30 มิถุนายน 2542.

Books

- Deborah, Daro. *Confronting Child Abuse*. New York: The Free Press, 1988.
- The Children's Aid Society of Ottawa-Carleton. *Kids First: Preserving Families for Children*. Ontario: The Children's Aid Society of Ottawa-Carleton. 1993.

Other material

- Reginal Municipality of Ottawa-Carleton. *Child Abuse Protocol: An Investigative Procedure to Coordinate Response in the Reginal Municipality of Ottawa-Carleton*. September 1989.